

תשרי תשנ"ה - ספטמבר 1994

ספרות ילדים והורעו

שנת העשרים ואחת
חובת א' (81)

עיון ומחקר

מעשיות עם וגיל ההתבגרות: ספרות, עדות הסטורית או מסמך פסיכיאטרי?

מאת: סלינה משיח.

ו"אולי אין תולדות העולם אלא תולדות חופן מטאפורות", אומר בורה ב"כדורו הנורא של פסקאל" (1) ומתייחס לעובדה, שהמחשבה האנושית ניזונה לבטא את השקפותיה במילים, שקיומן איננו סטאטי, כי אם דינמי מישתנה ותלוי בהתרבות המתגוננת תדיר.

מילים רוקמות תיאוריות מדעיות המעצבות נורמות חיים במציאות, שהפרספקטיבה ההסטורית חושפת את איכותה השברירית של התיאור ומציגה את אמיתותיה המוחלטות, כיחסיות. שכן משעה שתוארו מסוימת נאחות בדופן המציאות ומחלחלת אל תוך מירקמה החבר והתרבותי, מיד היא ניתפשת כמוחלטות. ובכך כמו מירקמה החבר מהעובדה, שהתודעה התרבותית של הדורות הבאים עשויה לפרק, לל להרכיב ולהתקף אותה ביסודות אחרים, ובתוך כך להפריך את המסד עליה היא מושתתת, ולהפכה למיושנת, בלתי רלוונטית ולעתים אף מצחיקה. האם זה התהליך שלפתחו ניצבת עתה המעשייה העממית, שהיתה ברב הימים למעשיית ילדים?

עם הכירסום שחל במעמדו של הז'אנר העממי כספרות מבוגרים, וי גלישתו מהמרכז לשוליים, זכו המעשיות לתחיה מחודשת על מדפי הספרות לילדים. כאן קבלו גיבוי ממשנתם של אנתרופולוגים, חוקרי תרבות ובעיקר פסיכולוגים, שמצאו עניין בלשונה הסממית לכאורה, המעשייה, ובזיקה ההדוקה שהיא מקיימת, לדעתם, עם הרבדים המודחק והלא מודעים, שבנפש הילד.

התיאוריה הפסיכואנליטית העניקה למעשייה העממית תנופה, העמיקה א

משרד החינוך והתרבות, המזכירות הפדגוגית, המדור לספרות ילדים
קרן ספריות לילדי ישראל מסודה של רחל ינאית בן-צבי

המערכת: גישון ברגסון (עורך), ד"ר מירי ברוך (יועץ מדעי), נחמה בן אליהו
ד"ר אסתר טרסי-גיא, אביבה לוי, דליה שטיין

©

כל הזכויות שמורות

בחוצאת משרד החינוך והתרבות, המדור לספרות ילדים, ירושלים,
רח' דבורה הנביאה, בנין ל-כרם טל' 02-293801/2

ISSN 0334 = 276 X

דפוס חורב "יד עזרה" רח' עזני 3 ירושלים טל. 829688 02 - 814690

עיון וניתוח

87 / 127
lc / lc
שנה

מעשיות עם וגיל ההתבגרות:
ספרות, עדות הסטורית או מסמך פסיכיאטרי?

מאת: סלינה משיח.

- 8 JAN 1995

ר"אולי אין תולדות העולם אלא תולדות חופן מטאפורות", אומר בורחאס ב"כדורו הנורא של פסקאל" (1) ומתייחס לעובדה, שהמחשבה האנושית נידונה לבטא את השקפותיה במילים, שקיימן איננו סטאטי, כי אם דינאמי, מישתנה ותלוי בתרבות המתהוות הדייר.

מילים רוקמות תיאוריות מדעיות המעצבות נורמות חיים במציאות, שעה שהפרסקטיביבה החסטורית חושפת את איכותה השברירית של התניאוריה, ומציגה את אמיתותיה המוחלטות, כיחסיות. שכן משעה שתיאוריה מסויימת נאחת בדופן המציאות ומחלחלת אל תוך מויקמה החברתי והתרבותי, מיד היא ניתפשת כמחלטה. ובכך כמו מבקשת להתעלם מהעובדה, שהתודעה התרבותית של הדורות הבאים עשויה לפרק, ללוש, להרכיב ולהתקף אותה ביסודות אחרים, ובתוך כך להפריך את המסד עליה היא מונתתת, ולהפכה למיושנת, בלתי רלוונטית ולעתים אף מצחיקה.

האם זה התהליך שילפתחו ניצבת עתה המעשייה העממית, שהיתה ברבות הימים למעשיית ילדים?

עם הכירסוס שהל במעמדו של הזאנר העממי כספרות מבוגרים, ועם גלישתו מהמרכז לשוליים, זכו המעשיות לתחיה מחודשת על מדפה של הספרות לילדים. כאן קבלו גיבוי ממשנתם של אנתרופולוגים, חוקרי תרבות ובעיקר פסיכולוגים, שמצאו עניין בלשונה הסמוייה לכאורה, של המעשייה, ובזיקה ההדוקה שהיא מקיימת, לדעתם, עם הרבדים המודחקים ותלא מודיעים, שבנוש הילד.

התיאוריה הפסיכואנאלטיטית העניקה למעשייה העממית תנופה, העניקה את

השרד החינוך והתרבות, המאכפירות הפדגוגית, המדור לספרות לילדים
קרן ספריות לילדי ישראל מיוסדה של רחל ינאית בן צבי

רבת: גרשון ברגסון (עורד), ד"ר מירי ברוד (נועץ מדעי), נתמה בן אליהו

ד"ר אסתר טרסינגיא, אביבה לוי, דליה שטיין

כל הזכויות שמורות

בתוצאת משרד החינוך והתרבות, המדור לספרות לילדים, ירושלים,

רח' זבורה הנביאה, בנין לב-רם טל' 02-293801/2

ISSN 0334 = 276 X

דפוס חורב "יד עזרה" רח' ערדני 3 ירושלים טל' 829688 814690 - 02

אחיזתה בקרקע הסיפורת לילדים ודירבנה פסיכולוגים, אנשי ספרות וחינוך, לראות בתוצרי התרבות העממית, ספרות הראויה, יותר מכל לקריאת ילדים ומתבגרים. אך האם אותן מעשיות המכוננות "מעשיות גיל ההתבגרות", מייצגות את ההתבגרות באופן שבו נתפש מושג ההתבגרות בימינו? האם אין התאוריה הפסיכואנליטית של פרויד מרכיבה משקפים על אפס של פרשנים, הקוראים את המעשייה קריאה המתעלמת מן העובדה, שפרויד ייעד מקום זניח בלבד לתקופת ההתבגרות, שעה שעקר עיסוקו בהשפעות הפסיכוסקסואליות של המיניות הינקה עידן גיל חמש? האם המעשיות משקפות תהליכים פסיכוסקסואליים אוניברסאליים ומודחקים? ואם כך האם אין עובדה זו עומדת בסתירה לתיאוריות אנתרופולוגיות מבית מדרשן של מרגרט מיי ורות בנדיקט, המפריכות את ה"אוניברסליות" של התהליכים הפסיכוסקסואליים? ⁽²⁾

שאלות כגון אלה מעמידות את הסדק החולך ונפער בחומת הפרשנות הפסיכואנליטית למעשיות העם, ובתוך כך הן מערערות על הגושפנקה החינוכית היונקת, כאמור, השראה, מנישתם של פסיכולוגים הרואים בסיפורת זו ביטוי בלעדי, לגיטימי, ותואם יותר מכל את השקפת עולמו של הילד.

אל תוך הפירצה הזאת נישאבים היסטוריונים הטוענים שמנקודת התצפית שלהם, אין מעשיית העם משקפת כלל תהליכים פסיכולוגיים אוניברסליים ובלתי מודעים, אלא מציאות הסטורית המתעדת ארועים חברתיים, פוליטיים וכלכליים. ⁽³⁾ בטיעוניהם הם נישענים על העובדה, שגם שארל פרו וגם האחים גרים שירתו את המסורת שעל פה ברוחם, הוסיפו, שינו ועיוותו את הסיפורים, והיו רחוקים מרחק רב מנאמנות למקורות העממיים. הגדילו לעשות האחים גרים אשר היסו באורח מודע ושקרי את זהות המקורות הסיפורתיים, הציגו אותם כעממיים וזאת על מנת לטפח דימוי של חוקרים המתעדים בנאמנות מסורות עממיות, מפני מספרי מעשיות אנלפבתיים ומסוללפים. ⁽⁴⁾

לצד ההיסטוריונים המבקשים לרוקן את המעשיות מהמיד הפסיכולוגי, המיסטי וה"אוניברסלי" שדבק בהן, ולהציג כמיסמכים היסטוריים ניצבים חוקרי ספרות, שנקודת התצפית שלהם פמיניסטית, ואשר לדעתם מייצגות מעשיות הפיות תמונת עולם מעוותת, שקובעה בידי דורות של גברים אשר שיכתבו את המעשיות ברוחם, ובחרו מתוך סל המסורת העממית אותן מעשיות, התנאמות את עמדותיהם השובניסטיות והמיניות. בכך התעלמו

במכוון ממעשיות אחרות המייצגות תפישות עולם פרו נשיות שהן ל אנשי גבריות. ⁽⁵⁾

לאור הגילויים הללו, נראה שגודל מעשיות העם אינו שונה מ סקסיסטי סיפורתיים אחרים, הזוכים לקריאה מחודשת, הניזונה מ המטען התרבותי של קוראים המפרשים את צופניהם ברוח ההתודעה המובילה בדורם. ואכן אם נשוב אל פרויד, ניווכח עד כמה ניוזנים מהמהפכה שחולל בתפיסת החלום והמיתוס, שגררה בעקב התניחות שונה לחלוטין אל יצירת האמנות. לאחריו, תהיה ק המיתוס, המעשייה, המציאות והאדם, קריאה אחרת: כקריאת שמאפיינו אנשיים אוניברסליים. באחת הפך המודל הפסיכואנליטי האישי, קרי: המודע, הטרנס מודע והלא מודע (הכרה סף הכרה) הכרה, לדגם פסיכואנליטי של היצירה הספרותית. זה מועתק ומקרקן הנפש אל דף הספר, כמו היתה הסיפורת אורגניזם חי. שבתוכו נלו ומתורצצים לבטים לא מודעים.

התיאוריה הפסיכואנליטית הופכת בכך לתיאוריה ספרותית, המשפחה הסיפורת על ספת הפסיכיאטר, כמו היה הספר נפש הזקוקה לט והטיפול מתבסס על הפיכת חומרים לא הכרתיים - להכרתיים, באמנות פרשנות זאת המבקשת להעניק משמעות ללשון, שהיא לכאורה ניש סמלית ואוניברסלית. לא יפלא אפוא, שמעשיית "כפה אדומה" לפרשנות פסיכואנליטית ברוח פרויד, למרות שפרויד עצמו עסק במע זה, ובמעשייה המקבילה לה "הזאב ו7 הגדיים", באורח עקיף בלבד, תוך שיקור נורוזה של חולה, שנתקף בילדותו בפוביית בעליחיים. ⁽⁶⁾

כפי שנראה להלן, מספר דפוסיים שבים ומציינים את הפרג הפסיכואנליטית המתלווה לסיפורי המעשיות:

התיחסות אל המעשייה כאילו היתה אורגניזם חי, בעל נפש תלת רוב התיחסות אל לשונה של המעשייה, עלילתה ודמויותיה כמו היו ב לשון אוניברסלית, סמלית ומודחקת שאת צופניה יש לפענח, על להפוך את חומרי הספרות הבלתי הכרתיים (והלא מובנים לכאורה, לל הבור שאיננו פסיכואטר), להכרתיים ונהירים: המעשייה כחלום.

התיחסות אל סיפורי המעשיות, כמו היו ביטוי סמוי ומעודן, לאנר ליבידנליות מודחקות, המתארות התפתחות פסיכוסקסואלית אוניברס ומכאן שהמעבר מילדות לבגרות משמח לחן ציר מרכזי.

במכרון ממעשיות אחרות המייצגות תפישות עולם פרו נשיות שהן לעתים אנטי גבריות.⁽⁵⁾

לאור הגילויים הללו, נראה שגורל מעשיות העם אינו שונה מגורל טקסטים סיפורתיים אחרים, הזוכים לקריאה מחודשת, הניזונה מהיטל המטען התרבותי של קוראים המפרשים את צופניהם ברוח התבונה והתודעה המובילה בדרום. ואכן, אם נושב אל פרויד, נזכר עדי כמה אנו ניזונים מהמתחכה שחולל בתפיסת החלום והמיוחס, שגורה בעקבותיה התיחסות שונה לחלוטין אל יצירת האמנות. לאחריו, תהייה קריאת המיתוס, המעשייה, המציאות והאדם, קריאה אחרת. בקריאת חלום שמאפייניו אנושיים אוניברסליים. באחת הפך המודל הפסיכואנליטי של האישיות, קרי: המודע, הטרום מודע והלא מודע (הכרה סף הכרה שת הכרה), לדגם פסיכואנליטי של היצירה הספרותית. זה, מועתק ומוקדן מטיף הנפש אל דף הספר, כמו היזה הסיפורת אורנגזים חי. שבתוכו נלחצים ומתורוצצים לבטים לא מודעים.

התיאוריה הפסיכואנליטית הופכת בכך לתיאוריה ספרותית, המשקטת את הסיפורת על ספת הפסיכיאטר, כמו היה הספר נפש הזקוקה לטיפול, והטיפול מתבסס על הפיכת חומרים לא הכרחיים - להכרחיים, באמצעות פרשנות זאת המבקשת להעניק משמעות ללשון, שהיא לכאורה נשכחת, סמלית ואוניברסלית. לא "פלא אופיא, שמעשיית "כפה אדומה" זוכה לפרשנות פסיכואנליטית ברוח פרויד, למרות שפרויד עצמו עסק במעשייה זו, ובמעשייה המקבילה לה "הזאב ל הגורים", באורח עקיף בלבד, תוך כדי סיקור נורוזה של חולה, שנתקף בילדותו בפוביות בעליליים.⁽⁶⁾

כפי שנראה להלן, מספר דפוסים שבבים ומצינים את הפרשנות הפסיכואנליטית המתלווה לסיפורי המעשיות.

התיחסות אל המעשייה כאילו היזה אורנגזים חי, בעל נפש תלת הודבית. התיחסות אל לשונה של המעשייה, עלילה ודמויותיה כמו היו ביטוי ללשון אוניברסלית, סמלית ומדחקת שאת צופניה יש לפענח, על מנת להפוך את חומרי הספרות הבלתי הכרחיים (והלא מובנים לכאורה, לקורא הבור שאינו פסיכיאטר), להכרחיים והחיים: המעשייה כחלים.

התיחסות אל סיפורי המעשיות, כמו היו ביטוי סמני ומעודן, לארגויות ליבדיניות מודחקות, המתארות ההפתחות פסיכוסקסואלית אוניברסלית ומכאן שהמעבר מילדות לבגרות משמש לחן ציר מרכזי.

וחת בקרקע הסיפורת לילדים ודירבנה פסיכולוגים, אנשי ספרות יורד, לראות בתוצרי התרבות העממית, ספרות הראוייה יותר מכל יאת ילדים ומתבגרים. אך האם אותן מעשיות המכונות "מעשיות גיל גבירות", מייצגות את ההתבגרות באופן שבו נתפש מושג ההתבגרות אפס של פרשנים, הקוראים את המעשייה קריאה המתעלמת מן בדיה, שפרויד ייעד מקום זניח בלבד לתקופת ההתבגרות, שעה שעקר בזקן בהשפעות הפסיכוסקסואליות של המיניות הינקותית שיעד נגל שני האם המעשיות משקפות תהליכים פסיכוסקסואליים אוניברסאליים ידחיקים? ואם כך האם אין עובדה זו עומדת בסתירה לתיאוריות תרופולוגיות מבית מדרשו של מרגרט מיל ורות בנדיקט, המפרכות את אוניברסליות" של התהליכים הפסיכוסקסואליים?⁽²⁾

אלות כמו אלה מעמידות את הסדק ההולך ונפער בחומת הפרשנות הפסיכואנליטית למעשיות חיים, ובתוך כך הן מערערות על הגושפכא היעניית היונקת, כאמור, השראה, מנישתם של פסיכולוגים הרואים סיפורת זו ביטוי בלעדי, לגיטימי, ותואם יותר מכל את השקפת עולמו של ילד.

ל תול הפריצה הזאת נישאבים היסטוריונים הטוענים שמנוקדת התצפית להם, אין מעשיית הלע משקפת כלל תהליכים פסיכולוגיים אוניברסליים, בלתי מודעים, אלא מציאות הסטורית המתעדת אירועים חברתיים, ויליטיים וכלכליים.⁽³⁾ בטיעוניהם הם נישענים על העובדה, שגם שאר יורו וגם האחים גרים שייכתו את המסורת שעל פה ברוחם, הוסיפו, שינו עיוותו את הסיפורים, והיו רחוקים מרחק רב מנאמנות למקורות העממיים. הדגילו לעשות האחים גרים אשר היסו באורח מודע ושקרי את דמיון המהקורות הסיפורתיים, היצו אותם כעממיים וזאת על מנת לטפח דימוי של חוקרים המתעדים בנאמנות מסורות עממיות, מפי מספרי מעשיות אנאלפבתיים ומסולפים.⁽⁴⁾

לצל ההיסטוריונים המבקשים לרזקן את המעשיות מהמימד הפסיכולוגי, המיסטי וה"אוניברסלי" שדבק בהן, ולהציגם כמסמכים היסטוריים ניצבים חוקרי ספרות, שנקודת התצפית שלהם פמניסטית, ואשר לדעתם מייצגות מעשיות הפיות המונת עולם מעוותת, שקובעה בדי דורות של גברים אשר שיכתבו את המעשיות ברוחם, ובחרו מתוך סל המסורת העממית אותן מעשיות, התואמות את עמדתהיהם השוביניסטיות והמיוננות. בכך התעלמו

התעלמות מנוסחים שונים לסיפורי מעשיות זהים, או לחלפין אקלקטיות מופגנת, המאפשרת לפרשן להתייחס לאותם הביטים בלבד, המתאימים יותר מכל להוכחת תיזה מסוימת. מכאן אינו החומר הספרותי, והפיכתו למישני וטפילי לתאוריה הפסיכואנליטית הנידונה.

פרשנותם של ברנו בטהיים וארין פרום זכתה בעשורים האחרונים לפופולריות כה רבה, עד שניתן לראות בהם דגם יציג לדעה רווחת ומקובלת, של גילויי התבררות במעשיות העם. מעשית "כפה אדומה" לדוגמא, משקפת על פי בטלהיים "תשוקות מיניות של גיל ההתבררות", והילדה התווהה בתינוקות על גודל העיניים, האזניים והפה, ניתפשת כנערה מתברגת, שלא השתלטה על מאבקה האדיפליים, הלכה שבי אחר עקרון העונג, מפתה זאב לפתות אותה, וממאנת להבחין בין האספקטים הדרסניים המיוצגים על ידי הגבר זאב (האיד), ובין ההיבטים החיוביים של הגבר כמושיע ומגונן בדמות האגו: הצייד. רדיפת תענוגות הנענית לגירוי הבשלות הפיזית והמינית של גיל ההתבררות, ניקראת על פי פרשנות זו למיתון ולריסון, עד להופעת הבגרות הריגשית, שכן "מיניות טרם זמנה היא ומאיימים לבלוע אותה".⁽⁷⁾

נאמן לתודעה הפסיכואנליטית, תר אף אריק פרום אחר "האופי האוניברסלי של הסמלים" שבמעשייה, ומתרגם עבורינו את משמעות מילותיה של ה"לשון הנישכחת": הברדס האדום סמל למחזור הווסת; בקבוק היין סמל לבתולין, "האזהרה לא לסטות מהשביל ולא לשבור את הבקבוק מצביעות על הסכנה שבמיניות ואבדן הבתולין".⁽⁸⁾ נראה, שעל פי הפרשנות שלפנינו, מבטאת המעשייה את גיל ההתבררות באמצעות תמורות המורים על מאבקים אדיפליים, שלא באו על פתרונם, על קונפליקט בין האיד, האגו והסופר אגו, שלא עוצבו, פרץ פעילות מרדנית כנגד עקרונות המוסד החברתי המיוצגים על ידי האם, והיענות למיניות מבצבצת, שלא אוזנה בבשלות ריגשית. אלא, שכל אלה מתייחסים לגירסה אחת בלבד, המוצגת כגירסה בלעדית ואוניברסלית, שעה שגירסאות אחרות אינן מרובדות באותם "סמלים לא מודעים".

בדומה ל"כפה אדומה", אף סיגנדרלה, הילדה שאחיותיה מתקנאות בה, נתפשת כבחורה מתברגת, למרות שבטלהיים מודה, שקנאות אחים ואחיות מאפיינת את תור הילדות, ויתר משהיא אופיינית לגיל הנעורים וההתבררות. עם זאת אין הוא מהסס לקבוע ש"על לכלוכית להתגבר על אכזבתייה

האדיפליית הקשות כדי לחזור בסוף הסיפור לחיי הצלחה, כאשר אין ילדה, כי אם עלמה צעירה בשלה לנישואין". ומכאן שלפנינו שוב התבררות, שבמרכזו נערה האמורה להשתחרר מאהבתה הבלתי אפיי לאביה, וללמוד למצוא אויביקט מיני ראוי, בדמות הנסיך או בן האדון החתברות אם כך, מציין לא רק את המאבק שבין האיד, האגו והסופר אלא את הקושי שבהתרת הנסיות האדיפליות, והתקת מושה האהבה המשפחה הקרוב, אל בן המין השני, הרחוק. ובכך חייב אף הנסיך, הית נשיותה המקודדת בצפון הנעל וסמל התרתיק.

הפיכת חומרי המעשייה הבלתי מודעים, לכאורה, להכרתיים, פור והתרתם, מתפעלים את הקורא לראות ב"כפה אדומה" וב"סיגנדרלה", נית מתבררות, שעלילת חייהן משקפת מאבקים טיפויסיים, המלווים פרשנות זו, את גיל ההתבררות. אלא שגישה זו, המדגישה ה"אוניברסליות הגנטית" של הגיבורות, מתעלמת כאמור מהיחש התרבותית, שהינה את מעשיות העם וממצאיה, של האנתרופולוג התרבותית (מיז, בנדיקט), והרקע הכלכלי, החברתי, וההיסטורי שבטי סופרו.

על מנת להיווכח בכך, נחודע לגירסאות עלומות, שלאורן קודסת הפוע הפסיכואנליטית, ועמה אולי האימו, שבזכותו אומצו ספורי המעשייה ללב הספרות לילדים. "ביתו של מידאב"⁽⁹⁾ היא "כפה אדומה" ש גירסתו הספרותית והמשוככת של שארל פרו, ו"בית פרות" גירת המוצפת של האחים גרים, לסיפור "סיגנדרלה" המעודן.

בשתי הגירסאות אין הגיבורות נאבקות בפעונו גיל ההתבררות, אי מתגדרות בשכמות אדומות, אינן מפונקות בידי אם וסבתא, ואף מתפלשות בעפר ובאפר, אלא משתמשות בהם על מנת להסוות את זה בראשונה נירדפת הילדה על ידי זאב (מיזאב) גבר אחוז דלי הלנקטרופיה, מחלת רוח שתקפה עלפי האמונה שרווחה, גברים ונשים אשר בשוגעונם התנהגו כזאבים וטרפו צאן, ילדים ומבוגרים. ה"נישכחת" וה"סמלית" מתפרשת כאן מעליה, והלקחים ברורים: הית אינה מתבררת, כי אם צעירה הלומדת להכיר חולה-רוח מיזאב, ואת ה כיצד לחצוים עליו אם ברצונה לשרוד.⁽¹⁰⁾ במעשייה השנייה, אין רבית פר חולמת על פיות, נסיד ונשף, אלא נאבקת על חיה ולומדת שיש לנטוש המלא בתאוותו של אב, המבקש לקיים עמה יחסי מין. הגיבורה אינה זקוקה לטיפול פסיכיאטרי, שיגמול אותה מנטייתיה האדיפליות, והאצ

האדיפוליות הקשות כדי לחזור בסוף הסיפור לחיי הצלחה, כאשר אין היא ילדה, כי אם עלמה צעירה בשלה לנישואין". ומכאן שלפנינו שוב ספור התבגרות, שבמרכזו נערה האמורה להשתחרר מאהבתה הבלתי אפשרית לאביה, וללמוד למצוא אובייקט מיני ראוי, בדמות הנסיך או בן האדון. גיל ההתבגרות אם כך, מציין לא רק את המאבק שבין האיך, האגו והסופר אגו, אלא את הקושי שבהתרת הנטיית האדיפולית, והתקפת מושא האהבה מבו המשפחה הקרוב, אל בן המין השני, החוק. ובכך חייב אף הנסיך, האהוב את נשיותה המקודדת בצפון הנעל וסמל הנרדף.

הפרכת חומרי המעשייה הבלתי מודעים, לכאורה, להכרתיים, פרושים והתרתם, מפעלים את הקורא לראות ב"כפה אדומה" וב"סינדרלה", נערוֹת מהבגרות, שעלילת חייהן משקפת מאבקים סיפוסיים, המלווים עלפי פרישנות זו, את גיל ההתבגרות. אלא שגישה זו, המדגישה את ה"אויגוֹנרסליות" הגנטי" של הגיבורות, מתעלמת כאמור מההיסטוריה ההרבונית, שהזינה את מעשיות העם ומממצאיה, של האנתרופולוגיה ההרבונית (מיד, בנדיקט), והרקיע הכלכלי, החברתי, והחיסטורי שבטבורו סופרו.

על מנת להיחוכח בכך, נתודיע לגירסאות עלומות, שלאורך קורסת הפרשנות הפסיכואנליטית, ועמה אולי האומון, שבזכותו אומצו ספורי המעשיות אל לב הספרות לילדים. "פיתו של מיזדאב"⁽⁹⁾ היא "כפה אדומה" שלפני גירסתו הספרותית והמושקפת של שארל פרו, ו"רַפֶּת פרוות" גירסתם המוצפנת של האחים גרים, לסיפור "סינדרלה" המעודן.

בשתי הגרסאות אין הגיבורות נאבקות בפצעוני גיל ההתבגרות, אין הן מתגנדרות בשכמיות אדומות, אין מופנות בידי אם וסבתא, ואף לא מתפלשות בעפר ובאפר, אלא משתמשות בהם על מנת להסוות את החותן. בראשונה נירדפת הילדה על-ידי זאב (מיזדאב) גבר אחוז דיבוק חליקטורופיה, מחלת רוח שתקפה עלפי האמונה שרווחה, גברים נושם אשר בשגועונם התנהגו כזאבים וטרפו צאן, ילדים ומבוגרים. ה"לשון הנושחת" וה"סמליה" מהפרשת כאן מעליה, והלקחים ברורים: הילדה איננה מתבגרת, כי אם צעירה הולמדת להכיר חולה-הים מיזדאב, זאת הדרך כיצד להערים עליו אם בוצענה לשרוד.⁽¹⁰⁾ במעשייה השנייה, אין רַפֶּת פרוות חולמת על פיות, נסיד ונשף, אלא נאבקת על חייה ולומדת שיש לנטוש בית המלא בתאוותו של אב, המבקש לקיים עמה יחסי מין. הגיבורה איננה זקוקה לטיפול פסיכיאטרי, שיגמול אותה מנטיותיה האדיפוליות, והאצבע

עלמות מנוחמים שונים לסיפורי מעשיית זהים, או לחילפין אקלקטיית שבגת, המאפשרת לפרושן להתייחס לאותם הביטים בלבד, המתאימים נער מכל להוכחה תיזה מסוימת. מכאן אינוס החומר הספרותי, והפיתוח גישתי וטפילי לתאוריה הפסיכואנליטית הנידונה.

ישנותם של ברונט בטלחיים ואריק פרום זכחה בעשורים האחרונים שאופולריות כה רבה, עד שניתן לראות בהם דגם יציג לדעה רווחת מקובלת, של גילויי התבגרות במעשיות העם. מעשית "כפה אדומה", ודוגמא, משקפת על פי בטלחיים "תשוקות מיניות של גיל ההתבגרות", הקולדה החרהה בתנוקיות על גודל העיניים, האזניים והפה, ניתפשת כנערה חתומה, שלא השתלטה על מאבקה האדלפליים, הלכה שבי אחרי עקרון מעונג, מפתח זאב לפתות אותה, וממאנת להבחין בין האספקטים החריטיים של הגבר ממזויצגים על ידי הגבר זאב (האיך), ובין החיבטיים החיוניים לגרזי המזויצג ומנוון בדמות האגו. הצנייד. רדיפת העונות הנעינת לגרזי הקבשלות הפיזית והמנית של גיל ההתבגרות, ניקראת על פי פרשנות זו גייסיון רגריטיבי המעורר בקרבנו את כל הדברים שהם עדיין פרימיטיביים ונמאימוים לבלוע אותה"⁽¹¹⁾

נאמן לתודעה הפסיכואנליטית, הר אף אריק פרום אחר "האופי האוניברסלי של הסמלים" שבמעשייה, ומתרגם עבורינו את משמעות מילוחיה של ה"לשון הנישחת": הפרדס האדום סמל למחזור הווסת; בקבוק היין סמל לבתולין, "האזהרה לא לטטות מהשכיל ולא לשבור את הבקבוק מצביעות על הסכנה שבמיניות זאבן הבתולין"⁽¹²⁾ שעה פי הפרשנויות שלפנינו, מבטאת המעשייה את גיל ההתבגרות באמצעות תמרוורים המורים על מאבקים אדלפליים, שלא באו על פתרונם, על קונפליקט בין האיך, האגו והסופר אגו, שלא עוצבו, פרוץ פעילות מרדנית כנגד עקרונות המוסד החברתי המוצגים על ידי האם, והיענות למיניות מבצבצת, שלא אוזנה בבשלות ריגישית. אלא, שכל אלה מתייחסים לגריסה אחת בלבד, המוצגת כגריסה פלעידית וזאוגוֹנרסלית, שעה שגירסאות אחרות אינן מרובדות באותם "סמלים לא מודעים".

בדומה ל"כפה אדומה", אף סינדרלה, הילדה שאחיהתיה מתנקזות בה, נהפשת כבחורה מתבגרת, למרות שבטלחיים מודה, שקניאת אחים ואחיות מאפיינת את תור הילדות, וקרה משהיא אופיינית לגיל הנעורים וההתבגרות. עם זאת אין הוא מחסס לקבוע ש"יעל כללכית להתגבר על אכזבוהתיה

קריאה בספר: סבא שלי, פפי מת

מאת: רות וולף

ספרות ילדים מן הז'אנר החדש, אשר אינו מהסס להפגיש את הילד עם נושאים שהיו סגורים בפניו, ניתן למצוא בספר 'סבא שלי פפי מת'. (כתבה רות וולף, אייר משה אריאל היוצאת לילך 1993). מסופר בו על חוויותיו של ילד שאיבד את סבו והתמודדות אמת (בניגוד להתחמקות שאיפיינה את הספרות הקודמת בנושא זה) עם המוות ועם תפיסת המוות של ילדים. הספר מיועד לילדים מגיל ארבע עד שמונה. גיל שבו ילדים נמצאים בשלב מחשבתני הקרוי על פי פיאז'ה (1932) השלב הקדם אופרציונלי. בשלב התפתחותי זה הילד אינו מצוייד ב'כלים' המאפשרים לו לעבד את כל הרכיבים של מונח ה'מוות'. מושגים כמו: סופיות, נצחיות, אי הפיכות, כלליות וכו', אינם נתפסים אצל ילדים בצורה התכונה. והם עלולים להיקלע למצוקה אמיתית כשהם מתעמתים עם מושג המוות. המושג קשה במיוחד עבורם לא רק בשל הפרדה מדמות אהובה, אלא בגלל שאין באפשרותם לתפוס את מושג המוות באופן מציאותי וכפי שהוא נתפס אצל ילד בוגר או מבוגר.

נצטט קטע מהספר בו אומר הילד: אמא הסבירה לי, שבסבא קבור באדמה. אני מפחד שלסבא קר שם בלילה, בתוך החול, וחם לו מאד כשהשמש חזקה, אני דואג לו ובכלל, למה הוא שם?" המחשבה שהמת נקבר וממשיך לחוש כביכול, את תחושותיו של בן אנוש מציקה מאד לילד. למעש הילד עושה 'האנשה' של המת, הקברה היא מצב מאיים ומפחיד. עולות בראשו שאלות על ההמשך, מה קורה לאחר המוות. פתרון נאות להתמודדות עם מקצת ממצוקות אלו של הילדים, ניתן למצוא בשיטה הביבליותרפית, זו מציעה את הספר ככלי תרפויטי. סוכן הסוציאליזציה הורה, אח בוגר, בני משפחה וגוננת המקדיאים למשל סיפור דוגמת הספר 'סבא שלי פפי מת' לילד, המאפשרים לו להיפגש עם מחשבות של ילד אחר, הדומה לו בהגיגו ובתפיסותיו, ואשר מתלבט בנושאים שגם הוא עלול להתלבט בהם. שיחה או דיון על נושא המוות אשר נערכים לאחר קריאה של קטע העוסק בנושא, מקלים את ההבנה של נושאים רגישים דוגמת הישארות הנפש, תפיסה שגם אם אין הבוגר מאמין

המאשימה מופנית כבסיפור "ג'יתו של מידזאב", כלפי אב, שראוי לו לרסן את נטיותיו האלמותיות ותשוקתו לגילוי עריות. עלפי נוסחים אלה, אין הילדה הבורחת מואב, (מידזאב) המבקש לאכול את בשרה כקניבאל, ואף לא הנערה קנסה מפין אביה, פנויות להתחבט בבעיות גיל ההתבגרות, וחו לומדות כיצד לשרוד מן ההרס ולהשאיר בחיים, וזאת בלשון ברורה, שלא ידעה הדחקות, ואף לא צורך להסתתר מאחורי סמלים וסמנטיקה של תלומדות.

אין ספק, שהגיוסאות הללו מערערות על מעמדה האבסולוטי של המעשייה הפסיכוסקסואלית המבטאת לכאורה, הביטים אוניברסליים של גיל ההתבגרות. במקומה מוצגת המעשייה העממית כעדות לגילוי אונס, טרוף ועריות, שאימו על מי שגיל ההתבגרות פסח עליהן. בתוך כך, מפנה נקודת התצפית הפסיכואנליטית, מקום להסתכלות היסטורית ופמיניסטית, המבטלת את הייצוגים הנשניים הפאסיביים, כמו את פרשנותם "הגולת" של גברים פסיכיאטרים, המטיפים לנשים כיצד להתבגר.

מי היא אם כך "כפה אדומה" האמיתית? ג'יתו של מידזאב או של איש האקדמיה שארל פרו? וסינדרלה? ומה באמת מספרות המעשיות? האם יש לראות בהן ביטוי לתרבויות פטריארכליות ושובניסטיות? השתקפויות של נימי נפש ארכאיים? תעודות היסטוריות או מסמכים פסיכיאטריים?

האם אין המעשיות ככדורו הנורא של בורחאס, המחייך בעצב לנוכח אבדו הסיכוי להכרת האמת המוחלטת, המתגלה תדיר כחמקמקת? ואולי חן עדות לתודעה תרבותית אחת, המפרקת את יסודותיה של תודעה תרבותית אחרת, עלמנת לברוא תודעה תרבותית חדשה?

ואפשר שלפנינו ביטוי לסוד קסם רוח האדם, המתגלה כבעל חיים טלאולוגי, המבקש להבין את מציאות חייו המגולמת בספוריו?

תהא התשובה אשר תהא, ניראה שקיעקוע הפרשנות הפסיכואנליטית לסיפורי המעשייה העממית, מעורר מחדש את הדיון בדבר:

א. התאמתה של הסיפורת העממית, שהיתה "סיפורות" מבוגרים, לנפשו של הילד, על סף המאה ה-21.

ב. השפעתם של תוצרי תרבות: שירה וסיפורות לילדים, על עיצוב נורמות ההתנהגות ודפוסי חייהם של ילדים ומבוגרים, במציאות.

ראה הערות בעמ' 10

קריאה בספר: סבא שלי, פפי, מת

מאת: רות וילך

ספרות ילדים מן הז'אנר החדש, אשר אינו מהסס להפגיש את הילד עם נושאים שהיו סגורים בפניו, ניתן למצוא בספר יסבא שלי פפי מת'. (כתבה רות וילך, אייר משה אריאל הוצאת לילך 1993). מסופר בו על חוויותיו של ילד שאיבד את סבו והתמודדות אמת (בניגוד להתחמקות שאופיינה את הספרות הקודמת בנושא זה) עם המוות ועם תפיסת המוות של ילדים.

הספר מיועד לילדים מגיל ארבע עד שמונה. גיל שבו ילדים נמצאים בשלב מחשבותי הקרוי על פי פיאזה (1932) השלב הקדם אופרציונלי. בשלב התפתחותי זה הילד אינו מצוייד ב'כלים' המאפשרים לו לעבד את כל הרכיבים של מונח ה'מוות'. מושגים כמו: סופיות, נצחיות, אי הפיכת, כלליות וכו', אינם נתפסים אצל ילדים בצורה הנכונה. והם עלולים להקלע למצוקה אמיתית כשהם מתעמתים עם מושג המוות. המושג קשה במיוחד עבורם לא רק בשל הפרדה מדומת אהובה, אלא בגלל שאין באפשרותם לתפוס את מושג המוות באופן מציאותי וכפי שהיא נתפס אצל ילד בוגר או מבוגר.

נצטט קטע מהספר בו אומר הילד: אמא הסבירה לי, שסבא קבור באדמה. אני מפתד שלסבא קר שם בלילה, בתוך החול, וחם לו מאד כשהשמש דוקה, אני דואג לו! ובליל, למה הוא שם?"

המתשבה שהמת נקבר וממשיך לחוש כביכול, את החושותיו של בו אנוש מציקה מאד לילד. למעש הילד עושה 'האנשה' של המת, הקבורה היא מצב מאיים ומפחיד. עולות בראשו שאלות על ההמשך, מה קורה לאחר המוות. פתרון נאות להתמודדות עם מקצת ממצוקות אלו של הילדים, ניתן למצוא בשיטה הביבליוטופית, זו מציעה את הספר ככלי תרפויטי. סוכן הסוציאליזציה חורה, אח בוגר, בני משפחה ונגנת המקריאים למשל סיפור דוגמת הספר 'סבא שלי פפי מת' לילד, המאפשרים לו להיפגש עם מחשבות של ילד אחר, הדומה לו בהגיגיו ובתפיסותיו, ואשר מתלבט בנושאים שגם הוא עלול להתלבט בהם. שיחה או דיון על נושא-החמות אשר נערכים לאחר קריאה של קטע העוסק בנושא, מקלים את החבנה של נושאים רגישים דוגמת הישארות הנפש, תפיסה שגם אם אין הבוגר מאמין

אישומה מופנית כבסיפור "ציתו של מיזדאב", כלפי אב, שראוי לו לרסן נטייתו האלימות והשונתו לגילוי עריות. עלפי נוסחים אלה, אין דרך הנדרסת מוזב, (מיזדאב) המבקש לאכול את בשרה כקניבאל, ואף תערה תקסה מפין אביה, פנויות להתחבט בבעיות גיל ההתבגרות, שלא חודרת כיצד לשרוד מן ההרס ולהשאיר בחיים, וזאת בלשון ברורה, של הערה הדחוקה, ואף לא צורך להסתתר מאחורי סמלים וסמנטיקה של חולמות.

שהגורסאות הללו מערערות על מעמדה האבולוטי של ספק, שהניכוסקסואליות המבטאת לכאורה, הביטים אוניברסליים של המעשייה הפסיכוסקסואלית המבטאת לכאורה, הביטים אוניברסליים של ההתבגרות. במקומה מוצגת המעשייה העממית כעדות לגילוי אנוש, מפנה דורף ועריות, שאיימו על מי שגיל ההתבגרות פסח עליו. בתוך כך, מפנה הקודרת התצפית הפסיכואנליטית, מקום להסתכלות היסטורית ומפניניסטית, מבטלת את ה'יצוגים' ה'נשיים' הפאסיביים, כמו את פרשנותם "הנואלת" על גברים פסיכואטרים, המטיפים לנשים כיצד להתבגר.

ל'איות בהן ביטוי לתרבויות פטריארכליות ושוטבניסטיות? השתקפויות של נ'ימי נש ארכאיים? תעודות היסטוריות או מסמכים פסיכואטריים? האם אין המעשיות ככדור הנורא של בורחאס, המחייך בעצב לנוכח אבדן הסיכוי להכרת האמת המוחלטת, המתגלה תדיר כחמקמה ואולי חן עדות לתודעה תרבותית אחת, המפקדת את יסודותיה של תודעה תרבותית אחרת, עלמנת לברוא תודעה תרבותית חדשה?

ואפשר שלפנינו ביטוי לסוד קסם רוח האדם, המתגלה כבעל חיים טלאולוגי, המבקש להבין את מציאות חייו המגולמת בספוריו? תהא החשובה אשר תהא, ניראה שקיעקוע הפרשנות הפסיכואנליטית לסיפורי המעשייה העממית, מעורר מחדש את הדיון בדבר:

א. התאמתה של הסיפורת העממית, שהיתה "סיפורות" מבוגרים, לנפשו של הילד, על סף המאה ה-21.

ב. השפעתם של תוצרי תרבות: שירה וסיפורות לילדים, על יעיצוב נורמות התנהגות ודפוסי חיים של ילדים ומבוגרים, במציאות.

ראה הערות בעמ' 10

בה, בשם הדת, יש בה כדי להקל על תפיסת המוות אצל ילדים. המוות הוא מושג מופשט, אי לכך הוא קשה להבנת ילדים. האיזן, סיום החיים ואי המשכינותם, הסופיות והנצחיות שבמוות לא מובחנים לילדים. מפגש עם הנושא מעלה אצל ילדים רבים את החשש שגם הם ימותו, או שאחד מיקריהם, הורה או אח ימות. וכיוון שתפיסת הזמן אצל הילד בגיל הרך לוקה בחסר, לא יסייעו לו אימרות כמו 'יש לך עוד הרבה זמן'. הרבה או מעט זמן, נתפסים באופן שונה אצל ילד מאשר אצל מבוגר.

נמצא אפוא, שהספר מומלץ ביותר להורים הרוצים לגבש אצל הילד תפיסה יותר ממשית לגבי המציאות, והוא כלי עזר חיוני ביותר לחורים, גננת ואחרים על מנת לדון בנושא המוות, במקרה שאחד מתוכיהם יפגש עם נושא כאוב זה, גם מפני שהוא חלק מהחיי חינוך. בימי זכרון עולה הנושא, ונראה לי שיש להביאו בפני ילדים ללא סיבה יחודית. יש להציגו כחלק ממציאות חיינו. המוות הוא חלק מהחיים ואין להעלימו, ילדים נחשפים למוותם של בני משפחה קשישים סבא או סבתא זקנים, ובמציאות הישראלית הקשה, אמצעי התקשורת מרבים בחשיפת האסונות.

נושא המוות אינו מהנושאים הנעימים בחיים, אך הילד שומע אותו ומתפתחת אצלו סכימה הקשורה בנושא. פיאזה אמר שתפקיד החינוך הוא לסגל את הילד לעולם המבוגרים (פיאזה, 1952). עלמנו כולל דברים קשים כמו גם שמחים יותר. אין מנוס, לא ניתן להעלים את עובדות החיים, התעלמות מנושא שילד התעמת עמו, תגביר רק את המבוכה והחשש אצל ילדים, ותביא לתחושה של אי אמון במבוגר, אשר ינסה לסשש את הנושא או להתחמק משאלות ילדים.

ברור שעל ההורה או הגננת למצוא את מידת ההתערבות החולמת את המצב שבו מצוי הילד על מנת להעביר נושא כמו המוות. גננת יכולה להזכיר סופרים וציירים שהלכו לעולמם ונלמדים בנן, כמו: חיים נחמן ביאליק הסופר הידוע, הציירת אנה טיכו, אשר ציירה ידועים ויש שחם מקשטים את הגן. מומלץ ואפשרי לפתוח באופן ישיר את הנושא בגן, על ידי קריאה של סיפור, דוגמת הסבר "סבא שלי פפי מת", דיון אחרי סיפור, שאלות מנחות ומצב שבו יש אפשרות לילדים לבטא תגובות נפשיות שמתעוררות בהם עקב קריאת הטכסט, עשוי לקדם את תפיסת מושג המוות אצל ילדים.

קובובי (1982) טוענת כי "התגובות האמנוניות שאינן תואמות את המציאות וההתנהגות הבלתי פונקציונלית נגרמות, במידה רבה, על ידי

מערכת של השקפות ואמונות אירציונאליות ומוטעות". מן הידוע הן מחשבת הילד שונה ממחשבת המבוגר (פיאזה, 1932). כדי לשנותה צריך השקפות ואמונות של ילדים לא די להתחקות אחר גורמיהן, אלא להפריכן, ולכוון את הילד למערכת של אמונות ועמדות מותאמות למציאות ויעילות יותר עבורו. דרך נאותה לעשות זאת הוא הדיון בין הגן, שיח בין קבוצת עמיתים מעשירה את הקבוצה. האחד את ידיעותיו ובוחרויותיו. לסוכן הסוציאליזציה (גננת או מורה) תפקיד מנחה פעיל בדיון מעין זה, והתוצאה היא שהדיון מסייע להבהיר המציאות, לעדער ולשנות דפוסי חשיבה שגויים ומציקים.

הגננת או המורה המכוונים את הדיון, תפקידם לשקף ולסכם את התוצאה, עליהם לנסות לעמת את תפיסות הילד עם מציאות הסיפור ומציאות החיים בכלל. עצם ההעמקה בגבור הסיפור הילד המספר על מות והפרידה ממנו, מאפשרת הזדהות עמו, בדרך זו ניתן לבדוק את נכונות הדעות של הגיבור ושל הקוראים (הילדים), לגבי נושא כאוב זה. אפשרות לפתוח בדיון בשאלות כגון: מה הדיגוש...? מה השב...? מה ה...? ש...? שלו ל... שאלות אלו יאפשרו לילדים בטויו של רגשות, חשישות, כעס וגעועים וכו'. ילדים מדברים בדרך כלל מהחשי לבם, וכך יש אפשרות לעבד את נושא המוות ברובד הרגשי וברובד הדיציונלי.

ברובד הרגשי ניתן להדגיש שרגשות של געועים לסבא, או לאדם שאיבדנו, חשישות ופחד ממות הם דברים שנוגעים לכולנו ויש לגיטימיים לחוש אותם. במישור הקוגניטיבי, ניתן לעבד תפיסת מציאות נכונה לגבי המוות כמו: סופיותה, אי ההפיכות שבה ויסודות אחרים הקשוי במושג. ניתן להעלות בדיון גישות ואמונות דתיות ואתניות המותאמות למציאות של הקורא ולתרבותו, לדוגמא הישארות הנפש, גן עדן, גענומות וכו' הכל לפי אמונת הקורא ותפיסת המקום.

ניסיתי להביא כאן חלק מהשיקולים המביאים אותנו להתמקד במושג המציאות המרה ועודדות של חיינו, אך ממציאות אקזיסטנציאליסטית. נראה לי שעצם הדיון בנושאים מכאיבים, נושא המוות, עשוי להפחית את המבוכה הכרוכה בנושא, ואת ההתנגו בפניו. אי גניעה בנושא, אינו מעלים את קיומו. התחמקות מתחמיץ אפשרויות לחשוף משמעויות וגוונים סמויים הגלומים בתפיות המוות, וכך תכביד על הילד, ועל הבוגר בעתיד.

החברה המערבית תופסת את המוות באופן קשה, יתכן ותפיסה מקב

מערכת של השקפות ואמונות אוניצינולאיות ומוטעיות". מן הידוע הוא כי מחשבת הילד שונה ממחשבת המבוגר (פיאז'ה, 1932). כדי לשנות את השקפות ואמונות של ילדים לא די להתחקות אחר מורמיתן, אלא יש להפריכן, ולכוון את הילד למערכת של אמונות ועמדות מותאמות יותר למציאות ועילות יותר עבורו. דרך נאותה לעשות זאת הוא הדין בין ילדי הגן, שיה בין קבוצת עמיתים מעשירה את הקבוצה. האחד את השני בדיעויותיו ובחוויותיו. לסוכן הסוציאליזציה (גונת או מורה) תפקיד של מנחה פעיל בדין מעין זה, והתוצאה היא שהדין מסייע להבהיר את המציאות, לערער ולשנות דפוסי השיבה שגויים ומציקים.

הגנת או המורה המכוונים את הדין, תפקידם לשקף ולסכם את התוצאות השיה, עלהם לנסות לעמת את תפיסות הילד עם מציאות הסיפור ומציאות החיים בכלל. עצם החלמקה בגבור הסיפור הילד המספר על מות סבו והפרידה ממנו, מאפשרת הדהות עמו, בדרך זו ניתן לבדוק את נקודת הראות של הניכור ושל הקוראים (הילדים), לגבי נושא כאוב זה. שיטה אפסרית לפתוח בדין בשאלות כגון: מה הרגיש...? מה חשב...? מה היחס שלו ל... שאלות אלו יאפשרו לילדים בטוי של רגשות, חששות, כעסים, געגועים וכו'. ילדים מדברים בדרך כלל מרחשי לבם, וכך יש אפשרות לעבד את נושא המוות ברובד הרגשי ברובד הרציונלי.

ברובד הרגשי ניתן להדגיש שרגשות של געגועים לסבא, או לאדם יקר שאיבדנו, חששות ופחד ממוות הם דברים שנוגעים לכלנו ויש לגיטימציה לחוש אותם. במישור הקוגניטיבי, ניתן לעבד תפיסת מציאות נכונה יותר לגבי המוות כגון: סופיותה, אי החפכות שבה ויסודות אחרים הקשורים במושג. ניתן להעלות בדין גישות ואמונות דתיות ואתניות המותאמות למציאות של הקורא ולתרבותו, לדוגמא הישארות הנפש, גן עדן, גלגול נשמות וכו' הכל לפי אמונת הקורא ותפיסת המקום.

ניסיתי להביא כאן חלק מהשיקולים המביאים אותנו להתמקד במושגים מהמציאות המרה והפחות מעודדת של חיינו, אך מציאות אקזיסטנציאליסטית. נראה לי שעצם הדין בנושאים מכאיבים, כמו נושא המוות, עשוי להפחית את המבוכה הכרוכה בנושא, ואת הדחף להתנתן בפניו. אי נגיעה בנושא, אינו מעלים את קיומו. התחמקות ממנו תחמיק אפשרויות לחשוף משמעויות וגוונים סמויים הגלומים בתפיסת המוות, וכך תכביד על הילד, ועל הבוגר בעתיד.

החברה המערבית תופסת את המוות באופן קשה, יתכן ותפיסה מקבלת

ה, בשם הדת, יש בה כדי להקל על תפיסת המוות אצל ילדים. המוות הוא רושג מופשט, אי לכך הוא קשה להבנת ילדים. האין, סיום החיים ואי משפיותם, הסופיות והנצחיות שבמוות לא מובחנים לילדים. מפגש עם התנועה הנושאה מעלה אצל ילדים רבים את החשש שגם הם ימותו, או שאחד יוקיייהם, הורה או אח ימות. וכיוון שתפיסת הזמן אצל הילד בגיל הרך זוקה בחסר, לא יסייעו לו אימולות כמו "יש לך עוד הרבה זמן". הרבה או אע"פ זמן, ותפסים באופן שונה אצל ילד מאשר אצל מבוגר.

מבצא איפוא, שהספר ממליך ביותר לחורים הרוצים לגבש אצל הילד תפיסה יותר ממשית לגבי המציאות, והוא כלי עזר חיוני ביותר לחורים, המונגות ואחרים על מנת לדון בנושא המות, במקורה שאחד מתוכניהם יפגש עם נושא כאוב זה, גם מפני שהוא חלק מהווי חיינו. במי זכרון עולה התנושא, ונראה לי שיש להביאו בפני ילדים ללא סיבה יחודית. יש להציגו כחלק ממוציאות חיינו. המוות הוא חלק מהחיים ואין להעלימו, ילדים נחשפים למוותם של בני משפחה קרובים סבא או סבתא זקנים, ובמציאות הישראלית הקשה, אמצעי התקשורת מורבים בחשיפת האסונות.

נושא המוות אינו מהנושאים הנעימים בחיים, אך הילד שומע אותו ומתפתחת אצלו סכימה הקשורה בנושא. פיאז'ה אמר שתפקיד החינוך הוא לסגל את הילד לעולם המבוגרים (פיאז'ה, 1952). עולמנו כולל דברים קשים כמו גם שמחים יותר. אין מנוס, לא ניתן להעלים את עובדות החיים, התעלמות מנושא שליל התעמת עמו, תגבר רק את המבוכה והחשש אצל ילדים, ותביא לתחושה של אי אמון במבוגר, אשר ינסה לטשטש את הנושא או להתחמק משאלות ילדים.

ברור שעל החורה או הגנת למצוא את מידת החתערבות החולמת את המצב שבו מצוי הילד על מנת להעביר נושא כמו המוות. גונת יכולה להזכיר סופרים וציירים שהלכו לעולמם ונלמדים בגן, כמו: חיים נחמן ביאליק הסופר הידוע, הציירת אנה סיני, אשר ציוריה ידועים ויש שחם מקשיטים את הגן. ממליך ואפשרי לפתוח באופן ישיר את הנושא בגן, על ידי קריאה של סיפור, דוגמת הסבר "סבא שלי פני מה", דיון אחרי סיפור, שאלות ממות ומצב שבו יש אפשרות לילדים לבטא תגובות נפשיות שמתעוררות בהם עקב קריאת הסכסטי, עשוי לקדם את תפיסת מושג המוות אצל ילדים.

קובובי (1982) טוענת כי "החגובות האמוניצינוליות שאינן תואמות את המציאות וההתנהגות הבלתי פונקצינולית נמרמות, במידה רבה, על ידי

בין מציאות לדמיון

מאת: מנחם רגב

על ידי הפנטסיות הדמיוניות והשעשוע המושתת עליהן הילד יכול להתחיל לפצות את עצמו במידה מסוימת על הלחצים המעיקים עליו במציאות ועל אלה שמקורם בלא-מודע שלו. בעזרת הפנטסיות שלו הוא מתנדד אל תוכן של המתשובות ילדות הרצון שלו וגם אל כמה ממשאלותיו הלא-חברתיות. כשהוא מממש פנטסיות כעס וערינות בשעשועי מלהמה או מגשים את שאיפות הגדלות שלו והופך בדמיונו ל"סופרמן", לענק או למלך, הוא מתפשט סיפוק חלופין לא רק של הזימתן הכלתי-מציאותיות, אלא גם של השליטה באחרים כדי לפצות את עצמו על אותם רגשות שהם תוצאה של היותו נתון במידה רבה כל-כך לשלטונם של המבוגרים, ובעיקר של ההורים.

(במלהיים, הורה מתקבל על הדעת, 170)

בסלהיים, בקטע שחובא לעיל, מסביר את המניעים הפסיכולוגיים הדוחפים את הילד ליצור לעצמו מקלטי-דמיון שאליהם הוא יכול לברוח מן המציאות שאינה מאירה לו פנים. אולם אין זו בריחה בלבד: שעשועי הדמיון שלו הן אחת הדרכים שלו להתמודד עם בעיות יחסי עם הסביבה הקרובה. בשעשועים אלה הילד כמוהו כאומן, סופר, משורר או צייר, היוצר עולמות שבהם הוא יכול לחיות לרגע על פי הכללים שהוא יוצר לעצמו. מן העולמות הללו, שיצר לעצמו, הוא עשוי לחזור מחוזק, מוכן יותר להתמודד עם מציאות שאין הוא יכול לשנותה.

סופרים ומשוררים באים כאילו במקום הילד ויוצרים "למענו" את העולמות שאליהם הוא יכול לברוח. את יצירות-הברחה הם בונים על סמך דמיונם שלהם, ולעיתים על מה שהם שומעים מן הילדים שבקרבם. מתוך להניח שחלק מן היצירות האלה נובע גם מזכרונותיו של האומן בילדותו, כשהוא עצמו היה צריך להתמודד בדרך זו עם בעיות שלא יכול היה לפתור אותן במציאות. היצירות שיידונו בהמשך הדברים, עוסקות בנושאים שונים שמטרידים ילדים. אבל מבחן האמיתי של היצירות אינו רק בתשתית הפסיכולוגית שלהן, אלא בעיקר בערך האומנותי שלהם. רק יצירה טובה מבחינת הערכים האומנותיים שלה עשויה להוות משקעים לטווח ארוך בתודעתו של השומע והקורא.

יותר של נושא המוות דרושה כבר מגיל צעיר, וזו אפשרית בחחלט באמצעות ספרות ילדים. ניתן לעכל ולהקל על תפיסת המושג. כבר אמר רבי מנחם מנדל מקווצק: "המוות אינו ולא כלום, משל לאדם העובר מדירה לדירה. אלא שהפיקח בוחר לו דירה יותר נאה מן הראשונה".

ביבליוגרפיה

1. קובובי, דבורה (1978), ישום חקיקות של בריאות הנפש בהוראת הספרות, בתוך: פסיכולוגיה בהוראת, לסט, א. ניסן, מ. (עורכים). הוצאת אוצר המורה, ע"י 117-129.
2. קובובי, דבורה (1982). ספרותותיה ספרות, חינוך ובריאות הנפש, הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

הערות למאמרה של סלינה משיח (עמ' 6)

1. Borges, J.C. "The fearful Sphere of Pascal", in Labyrinthus eds. Yated 52 Irby, New-York: Modern Library, 1983.
2. Mead, M. Coming of Age in Samoa New-York. New American Library, 1950.
3. Darnton, R. "Peasants Tell Tales: The meaning of mother goose, in The great cat massacre England: Penguin Book, 1991, pp. 17-78.
4. תמצית והשקפות חללו רואו: משיח, סלינה: "ליקוב ויהלום נדים: אמת או אהד", מאגנס כרך ס"ו, יולי 1993, עמ' 40-42.
5. Tatar, Maria. The Hard facts of Grimm's fairy Tales New-Jersey: Princeton University Press, 1992.
6. Freud, S. "The History of an Infantile Neurosis," in The Standard Edition of the Complete Psychological Works, London: The Hogarth Press, 1955, vol. 17, pp. 7-122.
7. בסלהיים, ברזנו קשטן על אגדות עברית מרית שלוממן, תל-אביב, דשטם 1987 עמ' 138 כל חובאות מתוך ספר זה.
8. Fromm, Erich, The Forgotten Language, New-York: Grove Press, inc. 1951 p. 240.
9. ראה "ביתו של מידאב", תרגום סלינה משיח, מאגנס כרך ס"ח, אמרי-מאי 1994 עמ' 54.

בין מציאות לדמיון

מאת: מנחם רגב

על ידי הפנטסיות הדמיוניות והשעשוע המשותח עליון הילד יכול להתחיל לפצות את עצמו במידה מסוימת על הלהיצים המשיקים עליו במציאות ועל אלה שמקורם בלא-מודעי שלו. בעזרת הפנטסיות שלו הוא מתורע אל תוכן של המחשבות ילדות הרצון שלו וגם אל כמה ממשאלוחיו הלא-חברותיות. כשהוא נממש פנטסיות כעס ורעונית בשעשועי מלהמה או מגשים את שאיפות הגרלות שלו והופך בדמיונו ל"סופרמן", לענק או למלך, הוא מתפשט טיפוף חלופי לא רק של היותו הבלתי-מציאותית, אלא גם של השליטה באחרים כדי לפצות את עצמו על אותם רגשות שהם תוצאה של היותו נתון במידה רבה כל-כך לשלטונם של המבוגרים, ובצורך של ההורים.

(ככלתיים, חודרה מתקבל על הדיעה, 170)

בטלהיים, בקטע שהובא לעיל, מסביר את המניעים הפסיכולוגיים הדוחפים את הילד ליצור לעצמו מקלט-דמיון שאליהם הוא יכול לברוח מן המציאות שאינה מאירה לו פנים. אולם אין זו בריחה בלבד: שעשועי הדמיון שלו הן אחת הדרכים שלו להתמודד עם בעיות יחסי עם הסביבה הקרובה. בשעשועים אלה הילד כמותו כאומן, סופר, משורר או צייר, היוצר עולמות שבהם הוא יכול להיות לרגע על פי הפללים שהוא יוצר לעצמו. מן העולמות הללו, שיצר לעצמו, הוא עשוי לחזור מחוץ, מוכן יותר להתמודד עם מציאות שאין הוא יכול לשנותה.

סופרים ומשוררים באים כאילו במקום הילד ויוצרים "למענו" את העולמות שאליהם הוא יכול לברוח. את יצירות-הבריחה הם בונים על סמך דמיונם שלהם, ולעיתים על מה שהם שומעים מן הילדים שבקרבם. מותר להניח שחלק מן היצירות האלה נובע גם מזכרונותיו של האומן בילדותו, כשהוא עצמו היה צריך להתמודד בדרך זו עם בעיות שלא יכול היה לפתור אותן במציאות.

היצירות שיוצרו בהמשך הדברים, עוסקות בנושאים שונים שמטרידים ילדים. אבל מבהנן האמיתי של היצירות אינו רק בתשתית הפסיכולוגית שלהן, אלא בעיקר בערך האומנותי שלהם. רק יצירה טובה מבהינת הלקחים האומנותיים שלה עשויה להותיר משקעים לטווח ארוך בתודעתו של השומע והקורא.

ויותר של נושא המוות דרושה כבר מגיל צעיר, וזו אפשרית בהחלט באמצעות ספרות ילדים. ניתן לעכל ולחקל על תפיסת המושג. כבר אמר רבי מנחם מנדל מקוצק: "המוות אינו ולא כלום, משל לאדם העובר מדירה לחדרה. אלא שהמיקום בוחר לו דירה יותר גאה מן הראשונה".

ביבליוגרפיה

1. קובני, דבורה (1978), ישום תקווונות של בריאות הנפש בחורואת הספרות בתוך: פסיכולוגיה בחורואת, לסי, א. ניסן, מ. (עורכים) חוגואת אוצר חבורה, עמ' 219-227.
2. קובני, דבורה (1982), ספרותמיק ספרות חינוך ובריאות הנפש, חוגואת מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

הקצרות למאמרה של סלנה משיח (עמ' 6)

1. Borges, J. C. "The fearful Sphere of Pascal", in *Labyrinths* eds. Yated 52 *Ibby*, New-York: Modern Library, 1983.
2. Mead, M. *Coming of Age in Samoa* New-York: New American Library, 1950.
3. Dantton, R. "Peasants Tell Tales: The meaning of mother goose, in *The great cat massacre England*: Penguin Book, 1991, pp. 17-78.
4. תמצית ההשקפת הללו ראה: משיח, סלנה: "עקוב וולולס נריס: אמת או אגדה", מאגניט כרך ס"ד, יולי 1993, עמ' 40-42.
5. Tatar, Maria. *The Hard facts of Grimm's fairy Tales* New-Jersey: Princcien University Press, 1992.
6. Freud, S. "The History of an Infantile Neurosis," in *The Standard Edition of the Complete Psychological Works*, London: The Hogarth Press, 1955, vol. 17, pp. 7-122.
7. בטלהיים, ברוני, קסנו של אגדות עברית נורית שלומן, תל-אביב, רשמים 1987, עמ' 118 כל חבורות מתוך ספר זה.
8. Fromm, Erich, *The Forgotten Language*, New-York: Grove Press, inc. 1951 p. 240.
9. ראה "ביתו של מידגא", חרונם סלנה משיח, מאגניט כרך ס"ד, אפריל-מאי 1994, עמ' 54.

היצירות חולקו על פי הנושאים והבעיות ששימשו נקודות מוצא ליצירות. אבל עיקר עניינו יהיה להציג את היסודות האומנותיים, של צורה, סגנון וקצב שעושים את ההמצאה הדמיונית ליצירה בתחום הפרוזה או השירה.

המראה החיצוני

נוגה מסרבת ללכת לבית הספר, כי היא מותבישת באוזניה הגדולות שהילדים מכנים אותן בשם "מפרשיות". (נורית זרחי, מפרשיות) היא אף מקנאה באחיה התינוק, שלדעתה נולד עם אוזניים קטנות. כדי להסתיר את אוזניה חובשת נוגה את כובע הקש של אימה. והנה כשהיא מסובבת אותו היא מתרוממת ועפה ומגיעה לסיני. הקיסר מקבל אותה ברכה: "את אצלנו יחידת היחידות". נוגה אינה רוצה להישאר שם, ובעזרת הכובעים השונים של אימה, החופכים לכובעי-קסם, היא מגיעה אל הכלף ואחר כך אל מלכת הים. היא מנסה להיות תינוק, אך הדבר אינו עולה בידה. בסופו של הסיפור היא מגלה שבאוזניה תלויים עגילים יפים, והיא הולכת איתם לבית הספר בגאווה כדי שכולם יראו. זרחי מצליחה ליצור שורה של תמונות ואירועים הנעים, ללא מחיצה נראית, בין מציאות לדמיון. הכובעים השונים הם שיוצרים את הקשר בין העולם המצוי והדמיוני. כל כובע עומד במרכזו של סיפור הרפתקני נפרד, ובמרכזו של כל סיפור עומדת הגיבורה הדאשית: נוגה. כך נוצר סיפור-מסגרת שבתוכו כמה סיפורונים משווים ליצירה קצב מיוחד. כשואלים הילדים בבית הספר את נוגה מאין השיגה את העגילים הנפלאים: "נוגה הייכה חיך סודי: המפרשיות". מילת חננאי אשר בגללה סירבה נוגה ללכת לבית הספר הפכה למקור של גאווה.

מרים ילן-שטקליס כתבה שתי יצירות-ברחה שבמרכזן ילד ג'ינג'י. האחת היא השיר הסיפורי ג'ינג'י. בשיר יש ארבע התיחסויות אל שערו הג'ינג'י של גיבור השיר: א. האם הרפה והאוהבת שאומרת: "מחמד, לילדי ראש זהב, ראש זהב לילדי". הצבע שמעכיר את חייו של הילד, הוא בעיניה צבע נפלא מן האגדות. ב. ברחוב ובכיתה עולבים בו וקוראים לו "ג'ינג'י". ג. הוא בא בטענות אל אלוהים: מדוע מכל הצבעים עשה ממנו ילד צהוב דווקא? ד. הוא "בורח" לשמיים ושם הוא פוגש את דוד המלך. והנה, ראה זה פלא! "צהובים תלתליו של דוד המלך". היופי בשיר הוא המפגש בין רכותו של דוד (השונה כל כך מן הדמות ההיסטורית) הלוחש לילד באהבה: "אפרוחי, אפרוחי, ג'ינג' שלי". בכני הגנאי הופך לביטוי של אהבה! וזה מתחבר עם מה שאומרת האם, שגם היא הייתה באותו מעמד קסום ומנחם "לחשה מחמד, מחמד..." המפגש בין האם הממשיית ובין הדמות המיתית הוא

שיוצר, כביכול את "תיקון" העולל שבהתיחסות. אין בשיר, כמו בסיפוריה של זרחי, חזרה למציאות הקשה שהילד מתאונן עליה. ואולי המסר הוא שאת המציאות, השער הג'ינג'י, אי אפשר לשנות: מוטב לקבל אותה ולהתחם ב"קירבה" לאישיות גדולה שהכל מעריצים אותה...

בסיפור אחר של אותה סופרת מכבב ילד המסתיר, כמו נוגה של זרחי, את שערו הג'ינג'י בכובע מרופט. אבל לאחר עושה מעשים נועזים ומביא אלפי עולים לארץ הוא זורק את הכובע, כי שוב אינו זקוק לו. ובסוף הסיפור הוא מתקבל על ידי בני כיתתו כגיבור: "זוף אחד לא אמר ג'ינג'י, להיפך. וכל אחד אמר אין כמוד". ("שערי הארץ") גם כאן אין חזרה למציאות אמיתית: המהפך הוא תוצאה של העולם הדמיוני-מציאותי כביכול, שהילד יצר לעצמו. ההישג של הסופרת הוא בכך שידעה לרזוא סיטואציות משכנעות מבחינה אומנותית, שמציאות ודמיון משמשים בהם בעירובייה משכנעת.

למרוץ צעולם המבוגרים

בשיר הסיפורי "כובע קסמים" מאת לאה גולדברג שוב נזקקת הילדה, גיבורת הסיפור, לכובע כאביזר של קוסמים, והפעם כדי שיוציא אותה מעולם הילדים אל עולם המבוגרים: "כובע, עשה שאני אגדל". אז שוב לא יגערו בה המבוגרים וינהלו את חייה. בעזרת הכובע היא תצא למסע הרפתקאות בעולם. אבל עיקר השיר נעוץ בסופו. היא תספר על מסעה לחבריה, והפעם הם יאמינו לה! היא יודעת שקשה להשיג כובע כזה, אבל היא לא תשאל את הוריה, "כי הגדולים לא יבינו כלל! בהבדל מהשיר 'ג'ינג'י', למשל, הברחה לעולם אחר אינה "מתקנת" את היחסים עם המבוגרים. אדרבה! ההתכנסות לתוך מקלט הדמיון הפרטי רק העמיקה את הפער בין הילדה והמבוגרים. עכשיו ברור לה יותר מאשר אי-פעם ששני העולמות אינם יכולים להיפגש.

מעשה בילדה בודדה מאת ילן-שטקליס הוא שיר-מונולוג של ילדה שהורה הלכו מן הבית. היא מתארת את פחדיה ואחר כך היא מדמיינת לעצמה שהיא בת-מלך באגדה, המתגברת בעזרת טבעת קסמים על זאבים שומדים לטרוף אותה, ואחר כך היא חוזרת במרכבת זכוכית הביתה. אבל האכזבה גדולה: "הבית ריק. אין איש בא, אין איש צוחק. אין איש גוער בני אין איש אומר לי: זה אסור, וזה אסור..." היא 'נטשה' את עולם הקסם שיצרה כדי 'לחזור' אל הוריה, למרות שגוררתיהם הם שהרחיקו אותה מהם.

שיצא, כפיכול את "היקון" העולל שבהיתסהות. אין בשייר, כמו בסיפורת של זרחי, חזרה למציאות הקשה שהילד מתאונן עליה. ואולי המסר הוא שאת המציאות, השיער הגייגני, אי אפשר לשנות: מוטב לקבל אותה ולהתחם ב"קירבה" לאישיות גדולה שהכל מעריצים אותה...

בסיפור אחר של אותה סופרת מכבב ילד המסתיר, כמו נוגה של זרחי, את שיערו הגייגני בכובע מרופט. אבל לאחר שהוא עושה מעשים נועזים ומביא אלפי עולים לארץ הוא זורק את הכובע, כי שוב אינו זקוק לו. ובסוף הסיפור הוא מתקבל על ידי בני כיתתו כגיבור: "ואף אחד לא אמר גייגני, להיפך. וכל אחד אמר אין כמוד". (שיערי הארץ) גם כאן אין חזרה למציאות אמיתית: המהפך הוא תוצאה של העולם הדמיוני-מציאותי כפיכול, שהילד יצר לעצמו. החישג של הסופרת הוא בכל שידעה לברוא סיטואציות משכנעות מבחינה אומנותית, שמציאות ודמיון משמשים בהם בעריבוביה משכנעת.

למורה בעולם המפוגגים

בשייר הסיפורי "כובע קסמים" מאת לאה גולדברג שוב נזקקת הילדה, גיבורת הסיפור, לכובע כאביזר של קוסמים, והפעם כדי שיציא אותה מעולם הילדים אל עולם המבוגרים: "כובעי, עשה שאני אגדל". אז שוב לא יגדור בה המבוגרים וינהלו את חייה. בעזרת הכובע היא תצא למסע הרפתקאות בעולם. אבל עיקר השיר נעוץ בסופו. היא תספר על מסעה לחבריה, והפעם הם יאמינו לה! היא יודעת שקשה להשיג כובע כזה, אבל היא לא תשאל את הוריה, "כי הגדולים לא יבינו כלל!" בהבדל מהשיר "גייגני", למשל, הברירה לעולם אחר אינה "מתקנה" את היחסים עם המבוגרים. אדרבה: ההתנסות לתוך מקלט הדמיון הפרטי רק העמיקה את הפער בין הילדה והמבוגרים. עכשיו ברור לה יותר מאשר אי-פעם ששני העולמות אינם יכולים להיפגש.

מנעשה בפלדה בולדד מולדת מאת יל-שטסקליס הוא שיר-מונולוג של ילדה שהוריה הלכו מן הדינה. היא מתארת את פחדיה ואחר כך היא מדמינת לעצמה שהיא בת-מלך באגדה, המתגברת בעזרת טבעת קסמים על זאבים שעומדים לטרף אותה, ואחר כך היא חוזרת במרכבת זוכנית הביתה. אבל האכזבה גדולה: "זהבית ריק. אין איש בא, אין איש צוחק. אין איש נאמר בני אין איש אמר לי: זה אסור, זה אסור..." היא נטשה את עולם הקסם שיצרה כדי להחזיר אל הוריה, למרות שגערותהם הם שהרחיקו אותה מהם.

הוא אף התעצב

יצירות חולקו על פי הנושאים והבעיות ששימשו נקודות מוצא ליצירות, יצירות ענייננו יהיה להציג את היסודות האומנותיים, של צורה, סגנון, צב שעישים את ההמצאה הדמיונית ליצירה בתחום הפרזה או השירה.

הוא מנלה שבאזונה תלויים עגילים יפים, והיא הולכת איהם לבית הספר היציא מנלה שבאזונה תלויים עגילים יפים, והיא הולכת איהם לבית הספר בגאונה כדי שכולם יראו. זרחי מצליחה ליצור שורה של תמונות ואיורים תנועים, ללא מחיצה נראית, בין מציאות לדמיון. הכובעים השונים של שיצורים את הקשר בין העולם המצוי והיצוי. כל כובע עומד במרכזו של סיפור הרפתקני נפרד, ובמרכזו של כל סיפור עומדת הגיבורה הדאשית: נוגה. כך נוצר סיפור-מסוגת שבתוכו כמה סיפורונים שמשווים ליצירה קצב מיוחד. כשאולים הילדים בבית הספר את נוגה מאין השינה את העגילים הנפלאים: "נוגה חייכה חיוך סודי: המפרשיר". מילת הנוגה אשר בגללה סירבה נוגה ללכת לבית הספר הפכה למקור של גאווה.

מריים יל-שטסקליס כתבה שתי יצירות-ברירה שבמדכון ילד גייגני. האחת היא השיר הסיפורי גייגני. בשייר יש ארבע התיחסויות אל שיערו הגייגני של גיבור השיר: א. האם הרפה והארוכה שאומרת: "מחמד, לילדי ראש זהב, ראש זהב לילדי". הצבע שמעכיר את חיינו של הילד, הוא בעינינו צבע נפלא מן האגדות. ב. ברחוב ובכיתה עולבים בו וקוראים לו "גייגני". ג. הוא בא בטענות אל אלוהים: מדוע ככל הצבעים עשה ממנו ילד צהוב דווקא? ד. הוא "בורח" לשמיים ושם הוא פוגש את דוד המלך. והנה, ראה זה פלאו "צחובים תלתלני של דוד המלך". הופי בשייר הוא המפגש בין רכותו של דוד (השונה כל כך מן הדמות ההיסטורית) הלוחש לילד באהבה: "אפודתי, אפודתי, גייגני של", בכני הנגאי הופך לביטוי של אהבה זה מתחבר עם מה שאומרת האם, שגם היא חיתה באותו מעמד קטום ומנחם "ילחשה מחמד, מחמד, מחמד..." הפגש בין האם הממשית ובין הדמות המיתית הוא

המסר, בלבוש של ריאליזם ופנטסיה, הוא שתמיד חייבים לחזור אל המציאות אפילו אינה נעימה.

בריחה ממצואות קודרת
קדיה מולודצבסקי מתארת בשירה חוויות בחי ילדים יהודים בשכונות עוני ומצוקה בפולין שלפני מלחמת העולם השנייה. אלה ילדים חייבים לעזוב להוריהם קשי-חיים. בתנאים הקשים שהם חיים בהם אין הם יכולים אלא לגנוב רגעים שבהם יוכלו לממש את כל מה שקרוב לליבם לילדים. הילדה איילת חיבת בכל עבודות הבית. שיטפת כלים, טיפול בתינוק, ברידת קיטניות וכו'. בכל פעם שהיא עומדת להתחיל באחד ממשחקי הדמיון שלה, היא נקרעת מהם באכזריות על ידי הצעקות והאיזמים של הוריה. אבל בסופם של דברים היא בועטת ומורדת. הכפתורים שהיא צריכה לתפור הופכים לגלגלים, לעגלה ולמרכבה:

אבל איילת לא רוצה לשמוע, לא רוצה לשאת מפה רגליה,
הגלגלים מצלצלים, קוראים בשמה, משתחוים אליה.

את כל הגלגלים רותמת אז איילת,
עושה מהם רכבת מתפתלת.

ובקול שורקת הרכבת, ואיילת הו נסעת
למרחקים, למרחקים, אל ארץ לא נודעת.

(הילדה איילת)

יש קשר של צורה ומהות בין האביריזם והפקדיהם בשני העולמות: כובע רגיל הופך לכובע קסום, שיער אדמוני משותף לילד ולדמות מיתית, וכאן כפתורים הופכים לגלגלים. מה שמתפקד, ואף מכביד במציאות, משנה את פניו והופך לחפץ-פלאים הנושא את הילד אל מקלט הדמיון שלו. בשיר אחר, אף הוא של מולודצבסקי, בורחים הילדים מפני האב הרוצח להרביץ להם, אל חבית העומדת בחצר. ומעניין שהוא מבין שזוהו אכן מקום מקלט: "אם בתוך החבית אין עצה, ונגמרו" (מעשה בחציבת) אבל שיאו של הסיפור הוא כשהחבית הופכת למשהו אחר: "אך בנות גבריאלי נשארן בארמון עד עכשו, ויושבות שם בראש, ממש ליד תרנגול הזהב!"

פוחו של הקוסם
בשלוש היצירות הבאות נוצר עולם דמיוני ופרוע, עולם שבו הכל אפשרי

ושולטים בו חוקי הפנטסטי. אשליית הקסמים מתקבלת לרנע כמציאות עולם חדש ואמיתי. גיבורם של העולמות האלה הוא הקוסם. בשירה של לאה גולדברג הוא "גור במספרים, חתיכה מן השמיים, ותפר לו מכנסים צבע יופי של כחול." (דוד קוסם) אבל בשירו של עודד פורלא הוא קוסם ארצי הרבה יותר, כי הוא פועל בעולם המציאות של הילד. הוא יודע תמיד מה השעה גם ללא שיעון, הוא יודע את התשובה לפני השאלה, הוא יכול לקרוא בעיניים עצומות וכו"ו. הקוסם המופלא והמרוחק שבשיר הקודם הוא כאן אדם מן הישוב, בדומה לילדים גיבורי הדמיון שביצירות הקודמות. כי כך מסתיים השיר: "הוא קוסם, אבל הוא נראה כמו איש פשוט. כמוני." (יש לי חבר והוא קוסם)

שונה לגמרי במסר שלו הוא השיר ראובן הקוסם מאת מירה מינצר-יערי. בחציו הראשון של השיר הוא קוסם רגיל: מוציא יונים מכובע, מתיר טבעות ומחזיר אבודות, אבל בחציו השני של השיר משתנה הנימה לגמרי. הקוסמות אינה רק שעשוע מעורר התפעלות, היא גם מעוררת הרהורים נוגים באשר לדברים הטעונים תיקון בעולם, ושהקוסם קצרה ידו מלשונותם: "... ואין לו קסם, לעשות שאיש כבר לא ימות. ואין לו קסם, להוציא שגאה קנאה ותחרות, ולהביא שלום ואהבה כל הימים". האכזבה היא גדולה: אז מה בכלל הוא שווה-ראובן- הקוסם הזה?

שירה של מינצר-יערי, בפסימיות שלו, נוגע ברוב היצירות שחובאו לעיל. הבריחות אל מחוזות הדמיון הם מקלטים זמניים בלבד, ואולי הן מין תחנות מנוחה הכרחיות שמתן חייבים לחזור, מחוזקים, אל המציאות האמיתית. מקלט הדמיון לא יפתור דבר, ההתמודדות האמיתית היא כאן ועכשו.

מקורות

- נורית זרחי, מפרשיות הקבה"מ, 1993.
מרים לן-שטקליס, ייגני ו-שערי הארץ, בהעלומי, דביר, 1963.
לאה גולדברג, פופץ קסמים, ביגה עשוות האיילות, ספרית פועלים, 1949.
מרים לן-שטקליס, מעשה גילדה בידה ביש לי סודי, דביר, תשל"ד.
קדיה מולודצבסקי, הילדה איילת ומעשה חזיות, בימתחו את השעה, הקבה"מ, תש"י.
לאה גולדברג, דוד קוסם, ביצירי קטן, ספרית פועלים, 1971.
עודד פורלא, יש לי חבר והוא קוסם, ב-שירים מפל הצעירים, עם עובד, 1963.
ברוט בטלחיים, הורח מותקבל על הזעת, עברית: נורית לוינסון, עם עובד, 1993.

ושולטים בו חוקי הפנטיסטי. אשליית הקסמים מתקבלת לרוב כמייצגת עולם חדש ואמיתי. גיבורים של העולמות האלה הוא הקוסם. בשידה של לאה גולדברג הוא "גזר במספריים, חתיכה מן השמיים, ותפר לו מכנסיים, צבע יופי של כחול". (לדף קוסם) אבל בשירי של עזריאל נחום ארצי הדבשה יתה, כי הוא פועל בעולם המציאות של הילד: הוא יודע תמיד מה השעה גם ללא שעון, הוא יודע את התשובה לפני השאלה, הוא יכול לקרוא בעיניים עצומות וכי"ב. הקוסם המפלוא והמרוחק שבשיר הקודם הוא כאן אדם מן הישוב, בדומה לילדים גיבורי הדמיון שבמציאות הקודמת, כי כך מסתיים השיר: "הוא קוסם, אבל הוא נראה כמו איש פשוט. כמוני". (יש לי חפץ והוא קוסם)

שונה לגמרי במסר שלו הוא השיר ראובן הקוסם מאת מורה מינצברג-יערי. בחציו הראשון של השיר הוא קוסם רגיל: מוציא יונים מכובע, מהיר טבעות ומחזיר אבדות, אבל בחציו השני של השיר משתנה הנימה לגמרי. הקוסמת אינה רק שעשוע מעורר התפעלות, היא גם מעוררת הרהורים נוגים באשר לדברים הטעונים תיקון בעולם, ושהקוסם קצרה ידו מלשנותם: "... ואין לו קסם, לעשות שאיש כבר לא מות. ואין לו קסם, להוציא שנאה קנאה ותחרות, ולהביא שלום ואהבה כל הומים". האכזבה היא גדולה: אז מה בכלל הוא שווה-ראובן-הקוסם הזה?

שידה של מינצברג-יערי, בפסימיות שלו, נוגע ברוב היצירות שהובאו לעיל. הכרחות אל מחוזות הדמיון הם מקלטים זמניים בלבד, ואולי חוץ מין החנות מנוחה הכרחית שמתן חייבים לחזור, מחזקים, אל המציאות האמיתית. מקלט הדמיון לא נפתור דבר, ההתמודדות האמיתית היא כאן ועכשיו.

מקורות

- טרוי זרחי, פטרישיות הקבה"מ, 1993.
מרים ין-שטקליס, גינאי ו-שערי האלף, ב-החלומות, דביר, 1968.
לאה גולדברג, נופע קסמים, ב-מה עונות האויליות, ספרית פועלים, 1969.
מרים ין-שטקליס, מעשה בלילה בודדה ב-יש לי סוד, דביר, תשל"ד.
קדחה מולדובסקי, הילדה איילת ומעשה בחבית, ב-מיתוחו את השער, הקבה"מ, תשי"ז.
לאה גולדברג, דוד קוסם ב-צדק קסני סמרת פועלים, 1971.
עוד בורלא, יש לי חפץ והוא קוסם, ב-שיניים מפל הצפעלים, עם עובד, 1968.
ברוך בטלהיים, הוח מתקבל על הדעת, עברית טרוי לניסון, עם עובד, 1993.

מסר, בלבוש של ריאליזם ופנטיסטי, הוא שתמיד חייבים לחזור אל מציאות אפילו אינה נעימה.

הייתה ממצאיות קודרת

הייתה מולדובסקי מתארת בשיירה חוויות בחיי ילדים יהודים בשכונות עוני ומצוקה במלון שלפני מלחמת העולם השנייה. אלה ילדים חתיכים ונונים והוריהם קשי-חיים. בתנאים הקשים שהם חיים בהם אין הם יכולים. צאלא לנגוב רגעים שבהם יוכלו לנחם את כל מה שקרוב לליבים לילדים.

הילדה איילת חייבת בכל עבודות הבית: שטיפת כלים, טיפול בחינוך, ברירת קיטניות וכי'. בכל פעם שהיא עומדת להתחיל באחד ממשקיה הדמיון שלה, היא נקרעת מהם באכזריות על ידי הצעקות והאיומים של הוריה. אבל בסופם של דברים היא בועטת ומורדת. הכפתורים שהיא צריכה לתפור הופכים לגלגלים, לעגלה ולמרכבה:

אבל איילת לא רוצה לשמוע, לא רוצה לשאת מפה רגילה,

הגלגלים מצלצלים, קוראים בשמה, משתחווים אליה.

את כל הגלגלים רוחמת או איילת,

עושה מהם רכבת מתפתלת.

וכקול שורקת הרכבת, ואיילת זה נטשת

למרחקים, למרחקים, אל ארץ לא נרדית.

(הגלגלים אייפלת)

יש קשר של צורה ומחזה בין האבירים והפקדייהם בשני העולמות: כובע רגיל הופך לכובע קסום, שיער אדמוני משותף לילד ולדמות מיתית, וכאן כפתיורים הופכים לגלגלים. מה שמתפקד, ואף מכביד במציאות, משנה את פניו והופך לחפץ-פלגים הנושא את הילד אל מקלט הדמיון שלו. בשיר אחר, אף הוא של מולדובסקי, בודהים הילדים מפני האב הרוצה להרביץ להם, אל חבית העומדת בחצר. ומעניין שחאב מבין שזהו אכן מקום מקלט: "אם בתוך החבית אין עצת, ונגמרי" (מעשה בחבית) אבל שיאו של הסיפור הוא כשהחבית הופכת למשחו אחי: "אר בנות גבריאאל נשארן בארמון עד עכשיו, וישובת שם בראש, ממש ליד תרנגול הזהב"

פנתו של הקוסם

בשלוש היצירות הבאות נוצר עולם דמיוני ופרוע, עולם שבו הכל אפשרי

גירפה גירפה חיה כה מורה

מאת: מרים רות

מבוא
אביא במאמרי זה יצירות ספרותיות בהן הדמות המרכזית גירפה. יצירות בהן ציור הרוזים המתארים את צורתה היחודית של הגירפה ומסייעים לקטנים להכירה לפחות על פי התמונה שמלווה בדרך כלל ב"חסבר" מחורז המבליט את מבנה הגוף, הצואר הארוך והגובה. הסיפורים שאתייחס אליהם גם הם מיועדים לילדים צעירים החל מהגן ועד בכלל.

כל מספרי הספורים מתייחסים כמונן לצורה המיוחדת של בעל חיים זה, אבל כל סיפור מכיל בחובו מסר אחר. צורתה החיצונית של הגירפה משמשת כסוי מעניין למוטיב הפנימי וללקחים השונים שכל קורא יבין לפי גילו, נסיון חייו ולפי דרכי האישיות. ילדי הגן מבינים את הספור כפשוטו ה"דדש" מתייחס לצורה החיצונית של בעל החיים: הילדים הוקרים את סגולותיו הנראות לעין ומתעניינים ביכולתה של הגירפה להתאים את עצמה לסביבת החיים.

ככל שילדים מתבגרים ונסיון חייהם מתעשר הם מתחילים להבין את התוכן הפשוט, בהמשך את הרמזים ודורשים לגלות את הסוד.

תאור הגרפה בחרוזים
שירי חריזה קטנים מתארים את הגירפה ומתייחסים אליה כחיה מורה. ההתבוננות בצורתה המורה: הצואר הארוך, חוסר הפרופורציה בין הראש הקטן לבין חלקי הגוף האחרים, מעוררים את הדמיון ומגרים יוצרים לכתובה ולציוור.

דוגמה: ארוכות הן הרגליים

הצואר ארוך כפליים

כך תגיע בלי כנפיים

הגירפה לשמים. (2)

דוגמה:

מי ראה את הגירף?

הוא מפליא זקן וטרף

צוארו עד ראש האורז

רגלוגל, תורן תורן

קצת נמר וקצת גמל

ועיני עיני איילו!

ותוחה שם בשחקים,

מסתכל בכוכבים. (1)

התאורים נאמנים ריאליסטיים, מתייחסים לצורה החיצונית המיוחדת. שירי של יחונתן גפן: "לגירף יש צואר ארוך" (3) המשורר מתפעם מאורך הצואר המאפשר לראות את הנולד, לדעת מה יקרה בעתיד אי שם. "הוא רואה עננים בקצה העולם, ומכריז: חברים, בעוד חודשיים ירד פה גשם".

שלוש השורות הראשונות מתייחסות לגובה ומבליטות אותו, מגבה רואים את הנולד ומי שרואה מגבה יכול לראות מה יתרחש בעתיד. הבעיות האלה כותבות מילה בשורה או שתי מילים קצרות בשורה. כך מדגיש המשורר את צורתו הפיזית של הגירף: מילים מילים לאורך הצואר וכלל שמתקדבים לסיום השיר מתארכות השורות. השורה האחרונה מכילה עשר מילים. כלומר הצורה הגרפית של השיר ממחישה את צורה הגירף. התאור מתחיל מלמעלה למטה, מתחיל עם הראש, השורות הקצרות מסמנות את אורך הצואר, וככל שמתקדבים לגוף ולרגליים מתארכות השורות. לפנינו תופעה ייחודית: איור ולצידו המחשה טיפוגרפית צורת השיר כצורת הגירף.

לגירף יש צואר ארוך

לגירף יש צואר ארוך.

הוא יכול לראות אוסובוס לפני

שהוא יוצא וישמש לפני שהיא זורחת.

קל מה

שאנחנו

רואים,

הגירף

רואה

לפנינו.

יש לו

גם על

ומקריז:

חברים,

בעוד חודשיים

והגשמים ירדו ושלנו טו רק נקודות קטנות בעגל גירף.

התאורים נאמנים ריאליסטיים, מתיחסים לצורה החיצונית המיוחדת. שירי של יחנתן גפן: "לגירף יש צוואר ארוך" (3) המשורר מתפעם מאורך הצוואר המאפשר לראות את הנוגד, לדעת מה יקרה בעתיד אי שם.

"הוא רואה עננים בקצה העולם, ומכירי: הבריס, בעיר חודשיים ירד פה גשם".

שלוש השורות הראשונות מתייחסות לגובה ומבלטות אותו, מגבה רואים את הנוגד ומי שרואה מגובה יכול לראות מה יתרחש בעתיד. הבעיות האלה כותבות מילה בשורה או שתי מילים קצרות בשורה. כך מדגיש המשורר את צורתו הפיזית של הגירף: מילים מילים לאורך הצוואר וככל שמתקרבם לסיגים השיר מתארכות השורות. השורה האחרונה מכילה עשר מילים. כלומר הצורה הגרפית של השיר ממחישה את צורף הגירף. התאור מתחיל מלמעלה למטה, מתחיל עם הראש, השורות הקצרות מסמנות את אורך הצוואר, וככל שמתקרבם לנוף ולרגליים מתארכות השורות. לפנינו תוספה ייחודית: איור ולצידו תמחשה טיפוגרפית צורת השיר כצורת הגירף.

הפגנים
מיין
הקצה:
"פמה
זפה
לקיזת
סניה
גבוהה"
לגירף
יש צוואר ארוך
הוא הזאח אגננים
בקצה העולם,
ירד פה גשם.
מגבה של גירף קלני נראים
גמגמים.
לגירף יש צוואר ארוך
לגירף יש צוואר ארוך.
הוא יכול לראות איטובוס לפני
שחוא יוצא וישמש לפני שהיא זורחת.
פל מה
שאנחנו
רואים,
הגירף
רואה
לפנינו.
יש לו
גם על
נמקרי:
סמרים,
בעיר סדשים
ונקעיזת סמי גדולות שלני הו רק נקדות קטנות פשיביל גירף.

גירפה גירפה חיה כה מזורה

מרים רות

מבוא
אביא במאמרי זה יצירות ספרותיות בהן הדמות המרכזית גירפה. יצירות בהן צורר חרוזים המתארים את צורתה החרדית של הגירפה ומסייעים לקטנים להכירה לפחות על פי התמונה שמלווה בדרך כלל ב"הסבר" מחוזי המבליט את מנהג הנוף. הצוואר הארוך והמובהק הסיפורים שאתייחס אליהם גם הם מייעדים לילדים צעירים החל מהגן ועד בכלל.

כל מספרי הסיפורים מתייחסים כמוכבן לצורה המיוחדת של בעל חיים זה, אבל כל סיפור מכל בחובו מסר אחר. צורתה החיצונית של הגירפה משמשת כסוי מעניין למוטיב הפנימי וללקחים השונים שכל קורא יבין לפי גילו, נסיון חייו ולפי דרכו האישית. ילדי הגן מבינים את הסיפור כפשוטו "חדש" מתייחס לצורה החיצונית של בעל החיים: הילדים חקרים את סגולותיו הנראות לעין ומתעניינים ביכולתה של הגירפה להתאים את עצמה לסביבת החיים.

ככל שילדים מתבגרים ונסיון חייהם מתעשר הם מתחילים להבין את התוכן הפשוט, בהמשך את הומונים ודורשים לגלות את הסוד.

תאור הגירפה בחרוזים
שירי חריזה קטנים מתארים את הגירפה ומתייחסים אליה כחיה מזורה. ההתבוננות בצורתה המזורה: הצוואר הארוך, חוסר הפרופורציה בין הראש הקטן לבין חלקי הגוף האחרים, מעוררים את הדמיון ומגרים יוצרים לכתובה ולצירוף.
צוואר עד ראש הארוך
דוגמה:
ארוכות הן הרגליים
הצוואר ארוך כפליים
כך תגיע בלי כנפיים
הגירפה לשמים. (2)
דוגמה:
מי ראה את הגירף?
הוא מפליא זקן וטף

הגירפה ביצירתה של חיה שנהב
הגירפה איננה נמצאת בין בעלי החיים בסביבתו הקרובה של הילד הקטן.
היא נמנית בין דרי גן החיות וצורתה המיוחדת מעוררת פליאה. הילד הקטן
מרים את מבטו מידד את גובה הגירפה מהדגליים ועד לראש שבשמים,
הבדלי הגובה בין הילד המתבונן לבין הגירפה מדגישים את האפסות
הגופאית של המתבוננים הקטנים.

תאור קצר של הגירפה:

"הגירפה הגבוהה
בענן כמעט נגיעה

האיור המתלווה מבליט את הייחוד הצורני של הגירפה ואת המפגש עם ענן
לבן קטן על רקע הכחול שבשמים, ברקע העצים מתגמדים לעומת הגבוהה
שבחיות.

בשני ספוריה היפים היה שנהב מזווגת זיווגים:

"מיץ פטל" (6)

אריה וגירפה מתידדים ויוצאים ביחד לחפש את פתרון החידה: מי זה מיץ
פטל שגור בתוך בית יפה וצבעוני. הסקרנות מקרבת לבנות ויצרת ידידות
בין אריה שבדרך כלל מייצג את הכח, טורף ומפחיד בין הגירפה השלווה
והצמחונית. הסקרנות הדחף לגלוי סוד מאחד בין השניים השונים באופיים
ובצורתם. תכונות היסוד הידועות מטשטשות בשלשניים מטרה משותפת.
הבדלי הצורה מודגשים כשהשניים מסתתרים במקומות הלא נכונים הגבוה
אחרי שיח נמוך ורחב והנמוך אחרי עץ גבוה. הכשלון גורם לריב ולהאשמה
הדדית "זה בגללך" חלקה ברור לכל: הכר את גופך טרם תמצא מחבוא.
אריה וגירפה מתנהגים כילדים שעדיין אינם מכירים את מגבלותיהם.
המשחק מתמשך גם אחרי גלוי הסוד ופתרון החידה. הם כבר יודעים מיהו
מיץ פטל, אבל קוראים לו בשמות כמו במשחק נוחשים וגורמים לו הנאה

שירגיש עצמו מנצח.

בעלי חיים נבחרו לא על פי תכונותיהם הסטרוואופיות ואפילו בניגוד
לתכונותיהם. האריה איננו שואג ואינו טורף ומתידד עם הגירפה
הצמחונית. הארנב איננו פחדן. מיץ פטל הארנב מנצח בתחרות הריצה, אך
הפרס כוס מיץ פטל מגיע לשלושתם. הסטיה מהמקובל מעוררת פליאה

והחוק. התנהגותו הילדית של שלש החיות מעוררת אהדת הכל קל ומשחק
מחבואים, משחקי נוחשים, תחרות ריצה שתוצאותיה ידועים מראש ומיץ
פטל מתוק ושווה לכל נפש הוא הסיים הנאה של ההרפתקאה.
הסיפור המעולה התקבל על אף האיורים שאינם משקפים את תוכנו. הבידור
המסתורי המעורר סקרנות טובע ונבלע ברקע העמוס של ציורי גירפיים
ובכתמי פרחים כה רבים שקשה להתמקד על העיקר המסופר בסיפור. ועוד
האריה והגירפה משנים את צבעם: יש אריה וגירפה בכחול, בצהוב
ובאדום. גם תאור תחרות הריצה מבלבל: הכפלת המשתתפים במרוץ איננה
ממחישה את הזמן החולף.

איורים בספרים לגיל הרך, עוזרים להבין את הרצף העלילתי ומציגים אה
הנפשות הפועלות בסיפור באיורים של דיקמן לא הושגו המטרות האלה.
רצוי להשוות את האיורים הנ"ל לאיורים של דני קרמן ב"ספר הגדול שש
חיה שנהב" (13) רשומי השוליים הקטנים מלווים נאמנה את התמלילים
הספרותי: הבית הקטן מעורר סקרנות, העצים הבודדים רומזים על יער
תחרות הריצה ממחישה את המנצח במרוץ. נדמה לי שהודות לטיפוח הנכון
ברצף הסיפור קביעות צורנית של הדמויות יגרמו לכך שילדים רבים
"יצבעו" בדמיונם את הדמויות המוכרות מהסיפור

"הפוחים" (6)

הזוג השני הפוחים וגירפה נבחרו על פי צורתם המיוחדת, כדי להבליט את
הנמוך מהגבוהה, את השמן הגוע מהרזה. השניים שונים בחיצוניותם וגם
באופיים: הפוחים ילד אוצנטרי דורש תנאים לסיפוק צרכיו, הוא מרחם על
עצמו וחוזר ושואל את ידידתו: "נכון שאני מסכן" הוא רוצה גשם רק
לעצמו. הפוחים חושב חשיבה אוצנטרית: צריך "לפתוח את הגשם".
הגירפה ידידה שקולה. מנומסת ועדינה היא מוכנה לתווך בין הפוחים לענן
אולי היא יותר דודה טובה, סבתא או אמא? על כל פנים היא מוכנה לתווך
בין ארץ לשמים למען הפוחים הסובל.

הבדלי האופי בין השניים מודגשים גם בדו-שיח:

גירפה: "הפוחים"

הפוחים: "כן צריך לפתוח אותי"

גירפה: "צריך לפתוח אותי"

וצחוק. התנהגותו הילידית של שלש החיות מעוררת אהדת הכל קל ומשחקי: מחבואים, משחקי נחושים, תחרות ריצה שהוצאותיה ידועים מראש ומיני פטל מתוק ושווה לכל נפש הוא הסיים הנאה של ההרפתקאה.

הסיפור המעולה התקבל על אף האוירים שאינם משקפים את חוכנו. הבית המסתורי המעורר סקרנות טובע ונבלע ברקע העמום של ציורי גורים ובבטמי פרחים כה רבים שקשה להתמקד על העיקר המסופר בסופר. ועוד האריה והג'ירפה משנים את צבעים: יש אריה וג'ירפה בכחול, בצהוב ובאדום. גם תאור תחרות הריצה מבלבל: הכפלת המשתתפים במרוץ איננה ממחישה את הזמן החולף.

אוירים בספרים לגיל חרף, עוזרים להבין את הרצף העלילתי ומציגים את הנפשות הפועלות בסיפור באוירים של ריקמן לא הושגו המטרות האלה. רצוי להשוות את האוירים הנ"ל לאוירי של דני קרמן ב"ספר הגדול של חיה שנהב" (13) רשומי השוליים הקטנים מלווים נאמנה את התמליל הספרותי: הבית הקטן מעורר סקרנות, העצים הבודדים רומזים על יער, ותחרות הריצה ממחישה את המנצח במרוץ. נדמה לי שהדדות לסיפוח הנכון ברצף הסיפור קבילות צורנית של הדמויות נרמזו לכך שילדים רבים "יצבעו" בדמיונם את הדמויות המוכרות מהסיפור

ב"הפחות" (6)

הזוג השני הפותח וג'ירפה נבחרו על פי צורתם המיוחדת, כדי להבליט את חומך מהגבוהה, את השמן הנזף מחרוזת. השניים שונים בחיצוניותם וגם באופיים: הפותח ילד אנוצנטרי דורש תנאים לסימק צרלני, הוא מרחם על עצמו וחוזר ושואל את ידידתו: "נכון שאני מסכן?" הוא רוצה גשם רק לעצמו. הפותח חושב חשיבה אנוצנטרית: צריך "לפתוח את הגשם". הג'ירפה קיידה שקולה, מנומסת ועדינה היא מוכנה לחוור בין הפותח לענן, אולי היא יותר יודעה טובה, סבתא או אמא? על כל פנים היא מוכנה לתוור בין ארץ לשמים למען הפותח הסובל.

הבדלי האופי בין השניים מורגשים גם בדד-שיח:

ג'ירפה: "היפתם"
היפתם: "כן צריך לפתוח אותי"
ג'ירפה: "צריך לפתוח אותי"

הג'ירפה ביצירתה של חיה שנהב
הג'ירפה איננה נמצאת בין בעלי החיים בסביבתו הקרובה של הילד הקטן היא נמנית בין דרי נן החיות וצורתה המיוחדת מעוררת פליאה. הילד הקטן המרים את מבטו מורד את גובה הג'ירפה מהרלגיים ועד לראש שבשמים, הבדלי הגובה בין הילד המתבונן לבין הג'ירפה מדיגשים את האפסות הנמדדות של המתבוננים הקטנים.

תאור קצר של הג'ירפה:

והענן מיד קרא:

הי, שלום לך חברה" (6)

"הג'ירפה הגבוהה
בענן כמעט ננעה

האויך המתלזה מבליט את הייחוד הצורני של הג'ירפה ואת המפגש עם ענן לבן קטן על רקע הכחול שבשמים, ברקע העצים מתגמדים לעומת הגבוהה שבחיות.

בשני ספורי היפים חיה שנהב מזווגת זיוונים:

ב"מץ פפול" (6)

אריה וג'ירפה מהיידדים ויוצאים ביחד להפש את פתרון החידה: מי זה מיץ פטל שגור בתוך בית יפה וצבעוני. הסקרנות מקרבת לבבת ויוצרת ידידות בין אריה שבבדרל כלל מייצג את הכח, טוריף ומפחיד בין הג'ירפה השלווה והצמחוניית. הסקרנות הדחף לגלוי סוד מאחד בין השניים השונים באופיים ובצורותם. תכונות היסוד היוצרות מטשטשות כשלשניים מטרחה משותפת. הבדלי הצורה מדגשים כשהשניים מסתחרים במקומות הלא נכונים הגבוה אחרי שיח נמוך ורחב והנמוך אחרי עץ גבוה. הכשלון מורם לריב ולהאשמה. חידית "זה בגללך" חלקה ברור לכל: הכר את גופך טרם תמצא מחבוא. אריה וג'ירפה מתהגמים כללדים שעדיין אינם מכירים את מנגלבתיהם. המשחק מתמשך גם אחרי גלוי הסוד ופתרון החידה. הם כבר יודעים מהו מיץ פטל, אבל קוראים לו בשמות כמו במשחק נחושים וגורמים לו הנאה שידגיש עצמו מנצח.

בעלי חיים נבחרו לא על פי תכונותיהם הסטרווראוטיפיות ואפילו בניגוד לתכונותיהם. האריה איננו שואג ואיננו טוריף ומתידד עם הג'ירפה הצמחוניית. האריב איננו פחדן. מיץ פטל האריב מנצח בתחרות הריצה, אך הפרס כוס מיץ פטל מגיע לשלשמהם. חסייה מהמקובל מעוררת פליאה

היפותם: "את מי?"
 ג'רפה: "את הגשם"
 היפותם: "ניסיתי"
 ג'רפה: "..."
 היפותם: "לא הצלחתי"
 ג'רפה: "למה?"
 היפותם: "כי אני שמן..."
 ג'רפה: "מה עם הגשם?"
 היפותם: "אני בטוח שמישהו סגור אותו"
 ג'רפה: "את מי?"
 היפותם: "את הגשם"
 תראי את הכריכה שלי, תראי איך היא יבשה,
 ואני מסכן, תראי איך שאני מסכן
 נכון שאני מסכן?"

הג'רפה מסדרת את העיניים הגשם יורד. זה הפעם הראשונה שהיפותם
 דואג לג'רפה.
 ברגעי אושר של מילוי משאלה היפותם מוכן לדאוג לג'רפה מזמין אותה
 לביתו לקבל מטריה.
 הבית של היפותם עגול מתאים לגופו. איך תכנס הג'רפה ארוכת הצוואר
 לבית כזה? בעיה דומה הופיעה גם ב"מיץ פסל"⁵ הנמוך מסתתר מאחורי
 שית, הגבוה מאחורי עץ. התאמת צורה ומימדים לסביבה אקסטרואלית עבור
 ילדים. הם חיים בסביבה מותאמת למבוגרים וההתאמה בין מימדי הילד אל
 מימדי הסביבה הקרובה איננה משימה קלה, הילדים חשים ומבינים שגם
 לג'רפה הגדולה יש בעיות דומות לשלהם כשהיפותם רטוב ומאושר הוא
 רוקד ושר. שירו מזכיר לנו את שיריו של פו הדב הזכור לטוב:

"היפ
 הופ
 טיררדה
 באמצע הריקוד הוא שואל: "נכון שאני שר יפה?"
 נכון שאני רוקד יפה?"
 בניגוד לשאלה החוזרת בראשית הסיפור: "נכון שאני מסכן?"
 הגשם בא בעזרת הג'רפה הטובה. סוף מרגיע: הוא רוקד היא מוחאת

כפיים... ודי הסוף טוב אפשר ללכת לישון.
 היפותם הנוץ מובלט בכיעורו מול הג'רפה הגבוהה, עדינה וטובה הלב. כל
 זה בולט בתמליל הספרותי וכך זה בא לידי ביטוי באיורים. הויזואליזציה
 ריאליסטיים האיורים בשחור לבן מתחלפים עם כל דיפדוף לסירוגי
 בתמונות צבעוניות והן בשני צבעים: אדום וצהוב לאורך כל הספר. החיננות
 באיורים האלה שהם תומכים ברצף הסיפורי באופן עקבי, ועל אף הוקטוריות
 הדל, נוצר קשר לדמיון, כי הן מביעות התנהגות על פי אופיים הייחודי.
 רצוי ומומלץ להשוות את האיורים הנ"ל עם איוריו של דני קרמן ב"ספ
 הגדול של היה שנהב"⁶ (עם עובד 1991). איוריו השוליים מבלטים מאוד אה
 השניים שחלים במצב רוחו של היפותם, רחמים עצמיים ובכיות עז
 להשתללות של ריקוד השמחה בבוא הגשם.

כמה קשה לנשק ג'רפה
 "נשיקה לשפופרה" (ט)

גם שפופרה הג'רפה רוצה נשיקה על הלחי. כמו שאבא נשק למיכאל. הכלב
 איננו רוצה לנשיקה וגם החתול אינו מנסה להגיע עד לגובה המסחרר שש
 הלחי. רק הילד מיכאל מפעיל את שכלו. משקיע את כוחו ומוצא פתרון: "ור'
 היה כל כך נעים, שמיד נתן לה עוד נשיקה על כל עין" ותמורת הנשיקה
 זכה בלקיקה חמה על פניו.
 יופי של סיפור ואפילו הקטנים יבינו וירגישו שהאהבה מתגברת על
 המכשולים והידידות חוגגת.
 הגובה של הג'רפה מומחשת במילים: המילה "גבוה" מלווה את כל
 נסיונותיו של מיכאל ומתרחבת בתוספת הסימון: "גבוה גבוה הה'
 ונערת גם ב'כל כך".
 האיורים היפים ממחישים את הבעיה של הבדלי הגובה. הג'רפה מצוירת
 בשלמותה רק ארבע פעמים וממחישה את הבדלי המימדים בינה לבין
 סביבתה. ברוב התמונות המאיי "מחלק" את החיה הגבוהה לרגלים, צוואר
 ראש בשמים ולבסוף פנים מול פנים. ראש מול ראש.
 רצון עז ואהבה נצחו את כל המכשולים: ילד קטן וג'רפה כל כך גבוהה
 נפגשו.

גילאים שונים יתייחסו לסיפור "נשיקה לשפופרה" בצורה שונה. לילד הגן
 "למדו פרטים על הג'רפה מהתאור המילולי ומתבוננות חוזרת באיורים

כפיים... ודי הסוף טוב אפשר ללכת לישון.

היפּוּתָם הַגּוֹן מוּבְלָט בַּכַּיּוֹר מוֹל הַגִּירָפָה הַגּוֹבֵהָ, עַדִּינָה וְטוֹבַת הַלֵּב. כֹּל זֶה בּוֹלֵט בְּתַמְלִיל הַסְפּוּרָיו וְכִי זֶה בֹּא לִידֵי בִיטוּי בְּאִזְרוּת. הַרְיָוִי מִיֵּאֲלִיסְטִיִּים הָאִזְרוּת בַּשְּׁחֹר לֵבָן מִתְחַלְמִים עִם כֹּל דִּיפְדוּף לְסִירְוּגֵי בְּתַמּוֹנוֹת צְבִיחוֹת וְהוֹן בְּשֵׁנֵי צְבִיכֵים: אָדוּם וְצִהֵב לְאוֹרֵךְ כֹּל הַסֵּפֶר. הַחִיּוֹב בְּאִזְרוּת הָאֵלֶּה שֶׁהֵם תּוֹמְכִים בְּרַצְף הַסִּיפּוּרִי בְּאוֹפֵן עַקְבִּי, וְעַל אֹף הַדַּקֵּעַ חֲדָל נוֹצֵר קֶשֶׁר לְדִמּוּיָו, כִּי חֵן מְבִיעֵת הַתְּנַהּוּת עַל פִּי אוֹפִים הִיחִידִי.

רְצוּי וּמוֹמַלָּךְ לַהֲשׂוֹת אֶת הָאִזְרוּת הַיֵּ"ל עִם אִזְרוּתֵי שֶׁל דְּזֵי קִדְמוֹ בִּ"סֵפֶר הַמְדוּלָּה שֶׁל חַיָּה שׁוֹנֵה" (עִם עוֹבֵד 1991). אִזְרוּתֵי הַשְּׂוֹלִיִּים מְבַלְטִים מְאוֹד אֶת הַשְּׁנוּיִים שֶׁחֵלִים בְּמַצֵּב רוּחוֹ שֶׁל הַפּוֹתָם, רַחֲמִים עֲצֻמִּים וְנִכְזוּת עַד לַהֲשִׁתְּלֻלַת שֶׁל רִיקוּד הַשְּׂמַחָה בְּבוֹא הַגִּשְׁמִים.

כמה קשה לנישק גירפה

"נשיקה לשפופרזך" (5)

גַּם שְׂפוֹנָה הַגִּירָפָה רוֹצֵה נְשִׁיקָה עַל הַלְחִי. כְּמוֹ שֶׁאֲבֵא נֶשֶׁק לְמִיכָאֵל. הַכֵּלֶב אֵינְנו רוֹצֵה לְנִשְׁקָה זָגֵם הַחֲתוּל אֵינְנו מְנַסֵּה לַהֲנִיעַ עַד לְגוֹבֵה הַמְסַחֵרֵךְ שֶׁל הַלְחִי. רַק חֵילֵךְ מְפַעֵל אֶת שִׁכְלוֹ. מְשִׁקֵּי אֶת כּוּחוֹ וּמוֹצֵא פְתוּרָו: "זֶה הִיָּה כֹּל כֵּךְ נִעִים, שְׁמִיד נִתֵּן לֵךְ עוֹד נְשִׁיקָה עַל כָּל עֵינִי" וְתַמּוֹרֵת הַנִּשְׁקוֹת זִכָּה בַּלְקִיקָה חֲמָה עַל פְּנֵי.

יופי של סיפור ואפילו הקטנים יבנו וירגישו שהאהבה מתגברת על המפושלים והידידות חונגת.

הַגּוֹבֵה שֶׁל הַגִּירָפָה מוֹמַשְׁתָּה בְּמִלּוּלִים: הַמּוּלָּה "גּוֹבֵה" מְלוּוָה אֶת כֹּל נִסְיוֹנָתוֹ הַיֵּלֵךְ מִיכָאֵל וּמִתְחַרְבֵּת בְּתוֹסֶפֶת הַסִּיפּוּר: "גּוֹבֵה גִבּוֹ הִיָּה" וְנִעְזֶרֶת גַּם בִּ"כֵּל כָּךְ".

הָאִזְרוּתִים הַיִּפְסִים מְמַחֵשִׁים אֶת הַבְּעִיָּה שֶׁל הַבְּדִלִי הַגּוֹבֵה. הַגִּירָפָה מַצְוִירָת בְּשִׁלְמוֹתָהּ רַק אֲרַבֵּעַ פְּעֻמּוֹת וּמְמַחֵשֶׁה אֶת הַבְּדִלִי הַמְיֻמְדִים בִּינֵהּ לְבִין סִבִּיבָתָהּ. בְּרוֹב הַתְּמַנּוֹת הַמַּאֲיִר "מַחֲלָק" אֶת הַחַיָּה הַגּוֹבֵהָ לְרַגְלֵיִם, צוֹאֵר, רֹאשׁ בְּשִׁמְיִם וְלִבְסוּף פְּנִים מוֹל פְּנִים. רֹאשׁ מוֹל רֹאשׁ.

רצון עז ואהבה נצחו את כל המפושלים: ילד קטן וגירפה כל כך גבוהה נמנשו.

גילאים שונים יתיחסו לסיפור "נשיקה לשפופרזך" בצורה שונה. ילדי הגן ילמדו פריטים על הגירפה מהתואר המילולי ומתכתובות חוזרות באזורים

היפּוּתָם: "את מיני"

היפּוּתָם: "את הנשים"

היפּוּתָם: "ניסיתי"

היפּוּתָם: "ו..."

היפּוּתָם: "לא הצלחתי"

היפּוּתָם: "למה?"

היפּוּתָם: "כי אני שמן..."

היפּוּתָם: "מה עם הנשים?"

היפּוּתָם: "אני בטוח שמיישהו סגן אותך"

היפּוּתָם: "את מיני"

היפּוּתָם: "את הנשים"

תראי את הברכה שלי, תראי איך היא יבשה,

ואני מסכן, תראי איך שאני מסכן

וכן שאני מסכן?"

הגירפה מסדרת את הענינים הגשם יורד. וזו הפעם הראשונה שהיפּוּתָם

דואג לגירפה?

ברגעי אושר של מילוי משאלה היפּוּתָם מוכן לדאוג לגירפה מזמין אותה

לביטו לקבל מטריה.

הביית של היפּוּתָם עגול מתאים לגופן. איך תכנס הגירפה ארוכת הצוואר

לביית כזה? בעיה דומה הופיעה גם ב"מיין פסל" (3) הנמוך מסתתר מאחורי

שית, הגבוה מאחורי עין. החאמה צורה ומימדים לסביבה אקטואלית עבור

ילדים. הם חיים בסביבה מרתאמת למבוגרים וההחאמה בין מימדיו חילד אל

מימדיו, הסביבה הקרובה איננה משימה קלה, חילדים חשים ומבינים שגם

לגירפה המדוללה יש בעיות דומות לשלהם כשהיפּוּתָם רטוב ומאושר הוא

רוקד ושר. שירו מזכיר לנו את שיריו של פו הדב הזכור לטוב:

גירפה

גירפלה

חמורה"

טיידדה

באמצע הריקוד הוא שואל: "וכן שאני שר יפה?"

וכן שאני רוקד יפה?"

בינמד לשאלה החוזרת בראשית הסיפור: "וכן שאני מסכן"

הגשם בא בעזרת הגירפה הטובה. סוף מרגיע: הוא רוקד הוא מוחאת

של אחד מהם מבליט את הגובה בהשוואה לנוף העירוני, בהשוואה לבעלי חיים אחרים ולבני אדם מבוגרים וילדים. הסיפור ממחיש עד כמה קשה להשיג את הג'ירפה ולזכות אותה בנשיקה. בשיחתו עם ילדים בני 6-7 אמר ילד אחד: "אבא שלי גבוה מאוד ואני עולה על כסא כדי לתת לו נשיקה". ילדה הוסיפה: "אני אומרת אבא תן נשיקה ואבא מתכופף אלי".

בני נגורים אומרים בחיך על השפתיים: "זה סיפור אהבה" ועוד: "מה לא עושים בכדי לזכות בנשיקה, אפילו אם אטפס על עץ או על מגדל לא אזכה בנשיקה" ונצרה הוסיפה בחיך: "אני מתבישת לטפס" והוסיפה בהיסוס: "אולי פעם יתכופף אלי?"

אחרי השיחה הזו נזכרתי בפתגם רומי שלמדתי בתיכון "האהבה מנצחת הכל"...

מדוע הג'ירף אינו יכול לדבר?⁶⁰

לפניו סיפור אטיולוגי הבא להסביר מדוע הג'ירף אינו משמיע את קולו. הלך הנלמד מהסיפור: הרב רב המושא ואינו מתחשב עם הזולת בא על עונשו. המעניש קוף קטן ופיקח ממצא תחבולה ומשתיק את החיה הגבוהה ביותר. נחרץ גורלו של הג'ירף לעולמי עולמים ועוד מימדי הגוף אינם מקנים שררה. אהבת הבריות וההתחשבות בהן היא הקובעת.

הסיפור תורגם מקובץ מעניין: בני 15-13 אפריקאים אספו סיפורים מפי הזקנים ורשמו אותם. גם האיורים שבספר ציירו על ידי ילדים שונים. האיורים ריאליסטיים ומורגשת בהם ההכרות האישית עם בעלי חיים ששייכים לסביבת חייהם.

הסיפור:

לפני הרבה הרבה שנים בעלי חיים ידעו לדבר. כל החיות דברו והג'ירף דיבר הכי הרבה ולא הפסיק להתפאר: "ראו אותי! אני הכי גבוה מכל החיות! ראו אותי לי יש הצואר הארוך ביותר! הסתכלו בי אני המתאים ביותר למלך על כל החיות!"

כך התרברב לו הג'ירף כל הימים וכל החיות כעסו עליו, כי הוא הפריע לכולן לנוח ולנמנם בשעות החמות של הצהריים. כל החיות כעסו על הג'ירף, אבל הליאופרד היה הכי נדון, כי הוא בעצמו רצה להיות מלך החיות.

יום אחד אמר הליאופרד לג'ירף: "תפסיק כבר להתפאר! תפסיק לקשקש כל הזמן! בוא! נתמודד בריצה ומי שינצח הוא יהיה מלך החיות!"

כל החיות באו לראות את התחרות הגורלית בין הליאופרד לבין הג'ירף וכולן היו בטוחות שהליאופרד ינצח.

הסימן ניתן והתחרות החלה. הקהל הריע לליאופרד שהצטיין בריצה, אך לפתע בסיבוב חד אחד נתקל הליאופרד בגדם עץ, נפצע קשה, נפל ולא היה מסוגל להמשיך את ריצתו.

מאותו היום הג'ירף הגביר את התרברבותו, דיבר ודיבר ללא הפוגה: "תבחרו בי! אני הכי גדול! תבחרו בי אני הכל יכול! אני רץ הכי מהר! אני המלך ולא אחר!" הדיבורים האלה הרגו את החיות והפגיעו את מנוחתן. החיות ביקשו: "די שקט! כבר שמענו! הג'ירף דיבר ודיבר ללא הפסקה עד... עד שקוף קטן אסף דבק מהעצים, טפס על העץ שהג'ירף אהב את עליו ומרח את העלים בדבק. בבוקר בא הג'ירף לסעוד את ליבו מהעלים הטעימים, הדבק הדביק את גרונו והעלים נתקעו בצאורו הארוך. נסה לבקש עזרה, נסה לדבר אך קולו לא נשמע... מאז ועד היום הג'ירפים אינם משמיעים את קולם."

הג'ירפה ססילי ושבעת הקופים⁶¹

הסיפור מתחיל בתמונת ססילי, היא בוכה כי בני משפחתה עברו למקום אחר והיא נשארה בודדה וגלמודה. למזלה היא פוגשת תשעה קופים קטנים שגם הם ניצבו על "הזוחים". ססילי כבר איננה בוכה היא ממלאה את כל בקשותיהם של הקופים ומתאימה את גופה המיוחד לפי משאלות בני טיפוחיה.

ססילי משמשת בגופה כגשר על פני תהום, כנודדת מאזניים, כמגלשה, כמדרון לגלישה בסקי, כאוניה, נבל, תחנת צניחה והקופים צונחים מראשה... בסוף מסיבה, שיר לכבוד הג'ירפה ותשעת הקופים. המאיי שחוא גם המספר מתאר את כל המצבים שמנינו: ג'ירפה בעלת גוף מורז מה היא מסוגלת לבעי.

האיורים ריאליסטיים ומסבירים בתמונה את אשר לא ניתן להסביר במילים.

"הג'ירפה עפה"⁶²

לפניו סיפור שונה מקודמיו הסוגה: "סיפור מקום". הכל מתרחש בגן החיות שבירושלים ומתעד את גורלם העצוב של ג'ירפים שסובלים מהאקלים הקר שלא הורגלו אליו במולדתם. רופא הבהמות הטוב אישיות מוכרת בכינוי

כל החיות באו לראות את התחרות המורלית בין הליאופרד לבין הג'ירף וכולן היו בטוחות שהליאופרד ינצח.

הסימן ניתן והתחרות החלה. קהל הרוע לליאופרד שתצטיין בריצה, אך לפתע בסביב חד אחד נחל הליאופרד בגדם עץ נפצע קשה, נפל ולא היה מסוגל להמשיך את ריצתו.

מאותו היום הג'ירף הגביר את התרברבותו, דיבר ודיבר ללא הפוגה: "תבחרו בי אני הכי גדול! תבחרו בי אני הכי יכול! אני רץ הכי מהר! אני המלך ולא אחר!" הדיבורים האלה הרגו את החיות והפריעו את מנוחתן. החיות בקושי: "די שקט! כבר שמעונו הג'ירף דיבר ודיבר ללא הפסקה עד... עד שקוף קטן אסף דבק מהעצים, טפס על העץ שהג'ירף אהב את עליו ומרח את העלים בדבק. בבורך בא הג'ירף לסעוד את ליבו מהעלים הטעמים, הדבק הדביק את גרונו והעלים נתקעו בצארו הארוך. נסה לבקש עזרה, נסה לדבר אך קולו לא נשמע... מאז ועד היום הג'ירפים אינם משמיעים את קולם."

הג'ירפה ססילי ושבועת הקופים ⁽¹⁾

הסיפור מתחיל בתמונת ססילי, היא בוכה כי בני משפחתה עברו למקום אחר והיא נשארה בודדה ונלמדה. למזלה היא פוגשת תשעה קופים קטנים שגם הם נעזבו ע"י חוריהם. ססילי כבר איננה בוכה היא ממלאה את כל בקשותיהם של הקופים ומתאמה את גופה המיוחד לפי משאלות בני טיפוחיה.

ססילי משמשת בגופה כגשר על פני תהום, כנדנדת מאזניים, כמגלשה, כמדדון לגלישה בסקי, כאוויה, נבל, תחנת צנחה וחקופים צווחים מראשה... בסוף מסיבה, שיר לכבוד הג'ירפה ותשעת הקופים. המאריך שהוא גם המספר מתאר את כל המצבים שמנינו: ג'ירפה בעלת גוף מורח מה היא מסוגלת לבצע.

האיריים ריאליסטיים ומסביבירים בתמונה את אשר לא ניתן להסביר במילים.

"הג'ירפה עפה" ⁽²⁾

לפנינו סיפור שונה מקודמיו הסוגה: "סיפור מקום". הכל מתרחש בגן החיות שביירושלים ומתעד את גורלם העצוב של ג'ירפים שסובלים מהאקלים הקר שלא הורגלו אליו במולדתם. רופא הבהמות חטוב אישיות מוכרת בכינוי

שאל אחד מהם מבליט את הנובה בהשוואה לנוף העירוני, בהשוואה לבעלי חיים אחרים ולבני אדם מבוהרים וילדים. הסיפור ממחיש עד כמה קשה לחשיג את הג'ירפה ולזכות אותה בנשיקה. בשיחתו עם ילדים בני 6-7 אמר ילד אחד: "אבא שלי גבוה מאוד ואני עולה על כסא כדי לראות לו נשיקה". ילדה חוספה: "אני אומרת אבא תן נשיקה ואבא מתכופף אלי".

בני נעורים אומרים בחיך על השפתיים: "זה סיפור אהבה" ועוד: "מה לא עושים בכדי לזכות בנשיקה, אפילו אם אטפס על עץ או על מגדל לא אזכה בנשיקה" ונערה חוספה בחיך: "אני מתבישת לטפס" וחוספה בחיסוס: "אולי פעם יתכופף אלי".

אחרי השיחה הזו נוכחתי במתנס רומי שלמדתי בתוכן "האהבה מנצחת הכל"...

מצינע הג'ירף איננו יפוצל ⁽³⁾

לפנינו סיפור אטיולוגי הבא להסביר מדוע הג'ירף אינו משמוע את קולו. הלקה הנלמד מהסיפור: הרברבו המתנשא ואינו מתחשב עם הזולת בא על עונשו. המענייני קוף ופוקח ממציא תחבולה ומשריק את החיה הבהמה ביותר. נחיר גורלו של הג'ירף לעולמי לעולמי ועוד מימדי המוף אינם מקננים שררה. אהבת הבריות והתחשבות בתן היא הקובעת.

הסיפור תורגם מקובץ מעניין: בני 15-13 אפרקאים אספו סיפורים מפי חוקנים ורשמו אותם. גם האיריים שבספר איררו על ידי ילדים שונים. האיריים ריאליסטיים ומורגשות בהם החלרות האישית עם בעלי חיים ששייכים לסביבת חייהם.

הסיפור:

לפני הרבה הרבה שנים בעלי חיים ידעו לדבר. כל החיות דברו והג'ירף דיבר הכי הרבה ולא תפסיק להפתאם: "ראו אותי! אני הכי גבוה מכל החיות וראו אותי לי יש הצואר הארוך ביותר! חסתכלו בי אני המתאמים ביותר למולד על כל החיות!"

כך התרברב לו הג'ירף כל הנימים וכל החיות כעטו עליו, כי הוא הפריע לכולן לנוח ולנמנם בשעות החמות של הצהרים. כל החיות כעטו על הג'ירף, אבל הליאופרד היה הכי נרגז, כי הוא בעצמו רצה להיות מלך החיות.

יום אחד אמר הליאופרד לג'ירף: "תפסיק כבר להתפאר! תפסיק לקשקש כל הזמן! בואו נחמדד בריצה ומי שינצח הוא יהיה מלך החיות!"

"זוקטור זולטיל", גם הצידי ידוע וגם הסוחר הבינלאומי בין גני החיות מוכר. בין שלש הדמויות נקשרת ידדות כי שלושתם אהבים בעלי חיים ומטפלים בהם באהבה ובהבנה. האנשת הג'ירפות מתבטאת רק בכך, שתופעות הפיזיות כמו חוסר תיאבון, בדידות, סבל מקור זכים בציונים ריגושיים: אהבה בינו לבניה, געגועים לבת הזוג ולחופש.

זוגות הראשונה של הג'ירף מתה מדלקת ריאות. אחרי סבל רב מגיעה אליו ג'ירפה שניה ("ג'ירפה עפה"). האושר המשפחתי קצר מאוד, כי הג'ירפה שנוגדה כחית בר איננה מסוגלת לחיות בשבי. אין ברירה: הזוג חוזר בסיסה לאפריקה.

ילדי יהושלים אוחזים את הג'ירף ומוכנים לתרום את פרוטותיהם לקופסה שתלויה על גדר הכלוב... חבל שאין בכוחם לאסוף הרבה כסף ובתורתם הצנועה ניתן לקנות רק "דבע ג'ירפה".

הרישומים יפים מדגישים את האהבה בינו לבניה: "חיבוק ג'ירפי" חזק כששני הצוארים משתרגים בצורת ספירה, קרבה מידית להתגונן בפני השלג ובפני הקור. התמונה בח הג'ירף מנסה להעיר את זוגתו המתה מרגשת. היא שוכבת על הריצפה עיניה עצומות, הוא מתכופף אליה ומלקק אותה בלשונו.

הזוג החדש נפגש על רקע של קשת מפיסת. הזוגיות בולטת בכל הציורים הג'ירף שנוגד בשבי לומד מהג'ירפה על החופש ולומד גם להתגונע למולדת של זוגתו. הם אהבים ביחד וצוארם משתלב זה בצוארו של זו.

"לג'ירפה פאפ גרון" (ג)

סיפור קטן כתוב בחרוזים, המספר על כאב הגרון של הג'ירפה ועל הבראתה המהירה.

הרישומים המעולים ממחישים את ההתרחשויות. לג'ירפה צוואר ארוך ולפי כך גם גרון ארוך מאוד. האורך הזה מומחש ע"י הבדלי הגדלים בין הג'ירפה לבין הרופא הקטן המטפס על סולם גבוה מאוד, כדי לבדוק את גרונו של החולה. לפני עלייתו לגובה הוא בודק את חלב כשהוא עומד בין רגליה והסטטוסקופ בקושי מגיע אל חלב. אורך התחבובות נראה כשהתחבובות חוצה את העמוד הכפול: אחות קטנה ביניה התחתונה מחזקה בשתי ידיה תחבושת ענקית ורופא קטן מעל ראש הסולם חובש את הצואר. בעמוד הכפול הבא: הג'ירפה מנגררת בעזרת קשת ענקית.

דרך ההבראה מתועדת בעמוד כפול: ששה "פורטרטים" של הג'ירפה

המתארים את ימי ההבראה ע"י הסרת חלק מהתחבובות התהליך נמשך ששה ימים. הזמן החולף מודגש ע"י הקטנת התחבובות.

סימן שאלה עשוי מתחבובות, תופרת קטנה תופרת וילון מהתחבובות המשומשות שיגן על כלוב הג'ירפה:

"ועכשיו לא יהיה כלובינו פרוץ לכל רוח הנושבת מבחוץ"

פרופה של הג'ירפה משקף בנאמנות את מצב רוחה ואת מצב בריאותה: עם פרוץ המחלה ראש מורכן, עינים מזילות דמעות, בזמן הטיפולים עיניים משפלות, עצב. גם בימי ההבראה נראים שנויים בהבעת הפנים: ההבעה היא נינוחה בתמונה האחרונה ראינו את הג'ירפה כל הזמן בפרופל. מעל הילון החדש אנו רואים אותה מולנו מרצה ושמחה בביתה.

אריה נבון הצליח לתת ביטוי רגשי "אנושי" לג'ירפה ע"י שנוי הבעת פניה מבלי להוסיף סימנים אנטרופומורפים.

"ג'ירף עם אורך מוסף" (ג)

שם הסיפור בתרגום מילולי ישרי: "ג'ירף וחצי". המתרגם קורא לספור "ג'ירף עם ארך מוסף" הבטוי "ארך מוסף" מעורר אסוציאציות בקורא העברי ומעלה חיך: "ארך מוסף" מזכיר "ערך מוסף" ותמונת השער מבשרת חומר של איגיון. ג'ירף רוכב על אופניים כשהוא לבוש חליפה, מחזק תיבה שצחנן (בואש) מציץ בסדקיו ועל ראשו אבזרים למיניהם שמגביהים את קומתו.

הדובר הוא ילד קטן שמדמין מה היה יכול לקרות אילו היה לו ג'ירף ואילו הוא היה מגביה אותו עוד ועוד.

הסיפור מתחיל: "אם היה לי ג'ירף...". הדמיון הכל יכול משיכה אחת והצואר מתארך... אך איך להאריך את הג'ירף עוד ועוד? מעמד לעמוד מתווספים אבזרים, פרי דמיונו החופשי של הילד. האסוציאציה החופשית חוגגת גרוטאות ואבזרים שונים כמעט חובקים את הג'ירף הדמיוני.

ואז בא המפנה: "ואם היה נופל לחור שחפר בחפרור" במקום תוספת אבזרים בא חיסור אבזרים, החלום הדמיוני מסתיים כפי שהתחיל:

"והיה מתכווץ לו הארך מוסף... אז היה לי ג'ירף"

הספור כתוב בחרוזים, במבנה מצטבר ששומר בחובו את המסורת הטובה של שירי איגיון עממיים. הרישומים המעולים הם חלק בלתי נפרד

המתארים את ימי ההבראה ע"י חסרת חלק מהתחבשות התהליך נמשך ששה ימים. הזמן החולף מודגש ע"י הקטנת התחבשות.

סימן שאלה עשוי מתחבשות, תופרת קטנה תופרת וילון מתחבשות המשמשות שיגן על כ glob הג'ירפה:

"ועכשיו לא יהיה כלובינו פרוץ לכל רוח הנושבת מבחוץ"

פרצופה של הג'ירפה משקף בנאמנות את מצב רוחה ואת מצב בריאותה. עם פרוץ המחלה ראש מורכב, עינים מזילות דמעות, בזמן הטיפולם עיניים מושפלות, עצב. גם בימי ההבראה נראים שונים בהבעת הפנים. ההבעה היא נינוחה בתמונה האחרונה ראינו את הג'ירפה כל הזמן בפרופיל. מעל חילון החדש אנו רואים אותה מולנו מרוצה ושמחה בביתה.

אריה נבון הצליח לתת ביטוי רגשי "אנושי" לג'ירפה ע"י שנוי הבעת פניה מבלי להוסיף סימנים אנטרופומורפיים.

"ג'ירף עם אורף מוסף" (22)

שם הסיפור בתרגום מילולי ישיד: "ג'ירף וחצי". המתרגם קורא לספור "ג'ירף עם ארד מוסף" הבטוי "ארד מוסף" מעורר אסוציאציות בקורא העברי ומעלה חידן: "ארד מוסף" מזכיר "ערד מוסף" ותמונת השער מברשת חומר של איגיון. ג'ירף רוכב על אפניים כשהוא לבוש חליפה, מחזיק תיבה שצנעו (בוואש) מציץ בסדקיו ועל ראשו אביזרים למיניהם שמגבחים את קומתו.

הדובר הוא ילד קטן שמדמיון מה היה יכול לקודת אילו היה לו ג'ירף ואילו הוא היה מגביה אותו ערד ועוד.

הסיפור מתחיל: "אם היה לי ג'ירף..." הדמיון הכל יכול משייכה אחת והצואר מתארד... אך אירך להארך את הג'ירף ערד ועוד? מעמוד לעמוד מתווספים אביזרים, פרי דמיונו החופשי של הילד. האסוציאציה החופשית חוגגת נרצאות ואביזרים שונים כמעט חובקים את הג'ירף הדמיוני.

ואז בא המפתח: "ואם היה נופל לחורף שחפר בחפרפוף!" במקום תוספת אביזרים בא חיסור אביזרים, החלום הדמיוני מסתיים כפי שהתחיל:

"והיה מתכווץ לו הארד מוסף... אז היה לי ג'ירף"

הספור כתוב בחרוזים, במבנה מצטבר ששומר בחובו את המסורת הטובה של שירי איגיון עממיים. הרישומים המעולים הם חלק בלתי נפרד

דוקטור דולטל", גם הציג ידוע וגם הסוחר הבינלאומי בין גני החיות מוכר. בין שלש הדמויות נקשרת יידידות כי שלושתם אוהבים בעלי חיים, שותפים ממטפלים בהם באהבה ובהבנה. האנשת הג'ירפות מתבטאת רק בפי, שהופעות המיזיות כמו חוסר תיאבון, בדידות, סבל מקור זוכים בציננים ריגוריים. אהבה בינו לבניה, געגועים לבת הזוג ולחפשי.

זוגתו הראשונה של הג'ירף מתה מדלקת ריאות. אחרי סבל רב מגיעה אליה ג'ירפה שניה (ג'ירפה עפה). האושר המשפחתי קצר מאוד, כי הג'ירפה שנולדה כחית בר איננה מסוגלת לחיות בשבי. אין בריחה! הזוג חוזר בסיסה לאפריקה.

ילדי ירושלים אוהבים את הג'ירף ומוכנים לתרום את פרזוטותיהם לקופסת שתלזיה על גדר הכלכל... חבל שאין בכותם לאסוף חרבה כסף ובתרומתם הצנועה ניתן לקנות רק "רבע ג'ירפה".

הרישומים יפים מדגישים את האהבה בינו לבניה: "חיובק ג'ירפי" חזק כששני הצוארים משתזזים בצורת ספירלה, קרבה מיידית להמנון בפני השלג ובפני הקור. התמונה בה הג'ירף מנסה להעיר את זוגתו המתה מרגשת. היא שוכבת על הרציפה עיניה עצומות, הוא מהכנפף אליה ומלקק אותה בלשונו.

הזוג החדש נמשך על רקע של קשת מפיסת. הזוגיות בולטת בכל הציורים הג'ירף שנולד בשבי לומד מהג'ירפה על החופש ולומד גם להתנגע למולדת של זוגתו. הם אוהבים בורח וצוארם משתלבל זה בצוארו של זו.

"לג'ירפה פאפ גרין" (23)

סיפור קטן כתוב בחרוזים, המספר על כאב הגרון של הג'ירפה ועל תבראתה המתירה.

הרישומים המעולים ממחישים את ההתרחשויות. לג'ירפה צוואר ארוך ולפי כך גם גרון ארוך מאוד. האורך הזה מומחש ע"י הכדלי הנדלים בין הג'ירפה לבין הרופא הקטן המטפס על סולם גבוה מאוד, כדי ללבדוק את גרונו של החולה. לפני עלייתו לסולם הוא בודק את חלב כשהוא עומד בין רגליה והסטוסקופ בקושי מנגיע אל חלב. אורך התחבשות נראה כשהחבשות חוצה את העמוד הכפול. אחות קטנה פנינה התחתונה מחזיקה בשתי ידיה תחבשות ענקית רופא קטן מעל ראש הסולם חובש את הצואר. בעמוד הכפול הבא: הג'ירפה מרגרת בעזרת קשית ענקית.

דרך ההבראה מתועדת בעמוד כפול: ששה "פורטרטים" של הג'ירפה

להסדר עם גוף ענק ומשונה שכזה. העמדת יצורים קטנים ונמוכים מול הגירפה הגבוהה מבליטה את תכונותיה היחודיות.

בבילוגרפיה

1. "בוא לטיל" כתב: רבקה זוידית איריה. אלה הוצאת דביר 1977.
2. "אחה חמר" כתב: שמואל בן שלום, ציירה: מיכל לשם הוצאת ספרים מועלים 1976.
3. "הבש השישה עשר" כתב: יהונתן גפן, איריה: נית קליש הוצאת נושי 1976.
4. "גדי קטן רוצח חבר" כתב: חיה שנהב, איריה: אודה איתן מסדה 1978.
5. "מיץ פטיל" כתב: חיה שנהב, איריה: תמרה ריקמן הוצאת עם עובד 1976.
6. "הפרת" כתב: חיה שנהב, איריה: ג'יניס שפירא הוצאת עם עובד 1991.
7. "נישקה לשמונה" כתב: איריה: יוסי אבולעפיה עם עובד 1991.
8. ספור אפריקני
9. ספור אנגלי סטילי
10. "הר'מח עמח" כתב: שמואל מופסי איריה: איתן קדמן, הוצאת כתר 1988.
11. "ל'קירמה כאב גרון" סיפר וצייר: אריה נבון, הוצאת ספרית מעלים ספרית הלון 1961.
12. "ז'יק עם ארץ מסוף" כתב: סילבסטיין הרנש: יהודה מלצר, הוצאת אדם 1985 הוצאה אנגלית ראשונה 1964.
13. "הספר הגדול של חיה שנהב" אייר: דני קרמן, הוצאת עם עובד 1991.

HOW THE ZEBRA GOT ITS STRIDES,
A COLLECTION OF STORIES AND PICTURES BY THE CHILDREN OF KENYA BY RICHARD
LEAKEY ALAN HUTCHISON LONDO
CECILY G AND THE 9 MONKEYS
BY H. A. REY HOUGHTON MIFFLIN COMPANG. BOSTON 1969

תיקון טעות

באמורה של חגב' סבינה שבייד על טעם וריח - על קריטריונים להערכת איריה - לספרי ילדים, חוברת 79-80 עמ' 54 שורה 3 צ"ל:
Every man is a special Kind of artist.

מהתמליל. התמונות מלוות את שלבי ההצטברות והמתבונן יכול למצוא תמיד את הגירף ומה שמכסה אותו. כל תמונה חידה, ככל שהספור מתארך התמונה יותר חידתית ויותר מסובכת. הילד הדובר, חולם ומדמין את העלילה, נמצא בכל עמוד: פעם כמתבונן מהצד, פעם כמשתתף באופן פעיל בהתרחשות. דמיונו מכון הוספת אבזרים וחיסולם. מצב רוחו של הילד משתקף בפרצופו ובתנועותיו. כל השלבים של האיגיון המצטבר נראים ברישומים המעולים של סילבסטיין ומזמנים התבוננות וחיפוש הספר דורש תיווך פעיל של מבוגר אוהב איגיון. למשאלה הילדית אין גבולות, אין די בגירף חולמים על עוד יותר גבוה. אחרי החלומות על גובה חוזרים למשאלה הפשוטה:

"אם היה לי גירף... לא ארץ מוסף...
דיני... הייתי מסתפק בו".

לסיכום צורתם של בעלי חיים והתנהגותם, מעוררת סקרנות, תהיה ואנחנו כבני אדם מחפשים הסברים מילוליים לכך. ככל שמתבוננים יותר מוצאים תכונות הדומות לנו, והיכרות זו גורמת לקרבה והבנה בינו לבין בעלי החיים.

המללה של תכונות היא הסבר אנשי למראה החיצוני וההתנהגות של בעל החיים בעיני האדם. דוגמא לכך: השועל מבנה פניו המשולש, עיניו הבורקות, אוזניו המחודדות וזנבו הגדול הכתירו אותו כנציג הערמומי והחכם בין בעלי החיים, התנהגותו מוסיפה ומחזקת את התכונות שהאדם מייחס לו והראייה לכך כהאדם משתמש בהם במשלים וישנם ביטויים כמו: "רמאי כשועל" "ערמומי כשועל" "חכם כשועל". האדם על סמך התרשמותיו הפך בעלי חיים לנציגים של תכונות אנושיות המובלטות במשלי חיות וביטויים כמו: "מחיר כצב" "איטי כמו צב" "פחדן כמו שפן" "טיפש כמו חמור".

בחרתי בגירפה ובדקתי כיצד תכונות אלה משתקפות בסיפור, במעשייה ובשיר. כל הדוגמאות שהבאתי מוכיחות שהמספר מתרשם מהסמנים החיצוניים, מימדי הגוף מובלטים ומבלטת ההתנהגות האופיינית של הגירפה, יש יצירות המדגישות בהומור את התעלולים הנובעים מגובה הגירפה ואחרים מדיגשים את קרבתה לשמים ושי משתוממים כיצד ניתן

לרסטרד עם גוף ענק ומשונה שכזו. העמדת יצורים קטנים ונמוכים מול המריפה הגבוהה מבליטה את תכונותיה היחודיות.

בבילינגוואפיה

1. "בוא לטייל" כתבת דבקה זיכרית איירה: אלה חוצאות דביר 1977
2. "אתח המור" כתב: שמואל בן שלום ציירה: מיכל לם חוצאות ספרים פועלים 1976
3. "חבש השישה עשר" כתב: יהונתן גפן, איריים: נית קליש חוצאות נושי 1976
4. "גדי קטן רוצה חרב" כתבת: חיה שנתב, איריים: אודה איתן מסדה 1978
5. "מיין סטלי" כתבת: חיה שנתב, איריים: תמור וקמן חוצאות עם עובד 1976
6. "חפוסם" כתבת: חיה שנתב, איריים: גנים ספריו חוצאות עם עובד 1991
7. "עשיקה לשפונזה" כתב: איריים: יוסי אבלעפיה עם עובד 1991
8. סמור אמריקני
9. סמור אנולי טסילי
10. "הגלגל עם" כתב: שמואל הופט איריים: איתן קדמץ, חוצאות כתר 1988
11. "ליליפה כאב גרוץ" סיפר וציי: אריה נבון, חוצאות ספרים פועלים ספרית חלון 1961
12. "ליליף עם ארז מוסף" כתב: סילברסטין, חרמם: יהודה מליץ, חוצאות אדם 1985 חוצאות אנגלית ואוונט 1964
13. "רססר הנדול של חיה שנתב" אירי: דני קורמן, חוצאות עם עובד 1991

תיקון טעויות

במאמרה של הגב' סבינה שבייד על טעם וריח - על קריטריונים להערכת איריים - לספרי ילדים, חוברת 79-80 עמ' 54 שורה 3 י"ל:
Every man is a special Kind of artist.

המתמליל. התמונות מלוות את שלבי ההצטברות והמתבונן יכול למצוא זמנר את הגירף ומה שמכסה אותו. כל תמונה חידת, ככל שהספר מתאר התמונה יותר חידתית ויותר מסובכת. הילד הדובר, חולם ומדמיין את העלילה, נמצא בכל עמודי: פעם כמתבונן מהחז, פעם כמתדתף באופן פעיל בהתרחשות. דמינו מכון חוספת אביזרים וחיסולם. מצב רוחו של הילד משתקף במציפו וכתוצאה מן של סילברסטין ומזמלים ההבונות וחיפוש הספר ברשימות המעולים של סילברסטין ואננין. למשאלה הילדית אין גבולות, אין דורש תיוך פעיל של מבוגר ארח אננין. אחרי החלומות על גובה החזרים די בגירף חולמים על עוד יותר גבות. אחרי החלומות על גובה החזרים למשאלה הפשוטה:

"אם היה לי גירף... לא ארד מוסף... דיני... הייתי מסתפק בו".

לסיכום צורתם של בעלי חיים והתנהגותם, מעוררת סקרנות, תחיקה ואנחנו כבני אדם מהפשים הסברים מילוליים לכך. ככל שמתבוננים יותר מציאים תכונות הדומות לנו, והיכרות זו גורמת לקרבה והבנה בינו לבין בעלי החיים.

המללה של תכונות היא הסבר אנשי למראה החיצוני והתנהגות של בעלי החיים בעיני האדם. דוגמא לכך: השועל מבלה פניו המשולש, עיניו הברקות, אוזניו המתודדות וזנבו הגדול הכתירי אותו כנציג הערמומי והחכם בין בעלי החיים, התנהגותו מוסיפה ומחזקת את התכונות שהאדם מייחס לו והראייה לגי שהאדם משתמש בהם במשלים וישנם ביטויים כמו: "דמאי כשועל" "ערמומי כשועל" "חכם כשועל". האדם על סמך התרשמויותיו הפך בעלי חיים לנציגים של תכונות אנושיות המובלטות במשלי חיות וביטויים כמו: "מחיר כצב" "אטי כמו צב" "פחדו כמו שפן" "טיפש כמו חמור".

בחרתי בגירפה ובדקתי כיצד תכונות אלה משתקפות בסיפור, במעשיית ובשיר. כל הדוגמאות שהבאתי מוכיחות שהמספר מחרשם מהסמנים של התלוננים, מימדי הנוף מובלטים ומובלטת ההתנהגות האופיינית של הגירפה, יש יצירות המדגיגות בהחמור את התעלולים הנובעים מנובה הגירפה ואחרים מדגיגים את קרבתה לשמים ושי שמתדוממים כיצד ניתן

מי בכלל עוד מתעניין...

מאת: שלומית רוזינגר

בני עלעל בספר הילדים החדש שמצא על שולחן הכתיבה שלי. "מי בכלל עוד מתעניין היום בסיפור ממלחמת השחרור?" שאל, ספק בעיני, ספק בלגלוג.

"לעזוב בית" של יונה ספר (הוצ. הקה"מ 1994, סדרת "קריאת עשרה"), איננו ספר היסטורי שבא ללמד משחו. אמנם זהו ספר על מקום מסויים (קבוץ דפנה) בתקופה מסוימת (מלחמת השחרור), אך מאחר שהוא כתוב היטב הוא חורג מהמקום הספציפי שעליו נכתב והופך לפשוט ספר נוסף במדף ספרי הילדים שלנו. ספר של סופרי הילדים. ספר כבשה לה מקום של כבוד בשורה הראשונה של סופרי הילדים. ספר מעניין, שמצליח לעורר הזדהות עם המתרחש בו ובכך מכניס את המושג של התקופה ב"דלת האחורית". או, אם לומר זאת אחרת, הספר, כספרות, לא כ"תעודת היסטורית" של דפנה, נקרא בעיניי והמימד ההיסטורי שבו, שחשיבותו אינה פחותה, נקלט מאליו ונמצא נשכר.

"לעזוב בית" בנוי על שני מישורים, שמלאכת השזירה שלהם זה בזה היא שעושה אותו לספר טוב ומעניין, להבדיל מדיווח היסטורי יבש. המישור האחד הוא חברת הילדים, אירועים בחיי חברת ילדים בקיבוץ, בגליל, בסוף שנות ה-40. והשני מלחמת השחרור, וכאמור נקודה ספציפית, דפנה, במלחמת השחרור. ומאחר שהסיפור מסופר מפיה של גלילה, הגיבורה הראשית, הכל נמסר מנקודת ראות האישית שלה והדברים מתערבבים זה בזה: הווי משפחה ואירועים פרטיים, דמויות שונות בחברת המבוגרים, אשר הילדים באים איתן במגע, ההתרחשויות המסעירות שעם פרוץ המלחמה עד לפינוי הילדים מן הקיבוץ, והווי הייחם בתקופת שהותם בחיפה.

גם היומן האקטואלי, שנכתב בדפנה בעיצומה של המלחמה, שעליו מעידה

המחברת ב"אחרית דבר". נכתב בלשון קצרה ועניינית קורם עוד וגידים כשהוא הופך ליומן המלחמה הסודי של גלילה.
הדמויות בספר, ילדים כמבוגרים, חיות, אמיתיות, אמנות ועיקביות, שבהשתלשלות העלילה הקורא כבר מכיר אותן ורואה אותן לנגד עיניו. על כן הופתעתי כשב"אחרית דבר" מצאתי ש"הדמויות שבספור הן פרי רוחי". ואין ספק שזה מה שמבדיל את "לעזוב בית" מספר של "סיפורי מקום", שדמיון ומציאות משמשים בו בערבוביה; שילוב חומרים מהמציאות עם פריטים מדמיונה של המחברת נעשה כשילוב אינטגרלי כזה, שהקורא מאמין לכל הנכתב ומקבל את כולו כאמת.

בספר שהרקע שלו היא מלחמה, יימצא כמוזן גם מפגש עם המוות. אך מתמודדת המחברת עם המגע הבלתי נמוע הזה והאם גם נושא משמעותי זה הוא כה אמין ואמיתי? האם לא יקומם את הקורא המעבר החריף מהבכי, מצוקת האסון והאבל הכבד על נפילת הלוחמים בבני יזעזע אל: "פרצופו השחום של אברמיק הופיע פתאום מעל התעלה... שלף מכיסו הפיסת סיגריות מקומטת, 'תראו מצאתי חצי קופסא 'מטוסיאן' זרוקה ליד הצריף של הפלמחניקים... ?' (עמ' 95) לכאורה, חוסר טאקט והיעדר רגישות, אך למעשה זוהי תמונה אמיתית של מציאות כהווייתה. גם ה'יעדה בקשה שניגש לעיור בסידור השולחנות לסדר" שבסיום הפרק הזה (עמ' 96), נוגד בטריוויאליות שבו את הזעזוע של פתיחתו, אולם זהו ביטוי קלאסי ל"והיחיים נמשכים"... ומה גם שהנפשות הפועלות בספר הן של ילדים והסיפור, כאמור, נמסר מפיה של ילדה בכיתה ה', שאך טבעי הוא שתפישת המוות היא קצרה, מצומצמת ונאיבית.

יומן המלחמה של גלילה מסתמים במפגש נוסף עם המוות: "שלום, אבא של גדעון נהרג". (עמ' 121) ויכול להיות שגם פה יתעוררו הסתייגות ומרת רוח מהדרך בה מספרת גלילה על המקרה, נכנסת לפרטים קטנים לא חשובים, לא שייכים, בפרטי רקע על המקום והזמן בוב קבלו אתה יזעזע על האסון, בפרטי המקרה כפי שנודעו לילדים ובתגובה הרגשית שלאחר מכן. ייתכן שיש בזה ניסיון של ילדה להקטין את גודל האסון; להתייחס לזברים לאחשבים כדי לחסיה את הדעת מהחשוב באמת, שהוא כל כך קשה להפיש וכה טראגי. "ואני חושבת שאזכור את התאריך הזה לתמיד" מעידה על עצמה גלילה (עמ' 121). והלא כל מי שהתנסה בקבלת הודעת מוות, זכר היטב איתה, מתה ואיך נמסרה לו ההודעה הקשה. וילדים, כמדומני, חרף תמימותם וקוצר הבנתם ואולי בגללם על אחת כמה וכמה.

המחברת ב"אחרית דבר", נכתב בלשון קצרה ועניינית קורם עור וגידים כשהוא הופך ליומן המלחמה הסודי של גלילה.

הדמויות בספר, ילדים כמוכורגים, חיות, אמוניות, אמונות ועיקריות, שבהשתלשלות העלילה הקורא כבר מכיר אותן ורואה אותן לנגד עיניו. על כן הופתעתי כשב"אחרית דבר" מצאתי ש"הדמויות שבספר הן פרי רחמי". ואין ספק שזה מה שמבידל את "לעזוב בית" מספר של "סיפורי מקום", שדמיון ומציאות משמשים בו בערבוביה; שילוב חומרים מהמציאות עם פריטים מדמיונה של המחברת נעשה כשילוב אינטגרלי כזה, שהקורא מאמין לכל הנכתב ומקבל את כולו כאמת.

בספר שהרקע שלו היא מלחמה, ימצא כמובן גם מפגש עם המוות. איר מתמודדת המחברת עם המגע הבלתי נמנע הזה והאם גם נושא משמעותי זה הוא כה אמין ואמיתי? האם לא יקומם את הקורא המעבר החריף מהבני מציאות האסון והאבל הכבד על נפילת הלוחמים בנבי יושע אל: "פרצפו השחום של אברמיק הופיע פתאום מעל התעלה... שלף מכיסו הפיסת סיגריה מקומטת, "תראו מצאתי חצי קופסא 'מוסיואי' זזוקה ליד הצרף של הפלמחניקים... ?" (עמ' 95) לכאורה, חוסר טאקט והיעדר רגישות, אך למעשה זוהי תמונה אמיתית של מציאות כהווייתה. גם ה"עדה בקשה שנגיש לעזור בסידור השולחנות לסדר" שבסינים הפיק הזה (עמ' 96) נוגד בטויוויאליות שבו את היעזוע של פתיחתו, אולם זהו ביטוי קלאסי ל"זוהיים נמשכים"... ומה גם שהנפשות הפועלות בספר הן של ילדים והסיפור, כאמור, נמסר מפיה של ילדה בכתה ה', שאך טבעי הוא שתפישת המוות היא קצרה, מצומצמת ונאיבית.

יומן המלחמה של גלילה מסתיים במפגש נוסף עם המוות. "שלים, אבא של גדעון נהרג". (עמ' 121) ויכול להיות שגם פה יתעוררו הסתייגות ומורת רוח מהדרך בה מספרת גלילה על המקרה, ונסת לפדטים קטנים לא חשובים, לא ש"יכים, בפרטי רקע על המקום והזמן בוב קבלו אתה ידעה על האסון, בפרטי המקרה כפי שגודעו לילדים ובתגובה הרגשית שלאחר מכן. יתכן שיש בזה ניסיון של ילדה להקטין את גודל האסון; להתייחס לדברים לאחשובים כדי להסית את הדעת מהחשוב באמת, שהוא כל כך קשה לתפישו וכה טראגי. "זאגי חושבת שאזכור את החאריק הזה לתמי" מעירה על עצמה גלילה (עמ' 121). והלא כל מי שהתנסה בקבלת פגדעת מוות, זוכר היטב איפה, מתי ואיך נמסרה לו ההודעה הקשה. וילדים, כמדומני, חרף תמימותם וקוצר הבנתם ואולי בגללים על אחת כמה וכמה.

מי בכלל עוז מתעניין...

מאת: שלומית רוזניר

בני עליל בספר הילדים החדש שמצא על שולחן הכתיבה שלי. "מי בכלל עוז מתעניין היום בסיפור ממלחמת השחרור?" שאל, ספק בעיניו, ספק בלגלוג.

"לעזוב בית" של יונה ספר (הוצ. הקה"מ 1994, סדרת "קריאת עשרה"), אינו ספר היסטורי שבא ללמד משהו. אמנם זהו ספר על מקום מסויים (קבוץ דפנה) בהקופה מסויימת (מלחמת השחרור), אך מאחר שהוא כתוב היטב הוא חוצה מהמקום הספציפי שעליו נכתב וחומר לפשוט ספר נוסף במדף ספרי הילדים שלנו. ספר של סופרת מחוננת, שכבר כבשה לה מקום של כבוד בשורה הראשונה של סופרי הילדים. ספר מעניין, שמצליח לעורר הזדהות עם המתרחש בו וכך מכניס את המושג של התקופה ב"דלת האחורית". או, אם לומר זאת אחרת, הספר, כספרות, לא ל"העזרה היסטורית" של דפנה, נקרא בעיניו והמימד ההיסטורי שבו, שחשיבותו אינה פחותה, נקלט מאלי ונמצא נשכר.

"לעזוב בית" בנוי על שני מישורים, שמלאכת השזירה שלהם זה בזה היא שעושה אותו לספר טוב ומעניין, להבדיל מדיוח היסטורי יבש. המישור האחד הוא הברת הילדים; אירועים בחיי חבורת ילדים בקבוץ, בגליל, בסוף שנות ה-40. והשני מלחמת השחרור; וכאמור נקודה ספציפית, דפנה במלחמת השחרור. ומאחר שהסיפור מסופר מפיה של גלילה, הגיבורה הראשית, הכל נמסר מנקודת ראות האיטית שלה והדברים מתערבבים זה בזה: הווי משפחה ואירועים פרטיים, דמויות שונות בחברת המבוגרים, אשר הילדים באים איתן במגע, ההתרחשויות המסעירות שעים פרוץ המלחמה עד לפינוי הילדים מן הקיבוץ, והווי חייםם בתקופת שהותם בחיפה.

גם היומנו האקסטרואלי, שנכתב בדפנה בעיצומה של המלחמה, שעליו מעירה

מקום נכבד בספר, לא כל כך בכמות כמו באיכות, תופשת מערכת היחסים הפנימית במשפחתה של גלילה. גלילה, הבכירה, מגלה חוס, חיבה ורגשות אחריות לאחותה הקטנה יעלי. כמו, למשל, בערב הפגוע: "יעלי... לחשתי ונענעתי אותה בעדינות בכתפה, יעלי..." רצינית לומר לה שגם אני נוסעת ושאם יהיה לה עצוב היא תוכל לבקר אותי. אבל יעלי ישנה... (עמ' 128) גלילה דואגת ליעלי ויעלי סומכת על גלילה ונתמכת בה. ושתייהן מוצאות בחרים משענת כל תימוט, כפי שיכולה אהבת הורים. דאגה, תמיכה וחיוך נאות, לשמש לילדיהם.

דבר אחד, שולי במידה רבה, לא אהבתי בספר: תמוה בעיני מדוע, הערות הניתנות בדרך כלל כ"פוסטנואס", רוכזו יחד בסוף הספר. יתכן שלא רצו להסיח דעתו של הקורא משטף הקריאה; אולם, קריאה רצופה של ההערות נותנת מושגים מנותקים מחקונטקסט ומחטיאה את מטרתם.

ולסיכום: אולי דווקא משום ש"מי בכלל עוד מתעניין היום בסיפור ממלחמת השחרור", יש לספרים המצליחים לעורך עניין ולתת מעט תודעה על תקופה זו, או כל תקופה שהיא חלק מההיסטוריה שלנו בארץ חשיבות יתה. יבורך כל ספר נוסף שעושה את המלאכה ויבורכו אלה המעודדים את הנוער לקרוא בספרים אלה.

פרח השלום הרפתקה גרעינית בחלל

מאת: לאה שנער

כפי שמעיד הכתוב על עטיפת הספר, זחו סיפור לקוראים מגיל עשר עד מאה ועשר, אבל בראש וראשונה נועד הוא לקוראים צעירים ועל כן הוא מאויר והודפס באות מוגדלת ונוחה לקריאה.

הוא יצא לאור בסדרת ברקאי למדע בדיוני, כשמצעמי איני אוהבת ספרות בדיונית, אבל בימינו מטשטשים הגבולות ומה שאתמול נראה בדיוני ופנטסטי הוא היום בגבול אפשרי והישגי עתיד מי יודע? הן זכינו לראות אנשים צועדים על הריח, ספינות מטיילות בחלל ומדוע זה לא יוכלו גם רוני ולי לטייל בחלל ולחיות חוויות בין גלקסיות? במקום עליון בחלל? ואכן מובילה הסופרת את שני הגבורים הצעירים מ"פוטון" ארץ העבר, ל"ניטרון" כוכב העתיד ומשם לכוכב החווה לשם טיול זה עליהם לשנות

° כתבה: עדה אהרוני, הוצ' ירון גולן, 67 עמ'.

נורה "להתקטן" כמו עליסה בארץ הפלאות למימדים זעירים כדי להכנס למכונית מוזי קסנונה ובה לשוב בין גלקסיות. בדרך עליהם להלחם בדוקן אימנטי נוקי, שאינו אלא מפלצת גרעינית מסוכנת. להנצל מהוצאה לחורג בלימבו, ולהביא פרח שלום שישנה את פני החסודיה. מכאן, שלספר יש היגד ברור והוא: העולם היפה שלנו שבע אסונות ומלחמות עקובות מדם, ויש להצילו ממלחמה עתידית האיזמה והמסוכנת מכל המלחמות שידעה אנושות עד כה תהיה זאת הפעם שואה גרעינית שתביא חוס ומוחלט על כל היקום ותשמיד כל חי מתחת השמים.

המוטיב האגדתי של פרח האשר הניצח התגלגל במעט ספרים של עדה אהרוני לפרח השלום שיש למצואו כדי להביא גאולה לעולם ולהצילו פעם לתמיד מרשע וממלחמות. הגבורים הקטנים שלנו מוצאים אחרי תלאות והרפתקאות את הפרח המופלא הזה. לקראת סוף הספר גובר המתח, כי נדמה, שהילדים שבידיהם המפתח (בצורת הפרח) לשלום ולאשר, אחרו את המועד באשר לאושרם הפרטי. נראה להם, שיקריחם בני משפחתם ניספו במלחמה, אותה לא הצליחו למנוע בעוד מועד, אבל אל פחד. הטעות מתבררת, והכל בא על מקומו בשלום.

מה שהיה בדיוני לחלוטין בימינו של זיל ורון נשען היום על חדושים בטכניקה ובמדע: ספינות החלל קיימות. כן קיים הדרך המפלצתי בדמות פצת אטום. אך אי הוא פרח האשר, פרח שלום הנכסף? עדיין באגדות בלבד. נוכח הנעשה ביוגוסלביה וברואנדה ובחלקי עולם אחרים, נראה שלום עולמי אוטופיה. אוטופיה, ששומה עלינו לשאוף שתהפך למציאות. והרי אותו זיל ורון שכתב ספרים בדיוניים שכבר אינם בגדר בדייה אמר, שדברים, שיש להם קיום במחשבה אנושית יכל להיות להם קיום במציאות. משך עשרות פרקים של הספר מחדירה הסופרת לתודעת קוראיה את רעיון מאבק למען השלום, למען עתיד ללא מלחמות, אם תודעה זאת תעמק ותקנה לה שבת במחשבת הדור, מי יודע? אולי יהיה לנו פעם עולם ללא מלחמות אמן, כן יהי רצון.

צורה "להתקטר" כמו עליסה בארץ הפלאות למטמדים וזעירים כדי להכניס למכונית מוזי קטנטנה ובה לשוט בין גלקסיות. בדרך עליהם להלחם בדרקון אימתני ונקי, שאינו אלא מפלצת גרעינית מסוכנת, להנצל מהוצאה לחורג בלמבנו, ולהביא פרח שלום שישנה את פני ההיסטוריה. מכאן, שלספר יש היגד ברור והוא: העולם היפה שלנו שבע אסונות ומלחמות עקובות מדם, ויש להצילו ממלחמה עתידית האיומה והמסוכנת מכל המלחמות שידעה אנושות עד כה תהיה זאת הפעם שזואה גרעינית שתביא הריס ומוחלט על כל היקום ותשמיד כל חי מתחת השמים.

המוטיב האנדרטי של פרח האשר הניצחי התגלגל במניט טופרים של עדה אחרוני לפרח השלום שיש למוצאו כדי להביא גאולה לעולם ולהצילו פעם לתמיד מרשיע וממלחמות, הגבורים הקטנים שלנו מוצאים אחרי תלאות והרפתקאות את הפרח המופלא הזה. לקריאת סוף הספור גובר המתח, כי נדמה, שהילדים שבידיהם המפתח (בצורת הפרח) לשלום ולאשר, אחרו את המועד באשר לאשרם הפרטי. נראה להם, שקיריהם בני משפחתם ניספו במלחמה, אותה לא הצליחו למנוע בעוד מועד, אבל אל פחד. הטעות מתבררת, והכל בא על מקומו בשלום.

מה שהיה בדיוני לחלוטין במני של זייל וזרן נשען היום על חדושים בטכניקה ובמדע. ספינות החלל קיימות. כן קיים הדרקון המפלצתי בדמות פצצת אטום. אך אי הוא פרח האשר, פרח שלום הנכסף? עדיין באגדות בלבד. נוכח הנגישה ביומולסלביה ובדואנדה ובחלקי עולם אחרים, נראה שלום עולמי אוטופיה. אוטופיה, ששומה עלינו לשאוף שתהפך למציאות. והרי אותו זייל וזן שכתב ספרים בדיוניים שכבר אינם בגדר בדיוני אמר, שדבריים, שיש להם קיום במחשבה אנושית יכל להיות להם קיום במציאות. משך עשרות פרקים של הספר מהדירה הסופרת לתודעת קוראה את רעיון מאבק למנו השלום, למנו עתיד ללא מלחמות, אם תודעה זאת תעמיק ותקנה לה שבת במחשבת הדור, מי יודע? אולי יהיה לנו פעם עולם ללא מלחמות אמון, כן יהי רצון.

וקיום נכבד בספר, לא כל כך בכמות כמו באיכות, תופשת מערכת התיסוס הפנימית במשפחתה של גלילה. הבכירה, מגלה חוס, חיבה ורגשות אחריות לאחותה הקטנה יעלי. כמו, למשל, בערב הפנוי: "יעלי... לחשתי ונענעתי אותה בערצנות בכתפה, יעלי... רצייתי לומר לה שגם אני נוסעת ששאים יהיה לה עצוב היא תוכל לבקר אותי. אבל יעלי ישנה... (עמ' 128) גלילה דואגת ליעלי ויעלי סומכת על גלילה ונתמכת בה. ושהיות מוצאות בהררים משענת בל תימוט, כפי שיכולה אהבת חורים. דאגה, תמיכה וחיוך נאות, לשמש לילידים.

דבר אחד, שולי במידה רבה, לא אהבתי בספר: תמוה בעיני מדוע, תערוך הניתנות בדרך כלל ל"ספונטאנס", רוכזו יחד בסוף הספר. יתכן שלא רצו להסיח דעתו של הקורא משטף הקריאה, אולם, קריאה רצופה של התערוך נותנת מושגים מנותקים מחקונטקסט ומחטיאה את מטרתם. ולסיכום: אולי דווקא משום ש"מי בכלל עוד מתעניין היום בסיפור ממלחמות השחרור", יש לספרים המצליחים לעורר עניין ולתת מעט תודעה על תקופה זו, או כל תקופה שהיא חלק מההיסטוריה שלנו בארץ חשבות יתר. יבורך כל ספר נוסף שעושה את המלאכה ויבורכו אלה המעוררים את הנוער לקריא בספרים אלה.

פְּרַח הַשְּׁלֹמִים הַרְפָּתָקָה גְּרַעֲיִנִית בְּחֵלֶל⁴

מאת: לאה שניער

כפי שמעיד הכתוב על עטיפת הספר, זהו סיפור לקוראים מגיל עשר עד מאה ועשר, אבל בראש רואשונה נועד הוא לקוראים צעירים ועל כן הוא מאויר וחדפס באות מוגדלת ונוחה לקריאה. הוא יצא לאור בסדרת ברקאי למדע בדיוני, כשעצמתי אני אוחבת ספרות בדיונית, אבל בימינו מטשטשים הנבולות ומה שאהמיל נראה בדיוני ומנססים הוא היום בגבול אפשרי והישגי עתיד מי ישראלנוז חן זכינו לראות אנשים צועדים על חרית, ספינות מטיילות בחלל ומדלע זה לא יוכלו גם רגע ולי לטייל בחלל ולחיות חויות בין גלקסיות במקום עליון בחלל, ואכן מובילה הסופרת את שני הגבורים הצעירים מ"פרוטון" ארץ העבר, ל"יעיטרון" כוכב העתיד ומשם לכוכב החוות לשם טיול זה עליהם לשנות

* כתבת עדה אהרתי, חת' ירון גולן, עמ' 67.

1) יש אריה על העץ, סיפורים שסיפר סבא לנחמיה, 48 עמ'.
 2) אסור להרגיז פיל, עוד סיפורים שסיפר סבא לנחמיה, 46 עמ'.
 שני הספרים בחוצאת כרטא 1993, כתב ותצלומים: עזריה אלון, אירוס: לימור אגם, הצורה אלבומית, אות גדולה מנוקדת.
 אהנו אהבים לשמוע את שיחותיו של עזריה אלון איש הטבע, והמסביר לנו הרבה מתופעות הטבע ותכונות של בעלי-חיים. לעיתים קרובות מגלה לנו דברים שלא ידענו עליהם, אם כי הם קרובים לנו בסביבתנו. אך מומחיותו אינה למבוגרים, עזריה אלון כותב סיפורים או מתאר אתרים והנעשה סביבם גם לקטנים.

לפני שנה יצאו לאור שני ספרים ובהם מספר אלון על עופות וחיות באפריקה. בשפה בהירה וקולחת מקנה עזריה אלון מידע מדויק על 15 בעלי-חיים תיאוריהם ואורח חייהם.

המידע, חצי אנציקלופדי, יעניין ילדים קטנים ויעשיר את עולמם.

אמא חולה

כתבה: עדנה רז, מסדה 1993, 70 עמ'.

בספר שלושה מעגלים עיקריים.
 האחד - כשם הספר, אמא חולה, אך מחלתה שונה מהמקובל והרגיל. אין זו שפעת, או מחלה שכיחה שעוברת תוך ימים ספורים, וגם לא מחלה פיסית, סרטן או מחלת לב שאנשים מצפים למוות. אמא חולה במחלת דיכאון, ואף כי אין זו מוגדרת כמחלת נפש, משתדלים לשמור על התופעה בסוד, כי הרי מאושפזת היא בבית-חולים למחלות נפש.

המעגל השני הוא תגובת המשפחה - הלבטים בתוכה, השינויים שחלים בה באורח החיים, ההתמודדות והמאבק בסיטיגמה שיוצר הדיכאון. האמצעים הנקטים בדרכים שונות כדי להקל על בני המשפחה את הסבל הנגדם להם. השלישי: בביה"ס, שיחות הנפש עם חבריהם של הבנות במשפחה. הספר

מסוג בזאנר הביבליוגרפיה. אם כך זהו ספר ספציפי לאלה הזקוקים לנושא זה, ואעפ"י שהסוף אופטימי, והילדים אהבים סיום כזה, ספק אם יקראו ביוזמה שלהם, אם אין להם קשר ישיר לנושא.

קליקנות

כתבה: כריסטינה נסטלינגר, אירוס: ברורה ולדשוץ, תרגמה מרגנית: יודנה הדס, הוצאת מטר 1992.

הסיפור הוא על כחולה ואדום, שהתאהבו ממבט ראשון, נשבעו "שתמיד, לעולם נחיה ביחד", ונלדו להם עשרה ילדים.
 "הם חיו בשלווה ובאושר, בסביבה פסטורלית. הגן פרח/ המזל צמח/ בשלו תפוחים/ אגסים שיזפים".

אך האהבה הצטננה, ובסופו של דבר החליטו להיפרד כבני תרבות, והגיעו להסכם על חלוקת הרכוש, והילדים.

אך הילדים לא הסכימו עם ההחלטה, והתנגדו התנגדות נמרצת. הם המציאו טריקים, שלא ייפרדו, והכריחו את הכחולה והאדום לחזור בהם מהחלטתם. שני דברים עולים מן הסיפור:

1) אל תשבעו כיצד לנהוג בעתיד, כי הרי אין לראות מראש את התפתחות הדברים, מוטב להיות מסוייגים לגבי הנדד.

2) הילדים משפיעים על המבוגרים ואינם נכנעים להם. המקור לעמדה זאת של הצעירים הוא האחוזה ביניהם.

בהשפעת הילדים חוזר ההורים לחיות ביחד "והלכו שם חבוק/ לקוק ונשוק/... חיוך ושחוק... לכל התריסר/ לכל אחד ויחיד/ היתה קליקנות משפחתית.

פרח פרח אל תצפה

סיפר וציר: פאול קור, חרוזים בעברית: חנה לבנה, הוצאת דביר 1994.
 צבעוני, ללא מספור.

הילד ליאור מתהלך בגן, אוכל גלידה, וכל הגן אליו צוחק, אך בגמיו את הלקוק זורק את הגביע הדיק ואז שומע "אוי", הבוקעות מן הפרחים. ליאור מתעלם מן הבכי של הפרח, מתעייף ונרדם. בחלומו רואה איך כל הגן היפה נהפך למזבלה.

מסווג בזאנר הבינביתרפתית. אם כך זהו ספר ספציפי לאלה הזקוקים לנושא זה, ואעפ"י שהסוף אופטימי, והילדים אהבים סיום כזה, ספק אם יקראו ביזומה שלהם, אם אין להם קשר ישיר לנושא.

קליקונת

כתבת: כריסטינה נסטלנגר, איורים: ברברה ולדשוין, תרגמה מנגרמנית: ירדנה הדס, הוצאת מסר 1992

הסיפור הוא על כחולה ואדם, שהתאהבו ממש ראשון, נשבעו "שתמיד, לעולם נחיה ביחד", ונולדו להם עשרה ילדים.

"הם חיו בשלווה ובאשר, בסביבה פסטורלית. הגן פרח/ המזל צמח/ בשלו תפוחים/ אגסים שזופים".

אך האהבה הצטננה, ובסופו של דבר החליטו להיפרד כבני תרבות, והגיעו לחסכם על חלוקת הרכוש, והילדים.

אך הילדים לא הסכימו עם ההחלטה, והתנגדו התנגדות נמרצת. הם המציאו טריקים, שלא ייפרדו, והכריחו את הכחולה והאדם לחזור בהם מהחלטתם.

שני דברים עולים מן הסיפור:

1) אל תשבעו כיצד לנהוג בעתיד, כי הרי אין לראות מראש את התפתחות הדברים, מוטב להיות מסוייגים לגבי החדר.

2) הילדים משפיעים על המבוגרים ואינם נכנעים להם. המקור לעמדה זאת של הצעירים הוא האחוה ביניהם.

בהשפעת הילדים חזרו החורים לחיות ביחד "והלכנו שם חבוק/ לקוק ונשוק/ ... חידך ושחוק.../ לכל אחד ויחיד/ היתה קליקונת משפחתית.

פריח פרח אל תצפץ
סיפר וצייר: פאול קור, הרוזים בעברית: חנה לבנה, הוצאת דביר 1994
צבעוני, ללא מספור.

חילך ליאור מתחילך בנג, אוכל גלידה, וכל הגן אליו צוחק, אך בנמרו את הלוקוק זרק את הגביע הריק ואז שומע "אוי", הבוקעות מן הפרחים ציאר מתחילים מן חבכי של הפרח, מתעייף ונרדם. בחלמונו רואה איד כל הגן חיפה נחפר למזבלה.

במבט ראשון

ג. ברגסון

1) יש אריה על העץ, סיפורים שסיפר שבא לנתאי, 48 עמ'.
2) אסוף להגזיז פיל, ענד סיפורים שסיפר שבא לנתאי, 46 עמ'.

שני הספרים בהוצאת כרמל 1993, כתב ותצלומים: עזריה אלון, איורים: לימור אגם, תצורה אלתומית, אות גדולה מנוקדת.

אנחנו אוהבים לשמוע את שיריך של עזריה אלון איש הטבע, והמסביר לנו הרבה מתופעות הטבע והכונות של בעלי-חיים. לעיתים קרובות מגלה לנו דברים שלא ידענו עליהם, אם כי הם קרובים לנו בסביבתנו. אך מומחיותו אינה למבוגרים, עזריה אלון כותב סיפורים או מתאר אתרים והנעשה סביבם גם לקטנים.

לפני שנה יצאו לאור שני ספרים ובהם מספר אלון על עופות וחיות באפריקה. בשפה בהירה וקולחת מקנה עזריה אלון מידע מדויק על 15 בעלי-חיים תיאוריהם ואורח חייהם.

המידע, חצי אנציקלופדי, יעניין ילדים קטנים ויעשיר את עולמם.

אמא חולה
כתבת: עדנה רזי, מסדה 1993, 70 עמ'.
בספר שלושה מעגלים יקריים.

האחד - כשם הספר, אמא חולה, אך מחלתה שונה מהמקובל והרגיל. אין זו שפעת, או מחלה שכיחה שיעוברת תוך ימים ספורים, וגם לא מחלה מיסית, סרטן או מחלת לב שאנשים מצפים למות. אמא חולה במחלת דיכאון, ואף כי אין זו מודרנית כמחלת נפש, משתדלים לשמור על התופעה בסוד, כי חיי מאושפזת היא בביט-חולים למחלות נפש.

המעגל השני הוא תמונת המשפחה - הלבטים בתוכה, השינויים שחלים בה באורח החיים, ההתמודדות והמאבק בסיטואציה שיוצר הדיכאון. האמצעים הנקטים בדרכים שונות כדי להקל על בני המשפחה את הסבל הנוגים להם. השלישי: בביה"ס, שיחות הנפש עם הבריהם של חבנות במשפחה. הספר

הספר דיקדקטי ודרך החלום הוא לראות, כיצד גן הפרחים נחרס ע"י פרחים, וגם ע"י מבוגרים, שאינם מקפידים על שמירה של נקיון הסיביבה. פאול קור אינו פונה אל הילד במישרין, אלא באמצעות החלום מנסה להשפיע על הילד. בשיר בחלום מראה את הסרחון בגן: לא ירק, לא אור, הצופנים והפרפרים מדליים כנפיהם מלבקר שם, בשטח שורר סרחון, הפחיים מפוחדים, והפרח שלצדו הגביע הריק - עצוב. ואז הילד ניגור והבין שהוא גרם לעצבות ומחליט להיטיב מעשיו.

"אני רוצה לדעת"

זוהי סדרה "הנותנת תשובות ישירות אמינות ובהירות לשאלות שילדים שואלים". הסדרה הופיעה באנגלית ותורגמה ע"י מרטין קט וחוצאה בעם-עובד בשנת 1991.

הספרים הראשונים בסדרה הם: מכשירים של יומים ואיך הם פועלים, עולם החי, אויר אור ומים. הסדרה מאוירת, בצבעים ע"י מאירים שונים. אופייה של הסדרה כמעט אנציקלופדיה, קרובה יותר ללקסיקון, אך היא עונה על השאלות שילדים שואלים, כנאמר - בבהירות ואמינות.

יש להדגיש שהסדרה לא עונה על השאלות בלבד, אלא יכולה לעניין ילדים סקרניים ולספק מידע בפרדוף בה. הילד יכול לקחת ספר מן הספרים לדפדף בהם וללמד דברים הרבה בכל תחום מן הנושאים שנידונו בקיצור ובאמינות.

האיורים והתצלומים מגרים את העין ומסוגלים לרתק את המתבוננים בהם. הסדרה ללא ניקוד, ויש להגישה לילדים שקריאתם רהוטה.

הפיקניק

כתבה: יהודית קציר, איורים: הלה מעוז, הקניז המאוחד 1994, צבעוני, מנוקד, 36 עמ' (לא ממוספר).

זוהי סיפור על בעלי-חיים בגן-חיות ומאנש, וכל הסיפור על הפיקניק יכול לחול על חברת ילדים אם היינו מחליפים את השמות של המשתתפים בו. הבעיות המתעוררות החל מאי-יכולת להגות את העצורים, כפי שאנפץ נפנף הארנב: ב במקום מ, ד במקום נ (גם אדי רוצה לדסוע).

בהכנות לקראת הטיוט עמליה מכינה צידה לדרך, לכל משתתף בהתאם לאהבתו: לכלבה - סטיק, לדב - דבש, לקוף - בנות.

יש ויכוח על דיאטה, ויש סרבן שאינו רוצה לצאת לטיול ויש ויכוח על צפיפות, וזיכוח על קריאת שם, וכל החיות רטנו בשל עניין של מה בכך. ואח"כ "נעלם" נוסע אחד - הנמלה - וכולם מחפשים, נותנים עצות כיצד לגלות את הנוסע האובד.

וכאשר אינם מצליחים כלם בנו...

לבסוף הצליחו לגלות את הנמלה - שיש לה שם ארוך בניגוד לגופה - רזלילמונדה - וכולם נושמים לרווחה.

ולסיום כמו בטיוטים של ילדים, הגיעו "עופים אך במצב - רוח מצויין". הסיפור באות גדולה מנוקדת, בשפה קולחת והאיורים מוסיפים חיות למסופר.

הסבא המחייך נשאר במצרים

כתב: שמעון ענתבי, הוצאה עצמית 1993, 159 עמ', איורים: אביאל לוז. זוהי ספרו השני של מחבר הספר "האיש של הכלבה הלבנה" שזכה בארה"ב בתחרות ע"ש יאנוש קורצ'אק. הקורא בספר יקבל מידע רב על מצרים ותיאור מפורט של משפחה יהודית שם לפני מלחמת העולם השנייה.

הקורא ילמד משהו מתולדות מצרים: "משפחותיהם של רבים מאיתנו היגרו למצרים במהלך מאה ושלושים השנים האחרונות לאחר שהכדיב (מושל) מוחמד עלי גירש את הממלוכים". בספר הרבה תיאורים על ספנקסים ופירמידות, על הנלוס ותפקידו בחיי המצרים.

הסופר מתאר את החייו במצרים, פירוט של קהילות שונות, וכמובן את הקשר של הקהילה היהודית לא"י. "לכבוד החג (ט"ו בשבט) התקיימה בבית-הכנסת הפילה מיוחדת למען ירבו העצים בארץ בפרחה וביבולים" פרקים מיוחדים מקדיש המחבר לקהילה היהודית וקשריה עם א"י לאור המצב הפוליטי הקשור בגירוש הביתיים ומחנותה הציונית. ענתבי מביא בפני הקורא סיפורים מהתקנים על ארץ ערבית שהתרחשו בה מאורעות סוערים ודרמטיים

בהכנות לקראת הטיועל עמלה מכינה צידה לדרך, לכל משתתף בהתאם לאהבה: לכלבה - סטיק, לדב - דבש, לקוף - בנות.

יש ויפוח על דיאטה, ויש טרבו שאינו רוצה לצאת לטיול. ויש ויפוח על צמיפות, וויכוח על קריאת שם, וכל החיות רטנו בשל עניין של מה בכך. ואח"כ "נעלים" נוטע אחד - הנמלה - וכולם מחפשים, ונתנים עצות כצד לגלות את הנוסע האובד.

וכאשר אינם מצליחים כלם בכו...

לכסוף הצליחו לגלות את הנמלה - שיש לה שם ארוך בניגוד לגופה - וזוילימונדה - וכולם נושמים לרווחה.

ולסיום כמו בטיולים של ילדים, הגיעו "יעפים אך במצב - רוח מצוין". הסיפור באת גדולה מנוקדת, בשפה קולחת והאיורים מוסיפים חיות למסופר.

חשבא המחייך נשאר במצרים

כתב: שמעון ענתבי, הוצאה עצמית 1993, 159 עמ', איורים: אביאל לוי.

זהו ספרו השני של מחבר הספר "האיש של הפלבה הגלבה" שזכה בארז"ב בתחרות ע"ש יאנוש קורצ'אק. הקורא בספר יקבל מידע רב על מצרים ותלאו מפורט של משפחה יהודית שם לפני מלחמת העולם השנייה.

הקורא ילמד משהו מתולדות מצרים: "משפחותיהם של רבים מאותנו היגרו למצרים במהלך מאה ושלושים השנים האחרונות לאחר שהכריז (מושל) מוחמד עלי גירש את הממלוכים". בספר הרבה תיאורים על ספינקסים ופירמידות, על הנילים והפקידו בחיי המצרים.

הסופר מתאר את החווי במצרים, פירוט של קהילות שונות, וכמובן את הקשר של הקהילה היהודית לא"י. "לכבוד החג (ט"ו בשבט) התקיימה בבית-הכנסת תפילה מיוחדת למען ירבו העצים בארץ בפריחה וביבולים" פריקים מיוחדים מקדיש המחבר לקהילה היהודית וקשריה עם א"י לאור המצב הפוליטי הקשור בגירוש הכריטים ממצרים והתנועה הציונית. ענתבי מביא לפני הקורא סיפורים מרתקים על ארץ ערבית שהתרחשו בה מאורעות סוערים ודרמטיים

ע"י חספר ידיקטי ודרך החלום רואה ליאור, כיצד נו הפרחים נהרס ע"י פרחחים, ונם ע"י מבוגרים, שאינם מקפידים על שמירה של נקיון חסיביה. פאול קור אינו פונה אל הילד במישרין, אלא באמצעות החלום מספר להשפיע על הילד. בשיר בחלום מראה את הסרחון בנו: לא ירק, לא אור, האצפורים והפרפרים מדירים כנפיהם מלבקך שם, בשטח שורר סרחון, הפרחים מפותחים, והפחה שלצדו הנביע הריק - עצוב. ואז הילד נעיוור והבין שהוא גרם לעצבות ומחליט להיטיב מעשיו.

"אנני רוצה ליעת"

זוהי סדרה "הנתנת תשובות ישירות אמינות ובהירות לשאלות שילדים שואלים". הסדרה הופיעה באנגלית ותורגמה ע"י מרטין קט והוצאה בעם-עובד בשנת 1991.

הספרים הראשונים בסדרה הם: מכשירים של יומים וארץ הם פועלים, עולם החי, אור וזמם. הסדרה מאוירת, באבעים ע"י מאיירים שונים. אופייה של הסידרה כמעט אציקולפדיה, קרובה יותר ללקסיקון, אך היא עונה על השאלות שילדים שואלים, כנאמר - בבהירות ואמינות.

יש להדגיש שהסדרה לא עונה על השאלות בלבד, אלא יכולה לעניין ילדים סקרניים ולספק מידע בדפדוף בה. הילד יכול לקחת ספר מן הספרים לדפדף בהם וילמד דברים הרבה בכל תחום מן הנושאים שנידונו בקיצור ובאמינות.

האיורים והתצלומים מגרים את העין ומסוגלים לרתק את המתבוננים בהם. הסדרה ללא ניקוד, ויש להגישה לילדים שקדייאתם רחוטה.

תפיצצק

כתבה: יהודית קציר, איורים: הלה מעוז, הקיבוץ המאוחד 1994, צבעוני, מנוקד, 36 עמ' (לא ממוספר).

זהו סיפור על בעלי-חיים בוג-חיות ומואנש, וכל חסיפור על הפיקניק יכול לחול על חברת ילדים אם היינו מחליפים את השמות של המשתתפים בו. הבעיות המתעוררות החל מאי-יכולת להגות את העצורים, כפי שאנפץ נפנץ הארוב: ב במקום מ, ד במקום נ (גם ארז הוצה לדסוט).

פרופסור גורדון, מר ברגסון, ימימה טשרנוביץ-אבידך, כל האנשים העוסקים, כותבים, פעילים במדור ל"ספרות ילדים ונוער" וברבעוננו קודם כל אני רוצה לברך אותך, מר ברגסון, על מלאת 20 שנה לפעילות פוריה וחשובה במסגרות מגוונות שכולן עוסקות בנושא של ספרות ילדים ונוער.

בדברי הקדמה לחוברת, (שאנחנו חוגגים את האירוע הזה). הזכרתי את העובדה, שמוכרת לכולנו, שהמפגש הראשון של ילד עם אות כתובה עם שירים וסיפורים ואגדות וספרים. זהו השער הראשון שנפתח לו לעולם הספרות ולעולם החוויה הספרותית. ואני דפדפתי בחוברת הזאת וראיתי את צילומי אחד מספריה של מרים ילן טסקליס, והטעם של המפגש הראשון עם הספרים האלה בילדותי שלי היה חד, ברור מאד מאד, שקוע בזכרון האישי ואני חושב שהדבר הזה שקוע בזכרון של כולנו. המפגש עם ספרות ילדים הוא המפגש הקובע במידה רבה מאוד את עולמו הרוחני של הילד או הילדה המתבגרים. ולכן אנחנו כל כך שמחים על פעילות המדור שלנו ועל העובדה שאנחנו מרגישים את הנושא של ספרות ילדים וגם עוזרים פה ושם לרכוש ספרים לילדים שאין ידם משגת להשיג את הספרים הללו.

אנחנו גם גאים בסוג השירה לילדים בספרות לילדים שנכתבת אצלנו, שהיא חומנית, שהיא סובלנית, שהיא מרגישה את יפי-החיים את יפי-הארץ. ומכשירה ילדים וילדות ובני-נוער להתמודדות עם עולם שהוא מתקשה וחולך, ככל שהם מתבגרים. אני מאחל מעומק הלב למדור לספרות ילדים ונוער, לכל מי שכותב ספרות וכותב על ספרות ילדים שיידאו בדכה בעמלם, שיותר ויותר ילדים יהיו מפרי עמלם.

אני מתנצל התנצלות כפולה. קודם כל שאני קצת צרוד ושנית כפי שקורה לנו, מתרחש בימים אלו ארוע שטורד את שגרתנו. הממשלה החליטה להתכנס הערב לשישיה מיוחדת על אותו נושא שנקרא קופ"ח, ואיני יודע אם השם מוצדק - החולים ישנם הקופה איננה.

לכן אני מתנצל על שלא כמנהגי, לא אוכל להישאר אתכם הערב. אני מאחל למר ברגסון ולכל העוסקים בנושא הזה הצלחה רבה.

20 שנה להופעת "ספרות ילדים ונוער"

ביום ד' כ"ט בסיון תשנ"ד 8.6.94 נערכה בבית תרבות עמים לנוער בירושלים מסיבת שבת אחים גם יחד. לציון 20 שנה לחופעת הרבעון "ספרות ילדים ונוער".

נשאו דברים:

שר החנוך התרבות והספורט - פרופ' אמנון רובינשטיין
פרופ' דוד גורדון, יו"ר המזה"פ

ד"ר מירי ברוך, הסופרת ימימה טשרנוביץ-אבידך, ד"ר לאה חובב, הגב' סבינה שבייד, הגב' רבקה מגן, מר יהודה אטלס, ד"ר שלמה הראל, נחמה בן-אלהו והשיב למברכים מר גרשון ברגסון - עורך הרבעון מיום היווסדו.

הנעימו למסובים טום שפירא בנוגיתו בפסנתרו, ואילת - בזמרתה המלבבת.

להלן דברי ברכה שנשאו בע"פ והמשך הלקט מתוך הברכות שחגינו בכתב.

הסופרת ימימה טשרנוביץ-אבידך:

כחו רב ובפילים נרגשות סקרה ימימה את התפתחות ספרות ילדים ונוער, וצינה עשירים שנה להופעת הרבעון זה לא רק זור אלא זורות. כשאי התחלתי לכתוב נדמה לי שספרות ילדים לא רק הייתה בחינתליה, אלא דומי שזה עתה נולדה. "מסתכלת אני על הקהל הזה ודומי שאני הוותיקה, המבוגרת בין כולכם. תרשוו לכו גם לי לצרף פרט לזר הברכות ביום הולדת ה-20 לרבעון ספרות ילדים.

אפיון רובינשטיין, שר החינוך, התרבות והספורט

פרופסור גורדון, מר ברנסון, מימיה שרנוביץ-אבידן, כל האנשים העוסקים, כותבים, פעילים במדור ל"ספרות ילדים ונוער" וברבינון. קודם כל אני רוצה לברך אותך, מר ברנסון, על מלאכת 20 שנה לפעילות פוריה וחשובה במסגרות ממוזות שכולן עוסקות בנושא של ספרות ילדים ונוער.

בדברי הקדמה לחוברת, (שאנחנו חוגגים את האיחוד הזה). הזכרתי את העובדה, שמוכרת לכולנו, שהמפגש הראשון של ילד עם אות כתובה עם שארם וסיפורים ואגדות וספרים. זהו השער הראשון שנפתח לו לעולם הספרות ולעולם החוויה הספרותית. ואני דפדפתי בחוברת הזאת וראיתי את צילומי אחד מספריה של מרים ילן שטקליס, והטעם של המפגש הראשון עם הספרים האלה בלדתי שלי היה חד, ברור מאוד מאד, שקוץ בזכרון האישי ואני חושב שהדבר הזה שקוץ בזכרון של כולנו. המפגש עם ספרות ילדים הוא המפגש הקובע במידה רבה מאוד את עולמו הרוחני של הילד או הילדה המתבגרים. ולכן אכתוב על כך שמחים על פעילות המדור שלנו ועל העובדה שאנחנו מדגישים את הנושא של ספרות ילדים וגם עוזרים פה ושם לרכוש ספרים לילדים שאין דים משגת להשיג את הספרים הללו.

אנחנו גם גאים בסוג השירה לילדים בספרות לילדים שנכתבת אצלנו, שהיא חומנית, שהיא סובלנית, שהיא מדגישה את יפני-החיים את יפני-הארץ. ומשקיה לילדים וילדות ובני-נוער להתמודדות עם עולם שהוא מתקשה וחולק, ככל שהם מתבגרים. אני מאחל מנומק הלב למדור לספרות ילדים ונוער, לכל מי שכותב ספרות וכותב על ספרות ילדים שייראו ברכה בעמלם, שיותר ויותר ילדים ייחוו מפרי עמלם.

אני מתנצל התנצלות כפולה: קודם כל שאני קצת צרוד ושנית כפי שקורה לנו, מתרחש בימים אלו ארוץ שטורד את שגרתנו. הממשלה החליטה להתכנס הערב לשיבה מיוחדת על אותו נושא שבקרא קופ"ת, ואיני יודע אם חשם מוצדק - החולים ישנם תקופה איננה.

לכן אני מתנצל על שלא כמתג, לא אוכל להישאר אתכם הערב. אני מאחל למר ברנסון ולכל העוסקים בנושא הזה הצלחה רבה.

מפגש רעים לעיון

20 שנה להופעת "ספרות ילדים ונוער"

ביום ד' כ"ט בסיון תשנ"ד 8.6.94 נערכה בבית תרבות עמית לנוער בירושלים מסיבת שבת אחים גם יחד. לציון 20 שנה להופעת הרביעון "ספרות ילדים ונוער".

נשא דברים:

שר החינוך התרבות והספורט - פרופ' אמנון רובינשטיין

פרופ' דוד גורדון, י"ר המזה"פ

ד"ר מירי ברוד, הסופרת מימיה שרנוביץ-אבידן, ד"ר לאה חובב, הגב' סבינה שבידן, הגב' רבקה מנן, מר יהודה אטלס, ד"ר שלמה הראל, נחמה בן-אליתר והשיב למברכים מר גרשון ברנסון - עורך הרביעון מיום היווסדו.

הגיעו למסובים טום שפירא בנונחתו בפסנתר, ואילת - בזמרתה המלביטה.

להלן דברי ברכה שנשא בע"פ והמשך חלקט מתוך הברכות שהגיעו בכתב.

הסופרת נמימיה שרנוביץ-אבידן:

בתו רב ובמילים נרגשות סקרה יעיטת את המתמחה ספרות ילדים ונוער. ועיינה שעשורים שנה להופעת הריבוי זה לא רק דור אלא דורות. כשאי התחלתי לכתוב נדעה לי שספרות ילדים לא רק הייתה בחימתיה, אלא זופני שזה עתה נולדה. "ססתכלת איני על הקהל הזה ודופני שאני הוותיקה. הסבונות ביו כולכם.

תראו לנו גם לי לצרף פרח לור הכרכות ביום הולדת ה-20 לרביעון ספרות ילדים.

לאה חובב

ספרות הילדים, כמקצוע לעיון ומחקר, עשתה צעדי-ענק בעשרים השנים האחרונות. מן הכתיבה על יצירות הספרות באופן מקורי ולעת מצוא, ועד הכתיבה הקבועה בכתיבת קבוע היוצא ארבע פעמים בשנה באופן סדיר, המרחק רב.

העיתון שאנו חוגגים היום את מלאות עשרים שנה להופעתו, העלה את מקצוע ספרות הילדים על המפה של המחקר. בשנים אלה חוברו ספרים ונכתבו דוקטורטים על הנושא, שעד היום הוא נחשב למשני באוניברסיטאות, ונדחה לחוגים לחינוך. אולם קיומו של כתב עת, שבעקבותיו באו כתבי עת נוספים, מעמד של עשייה ועיון שאין לזלזל בהם.

על מלאכה זו מנצח ידידנו מר גרשון ברגסון, שאינו נח ואינו שוקט, הוא מלקט מאמרים, מדרבן את הכותבים, מציג נושאים, מקיים ימי-עיון שבעקבותיהם נדפסים הדברים בעיתון, ואף כותב בעצמו באופן קבוע ומציג בפני הקוראים ספרים חדשים לבקרים. על כך מגיע לו ישר כוח! כמשתתפת בעיתון החל מהחברת השנייה, כמה הערות: שלושה מדורים מרכזיים בעיתון, וכולם באים לענות על הצורך שבשדה: הראשון, עיון ומחקר, נותן הזדמנות לחוקרים להעמיק בסוגיות שונות ולהעלות את ממצאיהם על דפי העיתון. אולם דא עקא, המקום המוקצב למאמר הוא צר מאוד, מעין "מיטת סדום", ולא פעם באים לידי עימות עם האורך המקצץ ומקצר, מתוך חוסר תקציב וקוצר היריעה... מחקר ארוך ורחב קשה להדפיס ב"ספרות ילדים ונוער", וחבל.

המדר השני עוסק ב"מתודה", ובו מציגים הכותבים אמצעים דידקטיים לשימוש המורים ודרכים לקירוב הספרים לתלמידים. מדור זה חשוב ביותר, שכן הוא מציג דרכי תיווך בין העיון המופשט בספר לבין השימוש המעשי בספרים. הרבה מאמרים פורסמו בו ובהם הצעות לקריאה מונחית בספרים שונים. לעיתים ניתן לקבץ ולכנס רשימות אלה לספר, שישמש את המורים בשדה, ללא הזדקקות לחיפוש בחוברות.

לפני מספר חודשים, שמעתי, שהיו מספר אנשי אקדמיה בארץ שהביעו דאגה רבה מאוד, ששני בכירים חדשים במשרד החינוך פרופ' פרלה נשר, המדענית הראשית, ופרופסור דוד גורדון - זה אני. יו"ר המזכירות הפדגוגית - הם שני מתמטיקאים. והביעו דאגה שהגיעו למשרד שני אנשים מתחום מדעי הטבע, ומה יהיה עם התחום ההומניסטי?

זה קצת שעשע אותי. כי הבת הצעירה שלי שעכשיו גמרה את לימודים בבית-הספר התיכון, תמיד מסתכלת עלי קצת בפליאה. היא אומרת: "אבא, זה באמת נכון שאתה פעם היית מורה למתמטיקה בבית-ספר. אתה יודע מה זה משוואה טריגונומטרית?" היא לא לא כל כך האמינה שזה כך אבל היום דווקא אני מוכן לקבל את ההגדרה הזאת כאיש שבא ממדעי הטבע, שזה בכל זאת חלק מהעבר הרחוק שלי ולומר שדווקא בגלל זה אני מייחס חשיבות רבה מאוד לאירוע הזה ולאירועים מהסוג הזה, כי עמדתי היא חד משמעית. יכול להיות שזה מאוד מאוד חשוב לילדים לדעת איך לחבר שברים עשרוניים ופשוטים ולפתור משוואות, אבל חשוב הרבה יותר להפגיש אותם עם העולם ההומניסטי ועם העולם האסתטי, ולאפשר להם לקרוא ספרים וספרות. אין לי ספק בכך, ולכן כשיש אירוע שבא לסמל פעילות בתחום הזה, במשך כל כך הרבה שנים, עשרים שנה, אני רואה באירוע זה אירוע שגם מבחינה סימבולית וגם לכל אלה שעסקו בוה - אירוע חשוב ביותר. ואני באמת רוצה לברך את כל אלה ששותפים למפעל המאד מאוד יפה הזה.

ד"ר מירי ברוך:

אני רוצה, כמובן, לברך את מר ברגסון וכל אלה שעושים במלאכה יחד איתו. אני הצטרפתי לתבורה זאת מאוחר יותר. אני חושבת שחלק גדול מהנעשה בספרות ילדים - היא עשייה שלו. רציתי לפרט יותר את התחומים שבהזדקקות, אך מר ברגסון ביקש שלא לדבר עליו, הוא ציין שאין זו חגיגה שלו אלא של העיתון.

לפיכך אחרת בנושא ספרות פסיכוסטית לילדים, עיקרי הדברים פורסמו בחוברת "ספרות ילדים ונוער" שהוקדשה לשנת ה-20 להופעתו.

לאה חובב

ספרות הילדים, כמקצוע לעיון ומחקר, עשתה צעדי-ענק בעשרים השנים האחרונות. מן הכתיבה על יצירות הספרות באופן מקרי ולעת מצוא, ועד הכתיבה הקבועה בכתיבת קבוע היוצא ארבע פעמים בשנה באופן סדיר, המרחק רב.

העיתון שאנו חוגגים היום את מלאת עשרים שנה להופעתו, העלה את מקצוע ספרות הילדים על המפה של המחקר. בשנים אלה חוברו ספרים ונכתבו דוקטורטים על הנושא, שעד היום הוה נחשב למשגי באוניברסיטאות, ונדרה לחוגים לחינוך. אולם קיומו של כתב עת, שבבקבותיו באו כתבי עת נוספים, מעמד של עשייה ועיון שאין לזלזל בהם.

על מלאכה זו מנצח יזיזנו מר גרשון ברגסון, שאינו נח ואינו שוקט, הוא מלקט מאמרים, מדרבן את הכותבים, מציע נושאים, מקיים ימ"יעיון שבבקבותיהם נדפסים הדברים בעיתון, ואף כותב בעצמו באופן קבוע ומציג בפני הקוראים ספרים חדשים לבקרים. על כך מנויע לו ישר כוחו כמשתתפת בעיתון החל מהחבורה השנייה, כמה הערות: שלושה מדורגים מרכזיים בעיתון, וכלם באים לענות על הצורך שבשדה: הראשון, עיון ומחקר, נותן הזדמנות לחוקרים להעמיק בסוגיות שונות ולהעלות את ממצאיהם על דפי העיתון. אולם דא עקא, המקום המוקצב למאמר הוא צר מאוד, מעין "מיטת סדום", ולא פעם באים לידי עימות עם האורך המקצץ ומקצר, מתוך חוסר תקציב וקוצר חי"יעיה... מחקר אורך ורחב קשה להדפיס ב"ספרות ילדים ונוער", וחבל.

המדור השני עוסק ב"מחודת", ובו מציעים הכותבים אמצעים דידקטיים לשימוש המורים ודרכים לקירוב הספרים לתלמידים. מדור זה חשוב ביותר, שכן הוא מציג דרכי תיווך בין העיון המופשט בספר לבין השימוש המעשי בספרים. הרבה מאמרים פורסמו בו ובהם הצעות לקריאה מונחת בספרים שונים. לדעתי ניתן לקבץ ולכנס רשימות אלה לספר, שישמש את המורים בשדה, ללא הדקקות להופש בחוברות.

לפני מספר חודשים, שמעתי, שהיו מספר אנשי אקדמיה בארץ שהביעו דאגה רבה מאוד, ששני בכירים חדשים במשרד החינוך פרסו פרלה נשר, המדיניות הראשית, ופרופסור דוד גורדון - זה אני. יו"ר המזכירות הפדגוגית - הם שני מתמטיקאים. והביעו דאגה שהגיעו למשרד שני אנשים מתחום מדעי הטבע, ומה יהיה עם החתום ההומניסטי?

זה קצת שעשע אותי. כי הבה הצעירה שלי שעכשיו גמרה את לימודים בבית-הספר התיכון, המיד מסתכלת עלי קצת בפליאה. היא אומרת: "אבא, זה באמת נכון שאתה פעם היית מורה למתמטיקה בבית-ספר. אתה יודע מה זה משוואה טריגונומטרית?" היא לא כל כך האמינה שזה כך אבל היום דווקא אני מוכן לקבל את ההגדרה הזאת כאיש שבא ממדעי הטבע, שזה בכל זאת חלק מהעבר הרחוק שלי ולומר שדווקא בגלל זה אני מייחס חשיבות רבה מאוד לאירוע הזה ולאירועים מהסוג הזה, כי עמדתי היא חד משמעית. יכול להיות שזה מאד מאד חשוב לילדים לדעת איך לחבר שברים עשרוניים ופשוטים ולפתור משוואות, אבל חשוב הרבה יותר להפגיש אותם עם העולם ההומניסטי ועם העולם האסתטי, ולאפשר להם לקרוא ספרים וספרות. אין לי ספק בכך, ולכן כשיש אירוע שבא לסמל פעילות בתחום הזה, במשך כל כך חרבה שנים, עשרים שנה, אני רואה באירוע זה אירוע שגם מבחינה סימבולית וגם לכל אלה שעסקו בו - אירוע חשוב ביותר. ואני באמת רוצה לברך את כל אלה ששותפים למפעל המאד מאד יפה הזה.

ד"ר מיקי בלדן:
אני רוצה, כסובן, לברך את מר ברגסון וכל אלה שעושים במלאכה יפה זאת. אני הצטרפתי לחבורה זאת מאוחר יותר. אני חושבת שחלק מול מהנעה בספרות ילדים - היא עשייה שלו. רציתי לפרט יותר את התחומים שבהדרכתו, אך מר ברגסון ביקש שלא לדבר עליו, הוא ציין שאין זו חויבה שלו אלא של העמותה.
לפיכך אחרת בנושא ספרות פסיכסטיית לילדים, עיקרי הדברים פורסמו בחוברת "ספרות ילדים ונוער" שהוקדשה לשנת ה-20 להופעתו.

עד מאה ועשרים!

העיתון, הכנסת מדורים נוספים, כינוס ולקט מתוך החבורות ועשייה פוריה

ברכות לכל העושים במלאכה ושוב, למר ברגסון העומד בראשה: הרחבת

ושמם זרית.

בו עצב עון

הוא פרח פורת,

מהו שיר טוב?

תשים את תרית.

שכבר מרחוק

הוא פרח פורת,

מהו שיר טוב?

והוא עוד... והוא עוד...

בו שמים מלים

הוא גלוי והוא סוד,

מהו שיר טוב?

ונגלית במנוח.

נקבאת, לא נראית

הוא פשוט, הוא צפוף;

מהו שיר טוב?

מהו שיר טוב?

ועלעל!

ואסכם זאת בלשונו של דוד אגמון בשירו "מהו שיר טוב?" מתוך "טל

המרובה.

ושמחה; הוא עומד על צורת היצירות וצליליהן, והוא מועט המחזיק את

כמותו כשיר טוב: הוא מבסס את קוראיו, הוא מבטא הגות ורגש, צער

הדופק ועל העשייה היומיומית המתרחשת בספרות הילדים. כתב - עת טוב

"פרס זאב", נימוקי השופטים ותגובות הזוכים. מדור זה עומד עם היד על

גם מדור אקטואלי קיים בחבורות אלה. דיווח על פרסים שונים, במיוחד

עליה.

אלה וההעמקה בהם, תודמים לקוראים נקודת תצפית שלא תמיד חשוב

הספרים החדשים ותבאתם לידעתת הקוראים השיבותן רבה, העיון בספרים

מדור ה"ביקורת" מלווה את הופעת הספרים החדשים היוצאים לאור, הצגת

היא מוסף היום. אופיע עם אחיה.

לכל מי שז"ח חילך זקריאה" מאמין.

"ספיקו ילדים וילדים" הוא כרגע עם חשבון אמין.

לכל מי שמאמין שאקטו הפך לפניו לפניו אברה,

"ספיקו ילדים וילדים" הוא עם שוארה.

אחיצע עיכני במחיקו, או גילוי אקטו חשב

להרבה כל המניחל בשדה בתחום זה אמיל.

אילוי הספקי הסאה, שזה צרע הופיע,

או סוף חשב, שלאחיה הפיע.

אחיה ושא עם אמיצע בשכח ופול

עם המצוה והרעו, הפס שאב שאבן ופועל.

הרבה עיכני הריא עם עם זה

אברואה לזוהר עם לפניו הספיקו.

קצת המצע המשמח כי ארנו ולחיה הרחיה

ש"ספיקו ילדים וילדים" זה זמרה.

על זמרה עם זמרה

אחיה שאהי. אספיקו ילדים וילדים" כא

אחיה נבד העו אה הריא שא

ארה אלו הריא אצולו,

חיה, לזכר וילדים עם

אחיה וחיה הריא הריא

ולא נבד ארנו אהילת.

לזכר חיה אה שאה עם אמיל

לזכר חיה הריא וילדים עם אמיל

על כן עם כאן -

אחיה "ספיקו ילדים וילדים"

ההקדים, הסיפורים, האנשים, הסיפורים, האנשים

הקדושים וכל הקדושים,

אחיהים ברא עם אחיהים:

שלא "ספיקו ילדים וילדים" - הוא אמיל

אחי - אחיה.

ואם שאב זמרה כאן זמרה

בהדיני, הקורה וילדים אמיל

אחיה

ילדים טובים, ילדים רעים

מאת: יהודה אטלס

פואמה מחורזת זו נקראה במסיבת מלאת 20 שנים ל"ספרות ילדים ונוער", לכבוד עורכו, מר ברגסון, בירושלים בתאריך 8.6.94.

פואמה זו היא חלק מתוך ספר שכתבתי חולכת ונשלמת בימים אלה, ותוכנו: מסע אל אירופה. לא אל אירופה האמתית של ימינו, אלא אל אירופה שבתוך הייבון. לא בהכרח הזיכרון של מי שביקר באירופה או חי בה אלא הזיכרון של מי שהיה ילד ישראלי, שניזן בעיקר מספרי ילדים, וגם משירים (רוסיים), ממיתוסים, מאגדות ממעשיות, מאמרות מסרטים, אגורים, וממה לא.

הספר, טרם נקבע לו שם, יהיה מחולק ל- 12 פרקים ונושאים, כל אחד מהם רצף אסוציאטיבי מחורז הנוגע לאותה "חוג-לארץ" המונחת אצלנו בקופסת הזיכרון. ספר שיכול להיות מעין פאזל אנטראקטיבי בין הורים לילדים, שינסו לדוג את האסוציאציות ולמצוא את הקשריון הספרותיים והאחרים.

אבא זה פאפא ואמא זה מאמא.
לכל מבקש קוראים שלגמה.

פולטים קחקה, משמאל למיני

(איה הם קוראים שקשש פנה מינו!

גינו, מתולדה, אנטון וברניני

מבדלים מלוקות בעשה לוציות

(בפארה, אם לנקב בדגמה עם סגנון,

ילדים פוסטים צרפתית - בגנון)

ילדים למופת, עם נמוס ומשמעות,

קרבנים גבוהות, תליפה ומגננות,

מנשקים את ידו של אב עצבני,

קליטה, תונה, דבשעה ארוני

ואם אבא פועם על תילד טרע

הוא מפליק לו חזק בעזרת סגורה.

יוצאים לבית-ספר עם שחר בצרה,

לא עוצרים לפספס עם זרים בצרה.

לומדים מלריקה עד שקיעת הסמה,

מאצלבים ושוקעים בטרדמה עזה.

על-פה ולטינית וכתבה-סמה.

פתות של גנות, פתות של גנים,

מורות מנדקנות, מורים קפדנים,

שרוזלים מההים, משקפי מאבטי,

קלמדים במקתלה: חשבון, אלף-בית,

ותלמיד ששורה, או עבה, או קלסל

ילקה, ללעמים, בסרגל ובמסל,

בצרב, בבית, אין ספקעות:

ניקה, פקסמים, גליסקאות, קתאות,

חלב-עם-קדום, פרוסת מודרעלה,

'בלאטה' סודגת על פספס-מנועלה,

רקדנית-פורצלו ונדורה, מקננות,

יוצת דמחול על קספה מנונת,

שעון קוקיה מבשר ומקריע:

ילדים - למטות, עת לישן בדר חגיגה

ואחרי ששוקאים ב'אמא אנוח"

מאצלבים ושוקעים בטרדמה עזה.

ילדים טובים, ילדים רעים

מאת: יהודה אטלס

פואמה מחורזת זו נקראה במסיבת מלאת 20 שנים ל"ספרות ילדים ונוער", לכבוד עורכו, מר ברוגסון, בירושלים בתאריך 8.6.94.

פואמה זו היא חלק מתוך ספר שכתבתי החלפת ושלמת בימים אלה, ותוכנו מסע אל אירופה. לא אל אירופה האמיתית של ימנו, אלא אל אירופה שבתוך הזיכרון. לא בהכרח הזיכרון של מי שביקר באירופה או חי בה אלא הזיכרון של מי שהיה ליד ישראל, שניזון בעיקר מספרי ילדים, וגם משירים (רוסיים) ממיתוסים, מאגדות מעשיות, מאמרות, מסרטים, איורים, וממה לא.

הספר, טרם נקבע לו שם, יהיה מחולק ל-12 פרקים ונושאים, כל אחד מהם ראף אסוציאטיבי מחוזה הנוגע לאותה "חויג-לארץ" המונחת אצלו בקופסת הזיכרון. ספר שיכול להיות מעין פאזל אינטראקטיבי בין הורים לילדים, שינסו לדוג את האסוציאציות ולמצוא את הקשריהן הספרותיים והאחרים.

על-פה ולטיניות וקתגורה-תקנה.

פחות של צנוה, פחות של צניגים, מוזרות מזעזעות, מוזרים שקרנים, שרזזלים מוחזקים, משקפי מצבט, מלמדים גמקסלה: חשבון, אלף-בית, וטלמיר שפרות, או שבה, או קלמל ולקח, לפעמים, בסרגל ובמקל, בצר, בצניג, אין הפתעלות.

זיסת, פקסמים, גלוקיאות, פקטאות, חלב-עם-קרום, פודקת מורטדלת, פלאקט, סובבת על פסטון-מנואלת, וקתגורה-פולצול ורודדה, קסגנת, יוצת גמחול על קפקסה קונגרת, שיעז קוזילה קבשיר זפתרישי, גלדים - למטות, עת לישן קבר בגיעה ולאחר שיקראים ב"אמא אנה" מקטבלבים ושקועים גטרדמה ענה.

אצב זה פאפא ואמא זה מאמא,

לכל מברק קוראים קלגנקה, פורבים קרבר, משמאל לגמין (אין הם קוראים קשקוש פוח מיוון) גני, מתקלה, אנטון וברגיט מדברים מנגקות גשקה לזעיות (פאריז), אם לנקב גרנגמה עם סגנון, ולדים פוקטים קרפדתית - צננון)

ילדים למופת, עם נמוס ומשמעת, גרביים גבהות, תליפה ומקצועית, מנשקים את ידו של אב אצבני, קליחה, תודת, גבששה אדוני ואם אבא פועס על תילד הנע הוא מקפיק לו חוק געזרת חנוכה. יוצאים לגיית-ספר עם שטר גערה, לא עוצרים לפשפט עם זרים בגרה, ולקדים מזריחה עד שקיעת חספה,

סוף תרגום

Handwritten notes in Hebrew, including the word "אמא" (Mother) and other fragments of text.

Handwritten notes in Hebrew, including the word "אמא" (Mother) and other fragments of text.

פילה (א וורט) לכבודו של גרשון בראשון, בצביבת העשור השני ל-ספרות ילדים ונוער

סבינה שביד

אנו מצויים בעיצומם של כנסים חסידיים. אתמול נערך בעירנו כנס חסידי ברצלב, היום, התכנסה כאן ב'בית תרבות עמים לנער' חבורת חסידי ספרות ילדים. לכן אפתח את דברי בסיפור חסידי:

כאשר הגיעה השמועה על המצאת הרכבת אל חצר הרבי מסאסוב, גמר הרבי בלבו שעליו לנסוע אל העיר הגדולה ולבדוק מהו טיבה של ה'בריאה החדשה'. נסע הרבי לזלוצ'וב, העיר הגדולה, הלך לתחנת הרכבת, ראה את הרכבת עומדת בתחנה. התבונן הרבי בקרונות, התבונן בקטר ומצאם גדולים, מוצקים ועשוי ברזל. נגע הרבי בקרונות, נגע בקטר ומצא את הקרונות קרים ואת הקטר חם. פתאום נשמעה צפירה עזה! הקטר פלט ענן של אדים והחל למשוך את קרונות הרכבת... הקרונות החלו להתגלגל במהירות על פני המסילה, הרכבת כולה החלה לנוע ונסעה! חזר הרבי לעיירה ובישר לחסידיו: 'הבריאה החדשה כמות כחצר חסידים, בראשה ראש חם המסוגל לגרור אחרי הרבה קרונות קרים'.

'ספרות ילדים ונוער' איננו בבחינת 'בריאה חדשה', אבל מזה 20 שנה עומד בראשו אדם בעל לב חם המושך אחרינו אנשים רבים. חלקם, חוקרים וסופרים ו'קטרים' רבי עצמה בזכות עצמם, אך ברצוני לומר כאן תודה אישית לגרשון, תודתה של 'בריאה קרה' שלא עידוד והפצרה איננה מתייבשת לכתוב.

בזכותו של גרשון, שמדי פעם מגיע להוצאתו ובכח הקשב שלו, התעניינותו האמתית, בכח חינוכו ונעונועו ראשו, הוא מצליח לשכנע אותי שיש טעם בדבריי ורק כדי לא לאכזב אותו אני משתדלת לכתוב מדי פעם איזה 'דבר טעים'. גרשון הוא פשוט קהל נפלא וזחו כוחו כמפעיל נופים!

תודה אחרת, שאליה יצרנו ודאי רבים בקהל הממלא את האולם, היא תודתי על הזדמנות המפגש עם עמיתים בעלי אותה התעניינות, על הזדמנות לשמוע איש את רעהו ואשה את רעותה, להעלות בחברתה נושאים, ההורים ודעות. למעשה רבות פגישותי עם עמיתי החוקרים ועם

למעמים בלילות (החורים ישנים) זאים לבקור ידידים משנים: פיה מהדקבת ונלד מוזר, שאבד להורי ומאז לא חזר, שפוש אותם, במעוף מסגור, לאי-ילדים מאד מסגור.

בדרך פוגשים נגס קצת וצוף רזב על גבו של אנו מעופף ואמנות אחת, שלמה ובריא, שצונחת בזיוף בעזרת מטרותיה.

ילדים אסרים, נחוישים פקלדה, תפנו, זה מקרה, לספור אנדה: טפלו במקרות באמם החולה, או הלכו לחפש ת'צפור הפקלה, או הפלגו לבד, בלי שמען של פסד, לבקש את אמם בארץ ונדחת.

ילד אמין, בארצות הצפון, עם אצבע בסקר עצר שטפון, ונאחז חספון, שאינו מתנאש לכד לבסוף את צפור-האש.

היתה גם ילדה, עם צמות ונמשים, יותר חזקה ממיליון אנשים, שגרה בזילה משפת גגו, עם סוס וצם קוף וטרפה בלגו.

ילדה עצמאית ומאד משתדלת, שפוגעה עד-הסוף כל שוטר וכל גנדר וחוליקה לכל, עד פמה שאפער, שילד הפעי - הוא גם מאפער.

אף היו גם קראתי בפמה ספרים, באוזן ארצות ילדים אסרים:

יתומים מספנים, בלויים, רעבים, משבצים נדבות מעובדים ושבים, שבמקום יהודות לנותני-מזון מלכיסים מכסם שעלו או ארזק.

ילד-מעני, שתמיד משפח, מטיל לו פשיט בגרזר-מדבר.

יחושע פרוץ (הוא-הוא שחורבן-מזר) מנדל אפרזים בארץ של מטר, ומספך (עזרא - או ברק - המפסק) רזה כבד פחוט פי נמאס לו מרק.

מקס ומרין בנו, בארצות של סוד, מלקטים תוקים, לשעצ ת'דוד, או שובבים על סנב עם קוס לשון, אחרי תולקה של עופות השבועה.

ילד עזוב, ללדה בלי הורים, מנקה ארצות, מוקדת גפרורים, אנשים וקטנים, בטובכם קנו מפני, פרתי סגליות, כל זר רק בפי.

בת-סגם השקטנה בחוף על הפלע, ילד בודד על סוס-קרוסלה, בפקר, בחצר בנות וגנים, חובטים במקלות בעץ דבדבנים, קשיגל, מהדמה כל אחד בדממה.

ילדה עוד פרה וסלקת-אדמה, גם נער-העיר רוקם לו תבנית, לטבר לקרקס, לשאת לולגית, או אויל, הוא תוקה, צתיזו כבד צפון, בספיות אוקנוס בנער-ספון.

צילח (א וויט) לכפישן בריגסן, בעסיבת העשור השני ל-סיפוט וילזים וזערי

סבינה שביד

אנו מצויים בעיצומם של כנסים חסידיים. אתמול נערך בעירנו כנס חסידי ברצלוב, היום, התכנסה כאן ב'בית הרבות עמים לעיר' חבורת חסידי ספורות ולדים. לכן אפתח את דבריי בסיפור חסידי.

כאשר הגיעה השמועה על המצאת הרכבת אל חצר הרבי מסאסוב, נמר הרבי בלבן שעליו לנסוע אל העיר הגדולה ולבדוק מהו סיבה של 'הבריאה החדשה'. נסע הרבי לזלוצ'וב, העיר הגדולה, הלך לתחנת הרכבת, ראה את הרכבת עומדת בתחת. התבונן הרבי בקיוונה, התבונן בקטר ומצאם גדולים, מוצקים ועשוי ברזל. נגע הרבי בקיוונה, נגע בקטר ומצא את הקיוונה קרים ואת הקטר חם. פתאום נשמעה צפירה עזתו הקטר פלט ענן של אדים והחל למשוך את קיוונה הרכבת... הקיוונה החלו להתגלגל במהירות על פני המסילה, הרכבת כולה החלה לנוע ונסעה חזר הרבי לעיריה ובישר לחסידיו: 'הבריאה החדשה כמות כחצר חסידים, בראשה ראש חם המסוגל לגרום אחריו הרבה קיוונות קרים'.

'ספורות ולדים וניער' אינו בבהינת 'בריאה חדשה', אבל מזה 20 שנה עומד בראשו אדם בעל לב חם המושך אחריו אנשים רבים. חלקם, חוקרים וסופרים ו"קטורים" רבי עצמה בזכות עצמם, אך בראוני לומר כאן תודה אישית לנישון, הודתה של 'בריאה קרה' שללא עידוד והפצרה איננה מתווישבת לכחוב.

בזכותו של גרשון, שגמדי פעם מנגיע להרצאותיו וכח הקשב שלו, התעניינותו האמתית, בכח הייכו וניעוטי ראשו, הוא מצליח לשכנע אותי שיש טעם בדבריו ורק כדי לא לאכזב אותו אני משתדלת לכחוב מדי פעם איזה דבר טעים'. גרשון הוא פשוט קהל נפלא והו כוחו כמפעיל נרמפסו.

תודה אחרת, שאליה יצטרפו ודאי רבים בקהל הממלא את האולם, היא תודתי על הזדמנות המפגש עם עמיתים בעלי אותה התעניינותה על ההזדמנות לשמוע איש את רעהו ואשה את רעותה, לחילולת בהברותא נשאים, החוורים ודעות. למעשה רבות פגישותי עם עמיתי החוקרים ועם

תומים מקפנים, בלויים, רעבים, מקפנים גדבות מילרנים ושגים, שעמקום לחודות לזנת-מנקת מקיסים מפסם שיעון או ארנק.

לד-מנען, שתמיד קושקר,

מטיל לו פטיש בוצר-מדבר

היאשע פרע (הוא-הוא שטורלופטור) מנדל

אפרגים בארד של מקר,

וקספר (קרן-א - או פרק - המקמק)

רוך פרק פחות פי נמאס לו מקר.

מקס ומריון בונן, בארשע של סוד,

קלקטים מרקים, לשונג פילד,

או שוכבים על חוב עם פרס זשוק, אורי

סוללה של עופות השקנה.

לד עזוב, לךח בלי חורים,

מקתה ארבות, מוקרת מפרורים.

אנשים רחמנים, בטורבנס קנו מפני,

פרחי סקוליות, פל זר רק פני.

בת-הים מקסון פחות על הסלע,

לד בודל על סוס-קורסקה.

בפרק, פרנץ פנות זקנים

חוצטים במקלות פניז דה-הגנים.

פשיקול, מחדס פל אכד בדרממת

קנה עוד פרה וקלחת-ארמח.

נס נער-העיר רוקם לו פקנית

למלך לקרקים, לשאת לולעיית,

או אליו, הוא תוחם, עתיד פקר צפון,

בסמפת אוקטוס פנער-ספון.

(לילימים בלילות (החורים לשנים))

מקפנים גרמור גרמורים משונם:

שקנה מסבסבת וקלד מניר,

שאבד לחוניי ומאז לא חזר,

שעלוקסס אותם, במקטור מסונן,

לאי-לדים מאד מספן.

בדרך פונגשים ננס קצת זגיו

רוב על גבו של אנו מעופף

ואמקת אסת, שלמה ובריא.

שעונסת בפרץ בגנות מקרית.

ללדים אחרים, נחשים כפרלה,

רפנו, זה מקבר, לספור אמרת:

טפלו במסרות באקם החולה,

או קלכ לטפיש פיאפור הקסלה

או הפליגו לביד, בלי שמץ של פחד,

לכיש את אקם בארץ ננסות.

לד אמני, בארצות סאפון,

עם אצבע בפקר עזר שיקפון,

וקראו הקטנו, שאינו מתלשא

לכד לביסוף את צפור-האש.

קיקה גם ללירה, עם צמות נמשים,

יחרי חזקה ממיליון אנשים,

שקנה בלילה משפח זמן,

עם סוס נגים קוף וטרבה בלנו.

לךח עצמאות ומאד משתחררת,

ששגה עד-הסוף פל שוקר וכל חגרת

והליקה לכל עד פמה שאשאר,

שעלד קפשי - הוא גם מאשור.

אר היו גם, קראתי בקמה ספרים,

בארתו ארצות נלדים אחרים:

אשרף רשף
vice president

אשרף רשף
מנהל חינוך
מנהל אגף חינוך
מנהל אגף חינוך
מנהל אגף חינוך

אשרף רשף
אשרף רשף
אשרף רשף

אשרף רשף
אשרף רשף
אשרף רשף

אשרף רשף
אשרף רשף
אשרף רשף

אשרף רשף
אשרף רשף
אשרף רשף

אשרף רשף
אשרף רשף
אשרף רשף

אשרף רשף
אשרף רשף
אשרף רשף

אשרף רשף
אשרף רשף
אשרף רשף

העורך עצמו, מעל דפי הביטאון מכלל מקום אחר. כאן מתקיים גם המפגש
ההכרחי של העיסוק בשתי האמונות המרכזיות ביחד את ספרות הילדים:
הספרות והאמונת החזונית. שתי האמונות קשורות כאן בקשר חזק ופורח,
הן מאירות זו את זו ומפרשות זו את זו ויכולות לשמש כמבוא לשתי
האמונות כאחד. לצערנו לא תמיד מתייחסים כך לנושא האיר ולמרות
ההכפף בחשיבותו אין מקדישים לו מקום בכתבי-עת ספרותיים, וזמן
בהוראת ספרות ילדים במסודות להכשרת מורים. 'ספרות ילדים ונוער'
בעריכתו של גרשון פתוח מן הגליון הראשון לנושא האיר. למרות עלות
ההדפסה, קשיי העריכה ומגבלות התקציב יש לנו אפשרות למגש הנחוצ
והפורח.

היום כאשר אנו מכוונים כולנו בפועל ולא רק מעל דפי העיתון, כדי לחגוג
שני עשורים לקיומו, אני רוצה לצטט משוה שמצאתי בספרו של גרשון:
'שלושה דורות בספרות ילדים' - משוה המתייחס לתחום התענינותי, תחום
עיצוב ואיר הספרים. אמנם הדברים בספרו של גרשון מתייחסים לספרות
עברית לילדים בורשה בשנת תרפ"ג, אך הם נכונים עדיין בקשר ל'ספרות
ילדים ונוער' כאן בירושלים בשנת תשנ"ד.

הנה הציטוט בשינוי שמות בלבד: 'ספרות ילדים' כאילו אומרת: היינו הסרי
צבע, שמינו מכוונים עננים... מה אעשה לכם ילדים עבריים? הבה ואראה
לכם סוד שיח הלובן והשחור... כי זהו הדבר. צבעים אין ב'ספרות ילדים
ונוער', הצבעים הם בתל-אביב, שם יש גם ספרות באותיות גדולות, ספרות
הלבושה שני עם עדיים..."

לכן ברצוני לסיים את דברי בברכה לגרשון לקראת העשור הבא:
שימשיך עוד שנים רבות למשוך קסטר חזק וחם את כתב העת שלנו, שינח
להגדילו לשפרו וליפותו. שיוקצב לו תקציב נדיב שיאפשר לו להדפיס
תמונות צבעוניות ולהלביש את 'ספרות ילדים ונוער' שני עם עדיים' בשלל
צבעי הקשת.

זמנאים, ביטוח ומאז אלאו הילוי
Vice Consul

לשון קרפין -
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

לשון קרפין ז'ין קיסוס
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

קרפין קרוב ז'ין קיסוס
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

קרפין קרוב ז'ין קיסוס
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

קרפין קרוב ז'ין קיסוס
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

קרפין קרוב ז'ין קיסוס
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

קרפין קרוב ז'ין קיסוס
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

קרפין קרוב ז'ין קיסוס
קרוב חמוץ
מכשרת אוק-טוב
האלימסי-הרפסותה
זמנאים ז'ין קיסוס

תעורר עצמו, מעל דפי הביטחון מנבל מקום אחר. כאן מתקיים גם הממש
ההכרחי של העיסוק בשתי האמנויות המרכיבות ביחד את ספרות הילדים:
הספרות והאמנות החזותית. שתי האמנויות קשורות כאן בקשר חזק ופורה,
הן מאירות זו את זו ומפרשות זו את זו ויכולות לשמש כמבוא לשרת
האמנויות כאתר. לעצמנו לא תמיד מתייחסים כך לנושא האמנות ולמרות
ההכרה בהשפעתו אין מקדישים לו מקום בהתבוננות ספרותית, וזמן
בהוראת ספרות ילדים במוסדות להכשרת מורים. 'ספרות ילדים ונוער'
בעריכתו של גרשון מנחה מן המליון הראשון לנושא האמנות. למרות עלות
ההדפסה, קשיי העריכה ומגבלות התקציב יש לנו אפשרות לממש תחומן
והפורה.

חיים כאשר אנו מכוונים כולנו במועל ולא רק מעל דפי העיתון, כדי לחגוג
שני עשורים לקיומן, אני רוצה לצטט משהו שמצאתי בספרו של גרשון:
ישלוח דורות בספרות ילדים' - משהו המתחייב לחתום התענוגותי, תחום
עיצוב ואמנות הספרים. אמנם הדברים בספרו של גרשון מתייחסים לספרות
עברית לילדים בורשה בשנת תרפ"ג, אך הם נכונים עדיין בקשר ליספרות
ילדים ונוער' כאן בירושלים בשנת תשי"ד.

חנה הציטוט בשינוי שמות בלבד: 'ספרות ילדים' כאילו אמרת: חיינו חסרי
צבע, שמנו מכוסיים עננים... מה אפשר לכם ילדים עבריים? הבה ואראה
לכם סוד שיח הלובן והשחור... כי זהו הדבר. צבעים אין ב'ספרות ילדים'
ונוער', הצבעים הם בתל-אביב, שם גם ספרות באותיות גדולות, ספרות
ללבושה שני עם עדיים..."

לכן ברצוני לסיים את דברי בברכה לנרשון לקראת העשור הבא:
שימשוך עיד שנים רבות למשורר קסור חזק וחס את כתר העת שלנו, שייכח
להגדילנו לשפרו ולתפוחו. שיוקצב לו תקציב נדיב שיאפשר לו להדפיס
תמונות צבעוניות ולהלביש את 'ספרות ילדים ונוער' שני עם עדיים' בשלל
צבעי הקשת.

פתוך לקט המרכות

למר גרשון ברגסון

לרגל ציון 20 שנה להופעת הרבעון "ספרות ילדים ונוער", אני מבקש לברך אותך, העומד שנים ארוכות בראש המפעל המיוחד הזה.

מסירותך לנושא ושקידתך על תוכנו המאלף ועל הופעה תקינה ונאה של הבטאון - ראויים לכל שבח.

הינני מאחל לך ולעורך שנות יצייה ארוכות בבריאות טובה.

בהוקרה, יצחק נבון

ברוך אורן

ברכת יישר כח על התמדה, מסירות ושקידה, אכן לאו מילתא זוטרתא היא.

תמר ברגמן

רצוני להביע את הערכתני הן על המפעל עצמו, חוברת ברמה פה גבוהה הן הישג הראוי לציון.

יואב ברש, רותש, רותי וינגרטן תרומתו של הפרסום, בקרב המורים והעוסקים בנושא - ודרכם לקוראים הצעירים, הוא ללא תחליף.

פרופ' נורית גוברין
היו מפעל מבורך שמעטים כמוהו, הוא העלה את ספרות הילדים על מפת המחקר, ההוראה, והתודעה הציבורית.

רות גפן דותן

לאחינו הבכור החוגג עשרים שנות אור, ונקוה עמך עוד ועוד למנות ולספור.

הגב' יהודית האוזנר
עשרים שנות עבודה מבורכת, נקוה שתמשיך עוד שנים רבות בעבודתך החשובה.

נירה הראל
אנא קבל את ברכותי הלבביות לרגל האירוע ואיחולים להמשך מוצלח.

אסתר שטרניט וורצל רציתי לברך אותך אישית ולהביע את הערכתני הגדולה למפעל החשוב שאתה יזמת וייסדת אף ערכת כל שנות קיומו.

דב וירצבורג.

זוכר אני את ראשית הקמת המפעל עת היית סרוך בענייני המחוז למעלה ראש ומצאת את הכוחות להקמת המפעל במרץ ובכשרון.

בנימין טנא:

מאז הגליון הראשון עקבתי אחריו בעניין, ועם כל חוברת חדשה ראיתיך כעורך אידיאלי, ער וקשוב לנעשה בשדה ספרות הילדים והנוער.

שולמית כחן אסיף

רציתי לבוא וגם לקרוא שיר לכבודך, בנתנים שולחת לך פרח, תודה שנתת לי כח לעוד שירים ולעוד סיפורים.

חיה ליבר

הנושא של ספרות ילדים ונוער קרוב מאוד ללבי, אני מאחלת לך יישר כח ועוד הרבה שנים של פעילות פוריה.

מירה מאיר

אין לי ברירה אלא למלא אחר הבטחותי ולהעדר מן המקום שבו הייתי מאד רוצה להימצא. אני מברכת אותך בידידות.

אילנה סוני:

אני רואה עשרות חוברות צבועות אך עשירות בתכנים. כמה חשוב המפעל... כבר עשרים שנה. ברכות חמות להמשך עבודה פוריה.

למלך גרשון ברנסיין

לרגל ציון 20 שנה להופעת הסיפון "ספרות ילדים ונוער", אני מבקש לברך אותך, תעומד שנים ארוכות בראש המפעל המיוחד הזה. מסיריחותך לנשוא ושקידתך על תוכנו המאלף ועל הופעה תקינה ונאה של הבסיסון - ראויים לכל שבח. הייני מאחל לך ולעוזרך שנות יצירה ארוכות בבריאות טובה. בהקשר, יצחק נבון

ברוך אורן

חמל ברנמן

יואב ברש, רוזי וינגרטן תרומתו של הפרסים, בקרב המורים והעוסקים בנושא - ודרכס לקוראים הצעירים, הוא ללא תחלף.

פרופ' נורית גוברין

רות גפן דותן

חמ' יהודית האוזנר

נירה הרצל

אסתר שטייט וורצל רציתי לברך אותך אישית ולהביע את הערכתי

המדולה למפעל החשוב שאתה יזמת וייסדת אף ערכת כל שנות קיומו.

דב וירצבורג.

זוכר אני את ראשית הקמת המפעל עת היית טרוך בענייני המחוז למעלה ראש ומצאת את הכוחות לחקמת המפעל במרץ ובכשרון.

בנימין טנא:

מאז הגליזן הראשון עקבתי אחריו בעניין, ועם כל חוברת חדשה ואיתך לעורך אידיאלי, ער וקשוב לנעשה בשדה ספרות הילדים והנוער.

שלומוית כחן אסיף

רציתי לבוא וגם לקרוא שיר לכבודך, בינתיים שולחת לך פרח, תודה שנתת לי כח לעוד שירים ולעוד סיפורים.

חיה ליבר

הנושא של ספרות ילדים ונוער קרוב מאוד ללב, אני מאחלת לך ישר כח ועוד הרבה שנים של פעילות פורייה.

מירה מאיר

אין לי ברירה אלא למלא אחר הבטחותי ולהעיד מן המקום שבו הייתי מאד רוצה להימצא. אני מברכת אותך בידלדות.

אילנה סוני

אני רואה עשרות חוברות צבועות אך עשירות בתכנים. כמה חשוב המפעל... כבר עשרים שנה. ברכות חמות להמשך עבודה פורייה.

אדיר כהן, עבדכם הנאמן, ובראש וראשונה, כמוכן מחקרי של א. אופק -
"לקסיקון אופק לספרות ילדים".

כל אלה בתחום האינטלקטואלי אבל יש גם פעולות חשובות בתחום
הארגוני שיש להן השפעה על קריאת ספרי ילדים ונוער.

המפעל "הספר הטוב במחיר מוגל" הקיים כבר עשרות שנים הביא לתפוצה
מוגברת, ולשמחתני אני יכול לבשר שלקראת השנה הבאה יופעל, באורח
נסיוני, פרויקט של רכישת ספרים ע"י תלמידים, בכיתות ד', הילדים יוכלו
לרכוש את מיטב הספרות במחיר של 3 עד 11 שקלים, כאשר המשרד
יסבסד את ההפרש באמצעות אומנות לעם, הוקצבו למטרה זאת קרוב ל-
300 אלף שקלים, לפי התוכנית נגיע לקראת השנה השלישית להקיף רחב
ביותר של התפוצה, והסכום שיידרש אז יגיע, לפי מחירם של היום, לכדי
3.5 מיליון שקל.

בכל רחבי הארץ מורגשת פעילות ענפה לעידוד הקריאה:

פגישות עם סופרים, בחלקן בתמיכת משרדנו, חידונים בספרות ילדים,
פגישות של הורים ותלמידים, תערוכות וכן עשרות פעולות נוספות
המצביעות על התעוררות בשטח חשוב זה. ומן הדגן לציין את התוכניות
בטלויזיה שמייבנות דיון נפרד.

הבעון שלנו - ולא הירחון כפי שכתבתי בטעות בחזמנות - אולי זה סימן
פרוידיאני - וזהו משאלת לב- אינו היחיד שמטפל בנושא ספציפי זה.

מופיעים בארץ גם שנתון "באמת" בהוצאת מרכז יממה בבית-ברל. החל
לחופיע ב-1987, והופיעו עד עתה 8-9 כרכים.

מעגלי קריאה בהוצאת אוניברסיטת חיפה החל לחופיע ב- 1977 והופיעו
עד עתה 23 חוברות.

במרכז להשכלת תל-חי- "ספרים הם ידידים" - הופיעו 56 חוברות, בזמן
האחרון "בספריות" מרכז החדרכה וכן ידיעות לספרנים המחלקה לספריות.
זה שנה שנייה החל לחופיע "ספרים", מוסף בחארץ. הופיעו 66 גליונות ובו
ביקורת וסקירה גם של ספרות ילדים ונוער כל זה מלבד המוספים לשבת
של עיתוני הבוקר.

ואם להשוות את מעמדנו לזה של העולם הרחב, אוסיף פרטים מועטים.
בקטלוג פרופשנול פרויקטקלס, שיצא לאור זה עכשיו, מסופר שבטאונים
במקצוע שלנו מופיעים ב- 42 ארצות, 305 כותרים, מהם באירופה - 23,
אמריקה - 8, במסמך זה, העיתוננים ברחבי תבל, אנו היחידים באירופה, אין

ידידי יו"ר המזח"פ פרופ' דוד גורדון.

חברני, עמיתיי, אורחיי.

בראש וראשונה אני חש חובה להודות לכולכם על כי הטרחתם עצמכם
ובאתם לחוג עמנו את יובל העשרים של רבינונו "ספרות ילדים ונוער".

בהודמנות זאת נביע גם את שמחתנו על ההתקדמות בעיני, במחקר,
במתודות, באיורים של ספרותנו לילדים ולנוער, וכמוכן גם בתפוצה.

אני בטוח שכל הנוכחים פה משוכנעים שאין עדיין להספיד את כניעתה של
ספרות זאת לכל המתחרים בה למיניהם.

הייתי רוצה לקרוא בשמותיהם של הסופרים, וביניהם חתני פרס זאב,
המבקר, הסוקרים, הכותבים הקבועים ושאינם קבועים, ששיתפו פעולה
בהוצאת העיתון, והידידים הרבים המננים שכבדונו בנוכחותם.

אך אני רוצה להלאות אתכם בקריאת שמות.

הזמן אינו מתאים לסקור את העשייה המבורכת בתחום ספרות ילדים ונוער
אומר רק מלים ספורות, כדי להבליט את הנעשה בתחום זה, ולא מעט
ביוזמת משרדנו.

(א) בכל מכללה וסמינרים למורים מלמדים באינטנסיביות את ספרות הילדים
כמקצוע.

(ב) באוניברסיטאות ת"א, חיפה וירושלים נלמד הנושא בחוגים שונים בדרג
האקדמאי.

(ג) בעשור האחרון נערכים ערבי עיון, ימי השתלמות, נסיעים שונים, כדי לדון
בנושא שלנו. וארשה לעצמי לציין את בית-אריאלה בת"א; מרכז יממה
בבית ברל; מכללת לוינסקי ומרכז לוינ קיפניס בת"א; אוניברסיטת חיפה,
מכללת דוד ילין בי"ם; מכללת תל-חי הכנסים החצי שנתיים של המדור
וקרן ספריות לילדי ישראל, המתקיימים למעלה מעשרים שנה.

(ד) ב- 20 השנים האחרונות הופיעו ספרי מחקר רבים בתחום ספרות-ילדים
ונוער הן בתרגום כגון: בטלהיים, ציקובסקי, וזן במקור; ואסתכן לחזכי
מספר שמות: ד"ר לאה חובב, ד"ר מירי ברון, ופרופ' מיה פרוכטמן, מנחם
הגב, מאיה כרמי-לניאדו, מרים רות, מיכאל דשא, ד"ר שלמה הרצל, פרופ'

אדיר כהן, עבדכם הנאמן, ובראש וראשונה, כמובן, מחקריו של א. אופק -
 "לקסיקון אופק לספרות ילדים".

כל אלה בתחום האינטלקטואלי אבל יש גם פעולות חשובות בתחום
 הארגוני שיש להן השפעה על קריאת ספרי ילדים ונוער.
 תפקעל "חספר הטוב במחיר מוזל" הקיים כבר עשרות שנים הביא לתפוצה
 מוגברת, ולשמחתו אני יכול לבשר שלקראת השנה הבאה יופעל, באורח
 נסיוני, פרויקט של רכישת ספרים ע"י תלמידים, בכיתות ד', הילדים יוכלו
 לרכוש את מיטב הספרות במחיר של 3 עד 10 שקלים, כאשר המשרד
 יסבסד את הפרש באמצעות אומנות לעם, והקצבו למטרה זאת קרוב ל-
 300 אלף שקלים, לפי התוכנית נגיע לקראת השנה השלישית לחקיף רחב
 ביותר של התפוצה, והסכום שיידרש אז יגיע, לפי מחירים של היום, לכדי
 3.5 מיליון שקל.

בכל רחבי הארץ מורגשת פעילות ענפה לעידוד הקריאה:
 פגישות עם סופרים, בחלקן בתמיכת משרדנו, חידושים בספרות ילדים,
 פגישות של הורים ותלמידים, תערוכות וכן עשרות פעולות נוספות
 המצביעות על התעוררות בשטח חשוב זה. ומן הדין לציין את התוכניות
 בטלויזיה שמתייכות דיון נפרד.

היבטון שלנו - ולא היריחון כפי שכתבתי בטעות בהזמנותי, - אולי זה סימן
 פרודיאני - זוהי משאלת לב- אינו היחיד שמטפל בנושא ספציפי זה.
 מופיעים בארץ גם שנתון "באמה" בהוצאת מרכז ימימה בבית-ברל. החל
 להופיע ב-1987 והופיעו עד עתה 9-8 כרכים.

מעגלי קריאה בהוצאת אוניברסיטת חיפה החל להופיע ב-1977 והופיעו
 עד עתה 23 חוברות.

במרכז להשכלת תל-חי- "ספרים הם ידידים" - הופיעו 56 חוברות, בזמן
 האחרון "בספריות" מרכז ההדרכה וכן ידיעות לספרונים המתחלקה לספריות.
 זה שנה שנייה החל לחופיע "ספרים", מוסף בהארץ. הופיעו 66 גליונות ובו
 ביקורת וסקירה גם של ספרות ילדים ונוער כל זה מלבד המוספים לשבת
 של עיתוני הבוקר.

ואם לחשוות את מעמדנו לזה של העולם הוחב, אוסיף פרטים מוצגים.
 בקטלוג פרופשוניל פרויקטקלס, שיצא לאור זה עכשיו, מסופר שבסאונים
 במקצוע שלנו מופיעים ב- 42 ארצות, 305 כותרים, מהם באירופה - 23,
 אמריקה - 8, במסמך זה, העיתונות ברחבי תבל, אנו היחידים באיזורנו, אין

ידידי י"ד המזה"פ פרופ' דוד גורדון.
 חבירי עמיתי, אורחי.

בבראש וראשונה אני חיי חובה להודות לכולכם על כי הטרחתם עצמכם
 באתם לחוג עמנו את יובל העשרים של רבעוננו "ספרות ילדים ונוער".
 בהזדמנות זאת נביע גם את שמחתנו על ההתקדמות בעיני, במחקר,
 במתודות, באירורים של ספרותנו לילדים ולנוער, וכמעט גם בתפוצה.
 אני בטוח שכל הנוכחים פה משוכנעים שאין עדיין להספיד את כניעתה של
 ספרות זאת לכל המתחילים בה למיניהם.

הייתי רוצה לקרוא בשמחתיהם של הסופרים, וביניהם חתני פרס זאב,
 הממקבלים, הסוקרים, הכותבים הקבועים ושאינם קבועים, ששיחפו פעולה
 בהוצאת העיתון, והידידים הרבים המנויים שכבדנו בנוכחותם.

אך אני רוצה להלאות אתכם בקריאת שמות.
 חזמן אינו מתאים לסקור את העשייה המבורכת בתחום ספרות ילדים ונוער
 אומר רק מלים ספורות, כדי להבליט את העישה בתחום זה, ולא מעט
 ביזמות משרדנו.

(א) בכל מכללה וסמנורים למורים מלמדים באינטנסיביות את ספרות הילדים
 במקצוע.
 (ב) באוניברסיטאות ת"א, חיפה וירושלים נלמד הנושא בחוגים שונים בדרג
 האקדמית.

(ג) בעשור האחרון נערכים עורבי עיון, ימי השתלמות, כנסים שונים, כדי לדון
 בנושא שלנו. וארשה לעצמי לציין את בית-איראל-בת"א; מרכז ימימה
 בבית ברל; מכללת לוינסקי ומרכז ליון קופנים בת"א; אוניברסיטת חיפה,
 מכללת דוד גילן בירם; מכללת תל-חי הכניסים החצי שנותיים של המדור
 וקרן ספריות לילדי ישראל, המתקיימים למעלה מעשרים שנה.

(ד) ב-20 השנים האחרונות הופיעו ספרי מחקר רבים בתחום ספרות-ילדים
 ונוער הן בתרגום כמו: בטלחיים, ציקובסקי, וחן במקור, ואסתכן להזכיר
 מספר שמות: ד"ר לאה חובב, ד"ר מורי ברוד, ופרופ' מיה פרידלסמן, מהם
 רוב, מאיה כרמי-לניאדו, מרים רות, מיכאל דשא, ד"ר שלמה הרמל, פרופ'

לכיתות נצבות

- מר ארנב מחפש עבודה
- כתבה: לאה איני, ציורים: ליאת אר-גרבר, עם-עובד 1994
- לא ממסופר, מוקד.

ערך העבודה - באמצעות האנשת בעל-חיים. ארנב משועמם מחפש מודעה בעיתון על חיפוש עבודה. הקוסם מטלפן אליו - דודו לו ארנב לקסמים ולרוחות כאשר מתברר לארנב שינצלוחו, הוא מסרב. הצ'חפש ארנב לשם תחרות ריצה, ובטוח שהארנב יתראיין לתקשורת ובינתיים הוא ניצח, הארנב מסרב מודעה שתלה החוואי אליווד הריצה לשקם או חוותו בעזרת עובד חרוץ, משכנעת את הארנב ומובטח לו גור. דברי החוואי כתובים בחרוזים. הספנה מגמת - זידקטי: רק עבודה מועילה רצויה. העלילת איננה מעניינת. עוד ספר ...

- נסיפה על הסוס ערכה: מירי ברוך, ציורים: אלונה פרינקל הוצאת עם-עובד 1994
- זג עמ' מוקד.

5 סיפורים שבמרכזם נסיכות חכמות ואמיצות. ערכה: מירי ברוך, "התחרות" לאלי רוודוד הנסיכה רגינה זוכה במלוכה ולא שני אחיה, בנצחות בתחרות רכיבה על סוס וקליעה. "זו כבר לא אנדה לרות אלמוג, סיפור בחרוזים על נסיך נשוי, האוהה לבשל ולתפור ונושא את פמינה השונאת מלאכות אלה. "הצועניה עם המנדולינה" למירי ברוך, עת אהבת המלכה למלך והצלתו על ידה, "בת שבע למרים ילן (תרגום) היא חכמה ונישאת לשרוי "הנסיכה והסוס" ליעל פישיבין היא נסיכה לג מפונקת הבורות בעצמה את חתנה. כל הסיפורים מעניינים, פמיניסטיים, מדגיש את ערכה של האשוות ואת הזכויות המגיעות לה. מהנה!

פועל עוצמת עינים עולם הדמיון הנוצר במוחה של גל כשהיא עוצמת כתב: לי עברון, עינים, היא מתנתקת מן המציאות ורואה שדווקא ציורים: סטלה פולוב, פרחים. גם שמה משתנה והיא מירנדיאה. הפרזינה

שם איזכור לא של מצרים, לא עיראק, לא סוריה, לא לבנון, לא ירדן ואף מדינה באזור המפרץ.

גם בכמות התפוצה אין לנו להתבייש, למשל ברוסיה מופיעים 2 בטאונים: מ 1932 - תפוצה של 19,000, ומ- 1959 תפוצה 10,000. יחסית למספר התושבים היו צריכים להגיע למאות אלפים, ואני הבאתי בחשבון רוסייה בלי ברית המועצות.

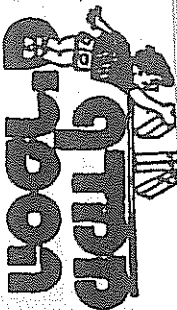
בארה"ב מופיעים 36 בטאונים בתפוצה של 130,000, זה לא הרבה אך יש בטאון אחד במיוחד להורים, שאולי כדאי ללכת בעקבותיהם ולזון בחוצאה לאור, בטאון זה מופץ ב- 270,000 עותקים.

כשאני משווה את התפוצה לזו של עמים אחרים, אפשר אולי לומר שאין אנו נופלים מהמדינות התרבותיות, ואעפ"י כן אין אני מרוצה ממספר המנויים שלנו.

יש לציין את הקיבוצים שהם המנויים הנאמנים ביותר לרבעוננו, 80 קיבוצים וחלק מבתי"ס המתמידים במניו מאז החוברת הראשונה.

אומר עוד לסיים: עם הופעת החוברת הראשונה בתשל"ד הופיעה כתבה של אחד, שהיה כמדומני מרצה בספרות באחת האוניברסיטאות, והוא כתב על רבעוננו: "כל הינוכי מאכזב". אילו הייתי נכנע לביקורת הנ"ל - הייתי מסתפק בגליון הראשון, כי כל מה שהיה מודפס - נראה בעיניו שלילי, אף כשהוא מפרגן למאמרה של מרים רות הוא כותב: "בניתוח הסיפורים האלה אפשר היה לעשות הרבה יותר", וכי אפשר לומר על מאמר כלשהו שהוא ממצה? האות אינה מוצאת חן בעיניו, העטיפה לא טובה, אך גם המחיר 5 לירות (אז) מופרז.

לכן רוצה אני להגיד לחברים שימשיכו במפעל, וגם כשיזמו מפעלים ופרוייקטים חדשים, אל תיבהלו ממרפי ידיים. אם אמונתכם איתנה בצדקת הדבר המשיכו - ותיווכחו לדעת ש"הבעסער וויסער" לא תמיד שוקל באובייקטיביות, ולכן לא פתוח לעידוד ראשוניים, והתכנסותנו היס תוכיח.

לפניות ונציבות

ערך העבודה - באמצעות האגדת בעל-היים. ארנב משועמם מחפש מודעה בעיתון על חיפוש עבודה. הקוסם מטלפן אליו - דדיש לו ארנב לקסמים ולרוח. כאשר מתברר לארנב שניצלח, הוא מסרב. הצב מחפש ארנב לשם תחרות ריצה, ובטוח שהארנב יתראיין לתקשורת ובינתיים הוא ינצח, הארנב מסרב. מודעה שתלה החוזאי אלקיזר הרוצה לשקם את חוותו בעזרת עובד חרוץ, משכנעת את הארנב ומוכיחה לו גור. דברי החוזאי כתובים בחרוזים. הספר מגמתי - דידיקטי: רק עבודה מועילה רצויה. העלילה איננה מעניינת. עוד ספר...

5 סיפורים שבמרכזם נסיכות חכמות ואמיצות המצנחת את הנבלים. "התחרות" לאלי רווח: הנסיכה רגינה זוכה במלוכה ולא שני אחיה, בנצחה בתחרות וכיבה על סוס וקליעה. "זו כבר לא אנדה" לרות אלמוג, סיפור בחרוזים על נסיך נשוי, האוהב לבשל ולתפור ונושא את פמינה השונאת מלאכות אלה. "הצויעניה עם המנדלולינה" למירי ברזן, על אהבת המלכה למלך והצלחתו על ידה, "בת שבע" למרים ילן (תולום) היא חכמה ונישאת לשר. "הנסיכה והסוס" ליעל פישביין היא נסיכה לא מפונקת הבחירת בעצמה את התנה. כל הסיפורים מעניינים, פמיניסטיים, מדגישים את ערכה של האשה ואת הזכויות המגיעות לה. מהנה!

עולם הדמיון הנוצר במוחה של גל כשהיא עוצמת עינים, היא מתחקת מן המציאות ורואה שדות פרחים. גם שמה משתנה והיא מירנדריאה. הפרחים

מך ארנב מחפש

עפריה

כתבת: לאה אוני

ציורים: לאה

צחי-נרבר, עם-עובד

1994 לא ממסופר,

מנוקד.

נסיכה על הסוס

ערכת: מירי ברזן,

ציורים: אלונה פרנקל

הוצאת עם-עובד

71 עמ' מנוקד.

פועל עצמא ענינם
כתב: לי עברון,
ציורים: סטלה פולוב,

שם איכות לא של מצרים, לא עיראק, לא סוריה, לא לבנון, לא ירדן ואף

מדרינה באיזור המפרץ.

גם בכמות התפוצה אין לנו להתרשש, למשל ברוסיה מופיעים 2 בסאונים: מ 1932 - תפוצה של 19,000 ומ- 1959 תפוצה 10,000 יחסית למספר החיובים היו צריכים להגיע למאות אלפים, ואני הבאתי בחשבון רוסיה בלי בריית המועצות.

באר"ב מופיעים 36 בסאונים בתפוצה של 130,000 זה לא הרבה אך יש בסאון אחד במיוחד להורים, שאולי כדאי ללכת בעקבותיהם ולדון בהוצאה לאור, בסאון זה מופץ ב - 270,000 עותקים.

כשאני משווה את התפוצה לזו של עמים אחרים, אפשר אולי לומר שאין אנו נופלים מהמדעניות התרבותיות, ואעפ"י כן אין אני מרוצה ממספר המנויים שלנו.

יש לציין את הקיבוצים שהם המנויים הנאמנים ביותר לרבעוננו, 80 קיבוצים וחלק מבתי"ס המתמידים במני מאז החוברת הראשונה.

אומר ערך לסיום: עם חופעת החוברת הראשונה בתשל"ד הופיעה כתבה של אחד, שהיה כמדומני מרצה בספרות באחת האוניברסיטאות, והוא כתב על רבעוננו: "על הינוכחי מאוכזב". אילו הייתי נכנע לביקורת הנ"ל - הייתי מסתפק בגליון הראשון, כי כל מה שהיה מודפס - נראה בעיניו שלילי, אף כשהוא מפרגן למאמרה של מרים רות הוא כותב: "בגיתוח הסוציאליזם האלה אפשר היה לעשות הרבה יותר", וכי אפשר לומר על מאמר כלשהו שהוא ממצחזח אותה אינה מוצאת חן בעיניו, העטיפה לא טובה, אך גם המחיר 5 לירות (אז) מופרז.

לכן רוצה אני להגיד לחברים שינמיכנו במפעל, וגם כשייזמו מפעלים ופרוייקטים חדשים, אל תיבהלו ממרפי ידיים. אם אמונתכם איתנה בצדקת הדבר המשיכו - ותזווכחו לדעת ש"הביעסער ווייסער" לא תמיד שוקל באוניברסיטאות, ולכן לא פחות לעידוד ראשוניים, והתנסותו היום תזכיר.

צוירים: תמר בר-זאב, מוצאת מחד 1993, לא ממוספר, מנוקד. מוצאת מחד 1993, לא ממוספר, מנוקד. צוירים: תמר בר-זאב, מוצאת מחד 1993, לא ממוספר, מנוקד.

מעשה במנוח שהפעיל את המוח עטור מלולי: אורי אורלב, עליה וצויר: יתח אלון, הוצאת מסדה 1993, לא ממוספר מנוקד.

שון לא הוצא לישון כתבה: מרים רות, צוירים: רואי עברי, מסדה 1993, לא ממוספר.

שיר-סיפורי על ילדה קטנה, שון, שאיננה אוהבת לישון. הפעוטה אוהבת לשחק במשחק החיות: הנה היא חלון, כלבלב, ציפור - אשר אינם רוצים לישון אלא לשחק. ואמא עייפה וכוועסת מחפשת דרכים להביאה למטה.

7 סיפורים, קצתם דמיוניים וקצתם ריאליסטיים וכולם משעשעים. "מסטיק" - על דג מדבר שאהב מסטיק, "חיי כלב" - שיחה בין כלב וכלב וחיכות הרוצה חופש, "ארץ הפחדנים", מקום שבו מסולקס גורמי הפחד, פרט מהפחד של מס הכנסה... ספר מספר ראשיים וסיפורים - ב"סיפורים שהספר סיפר לי..." "איך באים חלומות" - שר החלומות מביא חלומות מבחוץ (מציאות דמיון מתערבבים). "כיפה אדומה חוזרת" - ביקורת על המעשייה הידועה בדרך משעשעת, "מה קוראים דובים" - סיפורים לפני השינה, האנשת החיות.

מואנשים, השושנים האדומות מדברות אליה והצהובות לועגות לה. היא אוהבת את הכחולות. הדקירות כואבות אך היא מנסה להתעלם - אולם השושנים מלמדים אותה ש"כאב זה כאב" ו"עלבון זה עלבון" בין המציאות ובין הדמיון. זה המסר. זה נסיון פסיכולוגיסיטי לתאר דמיון של ילד. לא מעניין במיוחד.

7 סיפורים ריאליסטיים שבמרכזם ילדים קטנים, תחביבים ותחושותיהם, "דני מלך הגוראות" המעורר בהלה לחפצים השודים: "דוק" הקופה של סמדר שברחה מהכלוב וחזרה: דמיון של ילד, שקר או חלום - בסיפור "גוזלי השלדגים שלא חי", ולעומתם קו של ירגוז במרפסת של רון. אבישי הקטן הפותח כל משפט במלה "אזאני", "מתנת יום הולדת" אורגנילית - שביל מכוסה חול כדי לא לשקוע בבוקר, וה"הדגג מיכל" - היא מיכל האוהבת לשחות בבריכה. בסיפורים יש הרבה תיאורים והעלילות אינן מסעירות. איפיון של ילדים בחיי היומיום.

ספר דמיוני על יצורים דמיוניים, שפנים, מואנשים ומדברים כללדים, הפוגשים מפלצת מכוערת בשם חדזה, מפילים אותה לבור עם ראי, ובו לראשונה היא רואה את עצמה. הם מוציאים אותה ומבלים איתה בכנס המפלצות, שבו רואות המפלצות זו את זו לראשונה ואומרות שהן יפות... כולן טסות - הספר הבא יספר על "נחיתת המפלצות", כי כרך זה הוא ראשון בסדרה. בסי"ה ספר טפשי, אולי מטרתו לעקור את הפחד מפני מפלצות, כמו "במפלצת האחרונה" של עמי גדליה. אולם העליה טפשית.

ספור של לפני השינה. אחינועם הולכת לישון, ואבא משחק עמה בעזרת בובות אצבע המצחיקות.

מפלצות הן יפות כתב: עדי קרו, צוירים: פפי מרזל, הוצאת דני ספרים 1994, עמ', מנוקד.

ספור של לפני השינה. אחינועם הולכת לישון, ואבא משחק עמה בעזרת בובות אצבע המצחיקות.

ספור של לפני השינה. אחינועם הולכת לישון, ואבא משחק עמה בעזרת בובות אצבע המצחיקות.

משעשעות. ומדגמגמת את הילדה. ורק כאשר הן מגיעות אל עיניה העייפות של אחינעים - היא נרדמת. ציוריה של תמר בר-זאב יקלו על הפרדה מן היום ללילה.

"איש נחמד ולא מיוחד" - מנחה - רצה לחיות לבד ולחיות בנחה" - ולכן עבר ממקום למקום בכל פעם שצצו בתי מידות והסתירו לו את המרחב ואת הנתי. כאשר נמאס לו לזוז ממקום למקום מצא פתרון מקורי לפי דעתו - לבעיותיו... ספור בחרוזים על איש אהוב בדרידה וטבע.
הציורים והטקסט שזורים זה בזה.

שירי-סיפורי על ילדה קטנה, שזן, שאיננה אהבת לישון. הפעוטה אהבת לשחק במשחק החיות: חנה היא חלון, כלבלב, ציפור - אשר אינם רוצים לישון אלא לשחק. ואמא עייפה וכוועסת מהפשת דרכים להביאה למטה.

הסיפור כתוב בחרוזים עם בתים חוזרים, הסיגנון המיוחד של מרים רות עם פעלים רבים, שורות קצרות ודמויים מעולמו של הילד הקטן - מגבירים את העניין והתנאה מן הסיפור הזה.

7 סיפורים, קצתם דמוניים וקצתם ריאליסטיים וכולם משעשעים. "מסטיק" - על דג מדגב שאתה מסטיק, "חיי כלב" - שיחה בין כלב בית וכלב חוצות חרוצה חופשי, "ארץ הפחדנים", מקום שבו מסולקים גורמי הפחד, פרט מהפחד של מס הכנסה... ספר מספר ראשים וסיפורים - ב"סיפורים שהספר סיפר לי... "אז באים חלומות" - שר החלומות מביא חלומות מבהוין (מציאות ודמיון מתערבבים). "כיפה אדומה חוזרת" - ביקורת על המעשייה הידועה בדרך משעשעת, "מה קוראים דובים" - סיפורים לפני השינה, האנשת החיות.

ציורים: תמר בר-זאב, הוצאת מודן 1993
לא ממוספר, מנוקד.

מעשה במנחה
שהפעיל את המוח
עסור מולילי אורי
אורלב, עלילה וציור:
יפתח אלון, הוצאת
מסדה 1993, לא
ממוספר מנוקד.

שון לא חוצה לישון
כתבה: מרים רות,
ציורים: רואי עברי,
מסדה 1993, לא
ממוספר.

7 סיפורים, קצתם דמוניים וקצתם ריאליסטיים וכולם משעשעים. "מסטיק" - על דג מדגב שאתה מסטיק, "חיי כלב" - שיחה בין כלב בית וכלב חוצות חרוצה חופשי, "ארץ הפחדנים", מקום שבו מסולקים גורמי הפחד, פרט מהפחד של מס הכנסה... ספר מספר ראשים וסיפורים - ב"סיפורים שהספר סיפר לי... "אז באים חלומות" - שר החלומות מביא חלומות מבהוין (מציאות ודמיון מתערבבים). "כיפה אדומה חוזרת" - ביקורת על המעשייה הידועה בדרך משעשעת, "מה קוראים דובים" - סיפורים לפני השינה, האנשת החיות.

7 סיפורים, קצתם דמוניים וקצתם ריאליסטיים וכולם משעשעים. "מסטיק" - על דג מדגב שאתה מסטיק, "חיי כלב" - שיחה בין כלב בית וכלב חוצות חרוצה חופשי, "ארץ הפחדנים", מקום שבו מסולקים גורמי הפחד, פרט מהפחד של מס הכנסה... ספר מספר ראשים וסיפורים - ב"סיפורים שהספר סיפר לי... "אז באים חלומות" - שר החלומות מביא חלומות מבהוין (מציאות ודמיון מתערבבים). "כיפה אדומה חוזרת" - ביקורת על המעשייה הידועה בדרך משעשעת, "מה קוראים דובים" - סיפורים לפני השינה, האנשת החיות.

מואנשים, השושנים האדומות מדברות אליה והצהובות לועגות לה. היא אהבת את הכחולות. הדקירות כואבות אך היא מנסה להתעלם - אולם השינויים מלמדים אותה ש"צאב זה כאב" ו"עלבו זה עלבו" בין המציאות ובין הדמיון. זה המסר. זה נסיון פסיכולוגיסטי לתאר דמיון של ילד. לא מעניין במיוחד.

7 סיפורים ריאליסטיים שבמרכזם ילדים קטנים, תחביביות ותחושותיהם, "דני מלך הרוטאות" המעורר בהלה לתפיצים חשודים: "רוקן" הקופה של סמדר שברחה מהכלוב וחזרה: דמיון של ילד, שקר או חלום - בסיפור "גוזלי השלדגים שלא היו", ולעומתם קץ של ירנזי במרפסת של רון. אבישי הקטן הפותח כל משפט במלה "אזנני", "מתנת יום הולדת" אורגנילית - שגבל מוכסה חול כדי לא לשקיע בבוג, וה"הדגג מילל" - היא מיכל האהבת לשחות בבריכה. בסיפורים יש הרבה תיאורים והעלילות אינן מסעירות. אפיון של ילדים בחיי היומיום.

7 סיפורים, קצתם דמוניים וקצתם ריאליסטיים וכולם משעשעים. "מסטיק" - על דג מדגב שאתה מסטיק, "חיי כלב" - שיחה בין כלב בית וכלב חוצות חרוצה חופשי, "ארץ הפחדנים", מקום שבו מסולקים גורמי הפחד, פרט מהפחד של מס הכנסה... ספר מספר ראשים וסיפורים - ב"סיפורים שהספר סיפר לי... "אז באים חלומות" - שר החלומות מביא חלומות מבהוין (מציאות ודמיון מתערבבים). "כיפה אדומה חוזרת" - ביקורת על המעשייה הידועה בדרך משעשעת, "מה קוראים דובים" - סיפורים לפני השינה, האנשת החיות.

7 סיפורים, קצתם דמוניים וקצתם ריאליסטיים וכולם משעשעים. "מסטיק" - על דג מדגב שאתה מסטיק, "חיי כלב" - שיחה בין כלב בית וכלב חוצות חרוצה חופשי, "ארץ הפחדנים", מקום שבו מסולקים גורמי הפחד, פרט מהפחד של מס הכנסה... ספר מספר ראשים וסיפורים - ב"סיפורים שהספר סיפר לי... "אז באים חלומות" - שר החלומות מביא חלומות מבהוין (מציאות ודמיון מתערבבים). "כיפה אדומה חוזרת" - ביקורת על המעשייה הידועה בדרך משעשעת, "מה קוראים דובים" - סיפורים לפני השינה, האנשת החיות.

7 סיפורים, קצתם דמוניים וקצתם ריאליסטיים וכולם משעשעים. "מסטיק" - על דג מדגב שאתה מסטיק, "חיי כלב" - שיחה בין כלב בית וכלב חוצות חרוצה חופשי, "ארץ הפחדנים", מקום שבו מסולקים גורמי הפחד, פרט מהפחד של מס הכנסה... ספר מספר ראשים וסיפורים - ב"סיפורים שהספר סיפר לי... "אז באים חלומות" - שר החלומות מביא חלומות מבהוין (מציאות ודמיון מתערבבים). "כיפה אדומה חוזרת" - ביקורת על המעשייה הידועה בדרך משעשעת, "מה קוראים דובים" - סיפורים לפני השינה, האנשת החיות.

הוצאת "אופק",
23 עמ', מנוקד.

הוצאת "אופק",
23 עמ', מנוקד.

הוצאת "אופק",
23 עמ', מנוקד.

לביטוח ביטחון

הסוד של מיכל
כתבה: ציפי גורדון,
צירים: טניה דויטמן,
הוצאת: ספרית
מערב, 1994, 55
עמ', מנוקד.

בספר המישה סיפורים מחיי ילדים בבית, בבית"ס ובתנועת נוער. כל אותם דברים קטנים שעליהם כמעט לא מדברים כמו פחד בלילה, געגועים למאכליה של סבתא, חשש מניתוח - מועלים כאן בבהירות ובריהוט המותאמים לגיל הקוראים הצעירים. יש הרבה רגישות בגעגועי המשפחה לריחות שעלו מתבשיליה של סבתא שושנה והרבה תום במחשבותיה של גילי ש"היתה בורחת" לו הריקה היו מכריחים אותה לעזוב את הארץ. ספר לילדים שאוהבים סיפורים על ילדים.

נדב, צב מאוהב
ספר ואיר: אבנר
גליל, הקה"מ 1994,
31 עמ', מנוקד.

מדובר בצב שובב בשם נדב. שעקב לחץ סביבתי החליט לחפש לו כלה. לאחר דפדוף בעיתוני סוף השבוע הוא יוצא לשירה של פגישות, כך הוא עובר את הפילה. הגירפה העכבישה הגמלה .... ועוד עד שהוא פוגש בחן הצבה.

המכשפה האחרונה
כתבה: עמי גדליה,
צירים: יוסי וייס,
הוצאת כרסא,
תשנ"ד, 36 עמ',
מנוקד.

תובל יוצא עם פרדיננדה המכשפה למצוא ילדים שעדיין מאמינים במכשפות, קוסמים ובמעשיהם. על מקל של מטאטא הם נעים בין ילדים בעלי-חיים ותופעות טבע שונות. והמסקנה היא כי "בכוכב המטורף הזה שלכם, כבר לא מאמינים במכשפות, אין לי ברירה אלא ללכת בעקבות אחיותי ולחפש כוכב אחר" - אומרת פרדיננדה וצוברת את עולמנו באנחה.

צבתא צישלה זייסה
(שירי אבבעות ומשק),
ליקטה רבקה בראלינה,
צירי: נעם נדב, הקה"מ
1994, 43 עמ', מנוקד.

שירי אבבעות ומשק, הם השירים הראשונים שאנו משמיעים לתינוק. רבים מן השירים מסתיימים בהפתעה בשעשוע בצחוק. כאן נולד חוש ההומור של הילד. את השירים מלווים אירים ושרטוטים קטנים המדגימים את רצף התנועות.

מעלת הבמה הקטנה
כתבה: עמליה עינת,
צירים: וולף בולבה,
הוצאת הקיבוץ
המאוחד/דיעות
אחרונות 1994,
35 עמ', מנוקד.

סיפורה של פועלת-במה קטנה, שחלמה להיות חקנית, אך עוסקת בכל עבודה מאחורי הקלעים. הסיפור כתוב בלשון אגדית משלב מציאות ובידיה: פועלת הבמה הקטנה איננה מתגלה במפתיע ואיננה הופכת להיות חקנית מזחירה - כמו באגדות. היא עובדת עבודה קשה וזוכה ליחס קר ומנוכר מצידו של מנהל התיאטרון - כמו במציאות האפורה. לפועלת-הבמה הקטנה נמאס לבסוף, והיא נעלמת. כמו באגדות - איננו יודעים מה קרה לה. "כי בהצגות ובאגדות כל דבר אפשרי. ממש כמו בחלומות..." צירי של וולף בולבה מיוחדים ותורמים לאווירת התיאטרון והאגדה של הספור הזה.

פבר לא משעשם לי
ליקטה עיבדה
וספרה: דבורה עומר,
צירים: טלי ואן דר
וואדן, כתב 1993, לא
מוספר, מנוקד.

בקובץ שלפנינו סיפורים, מעשיות ומשלים על ילדים ובעלי חיים, בהם ישנם השייכים לקלסיקה של ספרות הילדים (כמו הדיג ודג הזהב החרגול והנמלה ואחרים) וסיפורים נוספים מאת דבורה עומר, גם הם על בעלי חיים וילדים ומה שביניהם, אות גדולה וברורה וצירים נפלאים יחבבו ספר זה על הקורא והמאזין לסיפורים אלה.

חבר אמיתי
כתבה: סמדר שיר,
צירים: טניה דויטמן,
הוצאת מערב 1993,
40 עמ', מנוקד.

ספר נוסף מסדרת שעת סיפור לקוראים בראשית דרכם - העוסק גם הוא בבעיותיהם של ילדים: ממה נעלב ברק שרק לפני המישה חדשים עלה לארץ מרוסיה? איך הצליח אורי לקבל חתול ליום הולדתו? ואיך מסתדרים עם אח קטן? על כל אלה מספרת סמדר שיר בקלילות ואמינות.

יפה את מולדתי!
כתב: לוי קפניס,
צירים: אורה איתן,
הוצאת אלומות,
1994, 35 עמ', מנוקד.

הוצאה מחדשת של ספורי לוי קפניס בלוי צירים נעימים ועדינים של אורה איתן. ספוריו של קפניס עומדים מעל הזמן ולכן הם טובים גם עתה. שולמית הרועה הולכת למרעה עם פרותיה ומותקפת ע"י שודדים. שרונה עוזרת לאביה לקטוף תפוזים - יש תמימות ונאיביות בסיפורים אלה - אך בזה חניס.

לכתובת בנינויות

חשורי של מויסל
כתבה: צפני נורדריס,
ציורים: טניה רויסמן,
הוצאת: ספרית
מעריב, 1994, 55
עמ', מנוקד.

בספר המישה סיפורים מחיי ילדים בבית, בביה"ס ובתנועת נוער. כל אותם דברים קטנים שעליהם כמעט לא מדברים כמו פחד בלילה, געגועים למאכליה של סבתא, חשש מניתוח - מועלים כאן בביהרות וברדיטות המרחאמים לגיל הקוראים הצעירים. יש הרבה רגישות בנענועי המשפחה לריחות שעלו מתבשיליה של גילי ש"היתה בורחת" לו חוריה תום במשתבשותיה של גילי ש"היתה בורחת" לו חוריה היו מבריחים אותה לעוזב את הארץ. ספר לילדים שאוהבים סיפורים על ילדים.

נצח צב מאותה
ספר ואייר: אבנר
גלילי, הקה"מ 1994
31 עמ', מנוקד.

מדובר בצב שוכב בשם נדב. שעקב לחץ סביבתי החליט להפסיק לו כלה. לאחר דפדוף בעיתונות סוף השבוע הוא יוצא לשירה של פגישות, כך הוא עובר את הפילה. הגירופה העכבישה הנמלה ... ועוד עד שהוא פוגש בתן הצבת.
הסיפור מלווה באיורי צבע הומוריסטיים המשלילים את הסיפור המחורז.

המפישפה האחרונה
כתבה: עמלי נדלית,
ציורים: יוסי וויס,
הוצאת כרסא,
תשנ"ד, 36 עמ',
מנוקד.

הנבל יוצא עם פרידננדה המכשפה למצוא ילדים שעדיין מאמינים במכשפות, קוסמים ובמעשייהם. על מקל של מטאטא הם נעים בין ילדים בעלי-חיים ותופעות טבע שונות. והמסקנה היא כי "בכוכב המטורף הזה שלכם, כבר לא מאמינים במכשפות, אין לי ברירה אלא ללכת בעקבות אחיותי ולחפש כוכב אחר" - אומרת פרידננדה ועוזבת את עולמנו באנחה.
שירי אצבעות ומשחק הם השירים הראשונים שאנחנו משמיעים לתינוק. רבים מן השירים מסתיימים בהפתעה בשעשועי צחוק. כאן נולד חוש החומור של הילד. את השירים מלווים איורים ושרטוטים קטנים המדגימים את רצף התנועות.

סבתא בישראל זיישה
(שירי אצבעות ומשחק)
ליקטת: רבקה בראליליו,
צייר: נעם נדב הקה"מ
1994, 43 עמ', מנוקד.

פועלת'הפמה הקטנה

כתבה: עמלה עינת,
ציורים: וולף בולבה,
הוצאת הקיבוץ
המאוחד/ידיעות
אחרונות 1994,
35 עמ', מנוקד.

סיפור של פועלת'במה קטנה, שהלמה להיות שחקנית, אך עוסקת בכל עבודה מאחורי הקלעים. הסיפור כתוב בלשונו אנדית משלב מציאות ובדיחה. פועלת'הבמה הקטנה איננה מהגלה במפתיע ואיננה הופכת להיות שחקנית מוחירה - כמו באגדות. היא עובדת עבודה קשה וזוכה ליחס קר ומנוכר מצידי של מנהל התאטרון - כמו במציאות האמורה. לפועלת'הבמה הקטנה נמאס לבסוף, והיא נעלמת. ובאגדות כל דבר יודעים מה קרה לה. "כי בהצגות ציורי של וולף בולבה מיוחדים וחורמים לאווררת התאטרון והאגדה של הספור הזה.

455 לא משעמם לי
ליקטה עינדה
וסיפור: דבורה עומר,
ציורים: טלי ואן דר
וואדן, כתר 1993, לא
מוסספר, מנוקד.

בקובץ שלמנונו סיפורים, מעשיות ומשלים על ילדים ובעלי חיים, בהם ישנם השייכים לקלסיקה של ספרות הילדים (כמו הדייג ודג הזהב החרימול והנמלה ואחרים) וסיפורים נוספים מאת דבורה עומר, גם הם על בעלי חיים וילדים ומה שביניהם, אות גדולה וברורה וציורים נפלאים יחבבו ספר זה על הקורא והמאזין לסיפורים אלה.

חשב אמיתי
כתבה: סמדר שיר,
ציורים: טניה רויסמן,
הוצאת מעריב 1993,
40 עמ', מנוקד.

ספר נוסף מסדרת שעת סיפור לקוראים בראשית דרכם - העוסק גם הוא בבעיותיהם של ילדים: ממה נעלב ברוק שרק לפני המישה חדישים עלה לארץ מרוסיקה? איך הצליח אורי לקבל חתול ליום חולדתו ואיך מסתדרים עם אח קטן? על כל אלה מספרת סמדר שיר בקלילות ואמנות.

נפח את מופלד?
כתב לוי קיפניס,
ציורים: אורה איתן,
הוצאת אלומות,
1994, 35 עמ', מנוקד.

הוצאה מחדשת של ספרי לוי קיפניס בלוחי ציורים נעימים ולעינים של אורה איתן. ספורי של קיפניס עומדים מעל הזמן ולכן הם טובים גם עתה. שולמית הרועה הולכת למרעה עם פרותיה ומתקפת ע"י שודדים. שרונה עוזרת לאביה לקטוף תפוזים - יש תמימות ואינביבות בסיפורים אלה - אך בזה חנים.

מפרשיות
 כתבה: נורית זרחי,
 ציורים: הלה חבקין,
 הוצאת הקיבוץ
 המאוחד 1993, לא
 ממוספר, מנוקד.

נוגה אינה מרוצה מצורתן של אוזניה, הילדים קוראים להן "מפרשיות". "עם האוזניים האלה אני לא הולכת יותר לביה"ס!" נוגה מקנאה באחיה התינוק. היא חובשת כובעים של אמה להסתיר את אוזניה. כובע קש גורם לה לעוף לקיסר סיני, עם תרבוש היא עפה לכליף כליפא, עם כובעים לארמון מלך היס, ותמיד חוזרת הביתה וניצבת מול הראי. לבסוף חובשת את כובעו של אחיה ונחתת במיטתה. כאשר מצלצל הפעמון היא רצה לביה"ס עם עגילים על אוזניה, ולחבריה השואלים עונה - "קבלתי אותם מן המפרשיות". יש בסיפור עומק פסיכולוגי, דמיון ובריחה מבעיות. האיורים מקסימים ומשתלבים בעלילה. מומלץ!

פתר הנרקיס
 כתב: לוי קיפניס,
 ציורים: אורה איתן,
 הוצאת אלומות,
 1994, 35 עמ', מנוקד.

הוצאה מחודשת של ספוריו האהובים של לוי קיפניס: השבים אלינו. באות גדולה וברודה, בלוי ציוריה היפים של אורה איתן, המלווים ולא משתלטים על הסיפור - יום הולדת לשקדיה, כתר הנרקיס, דבורה הגיבורה ואחרים. הגיבורים טובים כמו פעם, והסיפור קולח - כיך הכתיבה הפשוטה והנעימה של לוי קיפניס.

נלקט הפלא
 כתבה: סמדר שיר,
 ציירה: טניה רויטמן,
 הוצאת מעריב 1993,
 40 עמ', מנוקד.

מן הסדרה "שעת ספור" שבה סיפורים לאלה שלומדים לקרוא ולא להקוראים בכוחות עצמם. בספר זה שלשה סיפורים על ילדים צעירים ובעיותיהם. כמה קשה להפרד מן החופש הגדול, איך משלמים בין חברים ועל עווי-חרוזי אלף החרוזים.

בתיה היענה
 והדרקון המתכווץ
 כתב: עוזי בן-כנען,

ספורי האחרון של עוזי בן-כנען על משפחת יענים: מתיא, קטיה ובה-בתיה ועל החבר הדרקון. כל עלילתו של הדרקון מרגע הגיעו לבית המשפחה. כל

הוצאת כתר, 1991, לא
 ממוספר, מנוקד.
 ציורים: מאירה בין,
 ציורים: אלישבע
 נעש, הוצאת כתר
 1994, לא ממוספר,
 מנוקד.

מה שעשה שם: עזר, אבל, שתה, הצחיק הפחיד ומה לא - ועד שהתכווץ. כל אלה מסופרים בכישרון ובהומור.
 מלוים את הספר ציורים הכליך צבעוניים וממשיים של מיקי בן-כנען.
 מעשה בתרגולת שדגרה אבל אפרוח לא יצא, כי לא היתה שם ביצה. מימי התרגולת לא התייאשה וחלכה לחפש לה ביצה אחרת, ומה מצאה: ביצה ענקית שממנה יצא - צברוח! כל מה שקרה לצברוח עם חבריו האפרוחים: הם לעגו לו, לא שחקו אותו והוא לבסוף גמל להם במעשה טוב והצילם מטביעה.
 כל מה שאפשר לומר על ילדים ואנשים נאמר כאן על אפרוחים וצבים. ציוריה של אלישבע נעש צבעוניים ואנושיים, כמו הסיפור.

נשיכה או נשיקה
 כתבה: נורית כהן,
 ציורים: נורית צרפתי,
 הוצאת דני ספרים,
 1993, לא ממוספר.

נחמד למצוא ספר על ילדה שנותנת ביטוי לתוקפנות בצורה מצחיקה - אמבר לא מפסיקה לנשוך בגן, ציורים: נורית צרפתי, בבית, ילדים ומבוגרים. בסופו של דבר היא מבינה שנשיכה כואבת ומתחילה לנשק במקום לנשוך יחד עם זאת "העקיצה" נמצאת בפתיחה ולא בסיום החינוכי, הסיפור נכתב בחרוזים ומלווה בציורים צבעוניים ויפים.

ארוך כמו שרדף
 כתבה: לאה נאור,
 ציורים: חיים רון,
 הוצאת ידיעות
 אחרונות 1993,
 37 עמ', מנוקד.

זוהו סיפור בסדרה שאמורה לפנות לצד האינטלקטואלי של ילדי הגן והכיתות הנמוכות. הספר עוסק במושגי אורך דרך טיולן של שתי תולעים. בסוף הסיפור המחורז התולעים נהפכות לפרפרים מרהיבים.

יש פלא מעבר לילת
 כתבה: לאה נאור,

מעבר לילת יש מגרה, במגרה פרח ופרח גרה ציפור "הציפסוללי". זוהו מעין מסע דמיוני המגלה עצמים

מה שעשה שם: עזר, אכל, שתה, הצחיק הפחיד ומה לא - ועד שהתכווץ. כל אלה מסופרים בכישרון ובהומור.

מלוים את הספר ציורים הכל-כך צבעוניים וממשיים של מיקי בן-כנען.

מעשה בתרנגולת שדגרה אבל אפרוח לא יצא, כי לא היתה שם ביצה. מימי התרנגולת לא התייאשה והלכה לחפש לה ביצה אחרת, ומה מצאה? ביצה ענקית שנממנה יצא - צברוח! כל מה שקרה לצברוח עם חבריו האפרוחים: הם לעגו לו, לא שתקו אותו וחזו לבסוף. גמול להם במעשה טוב והצילם מטביעה.

כל מה שאפשר לומר על ילדים ואנשים נאמר כאן על אפרוחים וצבים. ציוריה של אלישבע געש צבעוניים ואנושיים, כמו הסיפור.

נחמד למצוא ספר על ילדה שנתנת ביטוי לתוקפנות בצורה מצחיקה - אמבר לא מפסיקה לנשך בגנן בבית, ילדים ומבוגרים. בסופו של דבר היא מבינה שנושיכה כואבת ומתחילה לנשק במקום לנשוד יחד עם זאת "העקיצה" נמצאת במפתחות ולא בסיום החינוכי, הסיפור נכתב בחרוזים ומלווה בציורים צבעוניים ויפים.

זהו סיפור בסדרה שאמורה לפנות לצד האינטלקטואטאלי של ילדי הגן והליחות הנמוכות. הספר עוסק במושגי אורך דרך טיולן של שתי תולעים. בסוף הסיפור המחורז התולעים נחפכות לפרפרים מרהיבים.

מעבר לדלת יש מגרה, במגרה פרח ובפרח גרה ציפור "הציפטולליל". זהו מעין מסע דמיוני המגלה עצמים

חוצאת כתר, 1991. לא ממוספר, מנוקד.

אצטרות כתבה מאריה ביין ציורים: אלישבע געש, חוצאת כתר 1994. לא ממוספר, מנוקד.

נשיפה או נשיקה כתבה: נורית כהן, ציורים: נורית צורפתי, חוצאת דגי ספרים, 1993. לא ממוספר.

ארוד פמו שרוד כתבה: לאה גאור, ציורים: חיים רון, חוצאת ידיעות אחרונות 1993. 37 עמ', מנוקד.

יש פלא מעפר לצלח כתבה: לאה גאור,

נוגה אינה מרוצה מצורתן של אוזניה, הילדים קוראים להן "מפרשיות". "עם האוזניים האלה אני לא הולכת יותר לביה"ס!" נוגה מקנאה באחיה התינוק. היא חובשת כובעים של אמה להסתיר את אוזניה. כובע קש גורם לה לעוף לקיסר סיני, עם תרבוש היא עפה לכלוף כלפסא, עם כובעים לארמון מלך חים, ותמיד חוזרת הביתה וניצבת מול הראי. לבסוף חובשת את כובעו של אחיה ונוחתת במיטתו. כאשר מצלצל הפעמון היא רצה לביה"ס עם עגילים על אוזניה, ולחבריה השואלים עונה - "קבלתי אותם מן המפרשייות". יש בסיפור עומק פסיכולוגי, דמיון וברירה מבעיית. האיורים מקסימים ומשתלבים בעלילה. מומלץ.

הוצאה מתודשת של ספורי האהובים של לוי קפניס: השיבים אלינו. באת גדולה וברורה, בלוי ציוריה הטיפים של אורה איתן, המלווים ולא משתלטים על הסיפור - יום חולדת לשקדית, כתר הנרקיס, דבורה הגיבורה ואחרים.

הגיבורים טובים כמו פעם, והסיפור קולח - כיד הכתיבה הפשוטה והנעימה של לוי קפניס.

מן הסדרה "שעת ספור" שבה סיפורים לאלה שלומדים לקרוא ולאלה הקוראים בכוחות עצמם. בספר זה שלשה סיפורים על ילדים צעירים ובעייתיותם. כמה קשה להפריד מן החופש הגדול, איך משלמים בין חברים ועל עוזי-חרוזי אלוף החרוזים.

ספור האחרון של עוזי בן-כנען על משפחה יענים: מתגא, קטיה וכתבתיה ועל החבר הדרקון. כל עלילותיו של הדרקון מרגע הגיעו לבית המשפחה. כל

מפרישיית כרבה: נורית זרחי, ציורים: הלה חבקין, חוצאת הקיבוץ-המאוחד 1993. לא ממוספר, מנוקד.

פתח הנרקיס כתב: לוי קפניס, ציורים: אורה איתן, חוצאת אלומות, 1994. 35 עמ', מנוקד.

גלויס אפלא כתבה: סמדר שיר, ציורה: טניה רויטמן, חוצאת מעריב 1993. 40 עמ', מנוקד.

פתח היענה והדרקון המתפתח כתב: עוזי בן-כנען,

ציורים: חיים רוז,
הוצאת ידיעות
אחרונות, 1993,
37 עמ', מנוקד.

ויצורים מופלאים הבונים זה בתוך זה, תבנית הסיפור מזכירה אגדה, אך הסיפור אינו כפוף לחוקים של עלילה וסביבתיות.

הספר הוא למעשה שיר ארוך המלווה באיורים שיוסק במושגים "בתוך ו"מעבר ל...", כפי הנראה הכוונה היתה לכתוב ספר שיגרה את הסקרנות בלידי הגן ובכיתות הנמוכות.

הספר הגדול של
דתיה בן-דוד
כתבה: דתיה בן-דוד,
צייר: אבנר כץ,
הוצאת עסרעובד
1993, לא ממוספר,
מנוקד.

שיריה של דתיה בן-דוד מרוכזים בספר זה, רובם מוכרים לילדים מצפייה בתוכניות הטלביזיה החינוכיות, כמו "פרפר נחמד". השירים מתמקדים בנושאים שונים ומוזונים - משירי נונסנס ועד שירים "ציוריים". חלק מן הסכסכים המופיעים בספר הם סיפורים. לאחדים מן השירים מצורפים תווים. יצירות מסוימות בספר כבר הפכו לקלסיקה, כמו השיר "אני". האיורים בשחור-לבן, מצחיקים ושנונים.

אני בדיוק בינוני
כתבה: לאה נאור,
צייר: חיים רוז,
הוצאת ידיעות
אחרונות 1993,
37 עמ', מנוקד.

מושגי הגודל וההבחנה ביניהם קשורים קשר הדוק להתפתחות המנטאלית של הילד. את ההבדלים בין גדול לקטן ובינוני, הנראים למבוגרים פשוטים יש להקנות לילד בגיל הרך.

הספר מציג באמצעות הדגמות רבות את מושגי הגודל המדויקים.

לשפתא יש צפרים
פראש
כתבה: יעל מדיני,
ציורים: אלישבע
געש, כנרת 1993,
56 עמ', מנוקד.

לאונה יש סבתא מיוחד במינה, שתמיד מוצאת זמן לבלות עם נכדתה ולעזור לה. בסיוע על שפת ים סוער נסחפו הבובה מרים ליס, נמשתה ממנו - אך אבוי, נעליה אבדו. בעזרת סנדלר יוצא דופן נמצאו נעלים - אך סבתא קבלה דו"ח על הניה.

סבתא מתכתבת עם ראש העיר ומצליחה להודות לסנדלר בדרך יוצאת דופן. והכל כותב בחן ובהומור ועם הרבה אהבה

ספרים שספרתי
לפרנקו
(או הקציצה שלא
נמרדת) כתבה: נומה
שילה, ציורים: טניה
רויטמן, כנרת 1993,
45 עמ'.

פרנקו הכלב אוהב, כמו פו הדב, לשמוע סיפור עצמו, וביחוד איך בחרה בו גבי מכל הגורים ילדה בת 10 מספרת בחובה אהבה ורגישות סיני - שכל ילד חובב כלבים (ומי אינו כזה?) ימצא סיני עניין. על ביקור אצל הווסטרינג, על ביקור בבלעדי הכלב, ועל כלב שחולץ לאיבוד. ל מספרת גבי סיפור אחד - מנקודת מבטו של הילדה וכלבה.

בצ בצ ריקי
כתב: רואלד דאהל,
תרגום: בן בר-שביט,
ציורים: קוונטין
בלייק, כנרת 1993,
63 עמ'.

סיפור על אהבות גלויות וסודיות. מר הופי גימלאי רווק ובודד האוהב פרחים. שכנתו גבי סיני אוהבת את הצב שלה, אלפי.

מר הופי אוהב בסתר את שכנתו ומנסה לכבוש ליבה ע"י תעלול מיוחד. אחרי תכנון קפדני, ו 140 צבים הוא מלמד את שכנתו את שפת הצב הכל כדי לסייע לצב שלה לגדול, וללבה להפתח שכנה. גם אם הוא נעור במרמה אנו סולחים ל כידוע באהבה ובמלחמה הכל (כמעט) מותר...

כאן זאת לא קיטנה
כתבה: ציפי גורגרוס,
ספרית מעריב 1992,
64 עמ'.

חמישה סיפורים מחיי ילדים בבית-הספר, במש ובין חברים, נושאי הסיפורים הם בעלי חיים, יח עם זמרים, הצגות בבית הספר.

על בעיות קלות ומשוטות הנראות מסובכות, פתרונות אפשריים לאותן בעיות, ועל הפע הרבות שבהם אין פתרון...

הכותבת - שהיא גם פסיכולוגית חינוכית - כוונתה בחן וברגש על הבעיות הקטנות והגדולות שלנו.

עולם ירוק שלי
כתב: דיוויד בלאמי,
תרגום מאנגלית: יואב
הלוי, ציורים: טניה

ספר אלבומי במתכונת אנציקלופדיה. מסרתת איכות הסביבה, מביא מידע על תופעת התפתחות הציביליזציה והיווצרות גיאוגרפית - עד לגני הבלתי נכון של האדם את הטבע והסכנה הכרו

מניקו הכלב אהב, כמו פו הדב, לשמוע סיפורים על עצמו, וכיחוד איך בחוה בו גבי מכל המורים. גבי, ילדה בת 10 מספרת בהרבה אהבה ורגישות סיפורים - שכל ילד חובב כלבים (ומי אינו כזה?) ימצא בהם עניין. על ביקור אצל הווטרנר, על ביקור במושב בלעדי הכלב, ועל כלב שהולך לאיבוד. לסיים, מספרת גבי סיפור אחד - מנקודת מבטו של הכלב. 7 סיפורים חינוכיים על יחסים וקשר של אהבה בין ילדה וכלבה.

סיפור על אהבות גלויות וסודיות. מר הופי הוא גימלאי רזוק ובודד האוהב פרחים. שכנתו גבי סילבר אוהבת את הצב שלה, אלפי.
מר הופי אוהב בסתר את שכנתו ומנסה לכבוש את ליבה ע"י תעלול מיוחד. אחרי הכנון קפדני, וקניית 140 צבים הוא מלמד את שכנתו את שפת הצבים - הכל כפי לסייע לצב שלה לגדול, וללבה להפתח אל שכנתו. גם אם הוא נעזר במרמה אנו סולחים לו, כי כדועי באהבה ובמלחמה הכל (כמעט) מותר...

חמישה סיפורים מחיי ילדים בבית-הספר, במשפחה ובין חברים, נושאי הסיפורים הם בעלי חיים, יחסים עם המיזים, הצעות בבית הספר.
על בעיות קלות ופשוטות הנראות מסובכות, על פתרונות אפשריים לאותן בעיות, ועל הפעמים הרבות שבהם אין פתרון...
הכתבת - שהיא גם פסיכולוגית חינוכית - כותבת בתן וברגש על הבעיות הקטנות והגדולות שלנו.

ספר אלבומי במתכונת אנציקלופדית. מטרתו - איכות הסביבה, מביא מידע על תופעות התפתחות הציביליזציה והיווצרות גיאוגרפיות - עד לניצול הבלתי נכון של האדם את הטבע והסכנה הכרוכה

סיפורים שספרתי
לפרנקי
(או הקציעה שלא
נגמרה) כתבת: נומה
שילה, ציורים: טניה
רויטמן, כנרת 1993
עמ' 45

פז רקי
כתב: רואל דאהל,
תרומה: בן בר-שביט,
ציורים: קוונטין
בליק, כנרת 1993
עמ' 63

פאן זאת לא קישנה
כתבת: ציפי נודגורדי,
ספרית מלריב 1992
עמ' 64

עולם ירוק שלי
כתב: דודליד בלאמי,
תרגום מאנגלית: יואב
הלוי, ציורים: טניה

ויצורים מופלאים חבוניים זה בתוך זה, תבנית הסיפור מזכירה אנדה, אך הסיפור אינו כפוף לחוקים של עלילה וסיבוכיות.
הספר הוא למעשה שיר ארוך המלווה באיורים, שעוסק במושגים "בתוך ו"מעבר ל...", כפי הנראה הכוונה הייתה לכתוב ספר שיגרה את הסקירות בילדי הגן ובכיתות המוכות.

שיריה של דהיה בן-דור מרוכזים בספר זה, רובם מוכרים לילדים מצפיה בתוכנית הטלביזיה החינוכית, כמו "פרפר נחמד". השירים מתמקדים בנושאים שונים ומגוונים - משירי נוסנס ועד שירים "ציוניים". חלק מן הסכסכים המופיעים בספר הם סיפורים. לאחדים מן השירים מצורפים תולים. יצירות מיידימיות בספר כבר הפכו לקלסיקה, כמו השיר "אני". האחרים בשחור-לבן, מצחיקים ושנונים.

מושיג הנודל והתבונה ביניהם קשורים קשר הדוק להתפתחות המטאלית של הילד. את המבדלים בין גדול לקטן ובינוני, הנראים למבוגרים פשוטים יש להקנות לילד בגל הרך.
הספר מציג באמצעות הדגמות רבות את מושיג היידי המדוברים.

לאלונה יש סבתא מיוחד במינה, שתמיד מוצאת זמן לבלות עם נכדתה ולעזור לה. בטיול על שפת ים סוניה נסחפו הבובה מרים לים, נמשה ממנו - אל אבוי, נעלה אבדו. בעזרת סנדלר יוצא דופן נמצאו נעלים - אך סבתא קבלה ד"ח על חנית.
סבתא מתכתבת עם ראש העיר ומצליחה להודות לסנדלר בדרך יוצאת דופן. והכל כתוב בתן ובחומרו ועם הרבה אהבה

ציורים: חיים רון,
חוצאות ידיעות
אחרונות, 1993
37 עמ', מנוקד.

הספר הגדול של
דהיה בן-דור,
כתבת: דהיה בן-דור,
צייר: אבנר כץ,
חוצאת עם-עובד
1993, לא ממוספר,
מנוקד.

אנץ פדיליק בנינוני
כתבת: לאה נאור,
צייר: חיים רון,
חוצאת ידיעות
אחרונות 1993
37 עמ', מנוקד.

לשבתא יש צפרים
בראש
כתבת: יעל מדיני,
ציורים: אלישבע
גלעי, כנרת 1993
56 עמ', מנוקד.

42 עמ', לא מנוקד.

לאפשרות השימוש במדיומים שונים כדי לספר סיפור דומה, הספר הוא נסיון מעגלין כתחליף לקריאת ספרו של סוויפט. לא ברור מדוע צריכים הילדים להכיר את הסיפור בכל מחיר. כאשר הוא חופף מביקורת חברתית שנונה לאגדה "דוה" ומשונה.

הרפתקאות יונתו
הגמגום
כתב: שלמה משיח,
הוצאת כינרת, 1992.
59 עמ', לא מנוקד.

יונתו, ילד מגמגם, חווה הרפתקאות מהמציאות. ישראלית, עם יסודות דמיוניים לחלוטין. יונתו מגלה שבסביבה פתוחה ומקובלת, הוא לא מגמגם למרות קשיי התקשורת הוא מצליח לרקום חבירות ואהבה בינו לבין גל, ילדה שגרה על אי. הספר נועד להציג את תופעת הגמגום לילדים בגילאי 7-10.

השקט עושה לי
חור בראש
כתבה: לאה נאור,
הוצאת עס'עובד,
129 עמ'.

המספר, יונתו, הוא נער בן 14, בן למשפחה קולניית בעלת מכולת. הוא מתאר את השתלשלות האירועים לאחר שאביו, חברו הטוב ביותר, טייס בחיל האוויר צונח בתאונת מטוס בלבנון והצבא מנסה לחלץ אותו למרות האירועים הדרמטיים. הספר מאופיין בגימח מינורית, הלילה הפנימית תופשת "נפח" והשיבות האירועים השונים משמשים לה כרקע, לאה נאור מצליחה לתאר היי משפחה שאינם דומים למודלים המוצגים בסדרות הטלוויזיה או בספרי הילדים רבים, כלומר משפחה שיש בה קונפליקטים אמיתיים. זהו אחד ההישגים המשמעותיים בספרה.

שחק אותה
כתב: משה בנוב,
ספרית פועלים, 1994.
126 עמ'.

"ערב אחד לקחו את הנרי מעירו הן, שבמערב צרפת" - כך מתחיל סיפורו של הילד בן השמונה שניקק מעירו. הוריו ואחותו נשלחים ל"מזרח" והוא למד "לזוז, תמיד לזוז. לנוע, לא לעמוד" ברחבי צרפת הכבושה. זהו סיפור של עקירה וניתוק, של הישרדות וגעגועים וניסיון קשה להתגבר. הנרי הקטן לא חי בגטו או במחנה, הוא איננו עונד סלאי צחוב וגם לא עוזב את גבולות צרפת ולכן זהו סיפור אחר על

דויטמן, ספרית מערב, תשנ"ד.

בכך לצומח ולחי. ערכו של הים: בספר הדרכה לעתיד - אנרגיות העתיד, מזון מהים, מחזור המשאבים ולבסוף - הטבע ואיכות הסביבה בישראל. עוד ספר הקשור בנושא איכות הסביבה, אך ניתן ללמוד ממנו.

דוד בג'ורג'יון
(אנשים מפורסמים)
כתבה: רחל פן,
ציורים: שמוליק
סוכרי, הוצאת כנרת,
1993, 31 עמ'.

ביוגרפיה קצרצרה של דוד בג'ורג'יון, מלידתו ב-1886 בפלונסק עד פרישתו לשדה בוקר ומותו. ביקור הוצל בפלונסק הפכו לציוני נלהב. עלה לא"י ב-1906, עבד בחקלאות - פ"ת, סגרה כינרת, יסד את "פועלי ציון", עיתון האחדות הוגלה ע"י התורכים למצרים, הקים את אחדות העבודה, מזכיר ההסתדרות, בעד החלוקה של "יעדת פיל", לחם בספר הלבן, לחם במחתרות. הכרזת המדינה ב-1948. הטבעת אלטלנה. מבצע סיני, פרשת לבון ופרישה לשדה בוקר. נפטר בגיל 87.

מנחם בגין
(אנשים מפורסמים)
כתבה: רחל פן,
ציורים: שמוליק
סוכרי, הוצאת כנרת,
1993, 29 עמ'.

דמותו של מנחם בגין וחייו בתמציתיות, תוך מיקוד בתחנות מרכזיות: ילדותו בבריסק, עו"ד, אהבתו לעליזה, עמידתו בראש האצ"ל. פעולות מרכזיות של האצ"ל: פיצוץ מלון המלך דוד, הפריצה לכלא עכו, אלטלנה. עלייתו לשלטון, השלום עם סאדאת, פרס נובל לשלום, מלחמת לבנון ופרישתו בסוף ימיו. ספר אינציקלופדי ולא סיפור, יבש, וקשה להזדהות עם הדמויות.

גוליבר בארץ הגמלים
כתב: יונתן סוויפט,
תרגם ועיבד: יורם מארק רייך, צייר: גיל בשן, ידיעות
אחרונות, 1993.

גיל בשן ציירה קומיקס ויורם מארק רייך עיבד טקסט בהחנתית התמונות. הרעיון להעביר את יצירתו של סוויפט לפורמט של קומיקס קשה לעיכול. הביצוע - צבעוני ושובה עין, הטקסט, כמובן, רווד ודולדל, נותרו רק רעיונות שנונים ספורים. בסוף כל פרק קומיקס יש תקציר של הפרק כדוגמא

42 עמ', לא מנוקד.

לאפשרות השימוש במידעונים שונים כדי לספר סיפור דומה, הספר הוא נסיון מעניין כהחלף לקריאת ספרו של סיופט. לא ברור מדוע צריכים הילדים להכיר את הסיפור בכל מחיר - כאשר הוא הופך מבקורות חברתית שנונה לאגדה "ידה" ומשונה.

יונתן, ילד מנמנם, חווה הרפתקאות מהמציאות הישראלית, עם יסודות דמיוניים לחלוטין. יונתן מגלה שבסביבה פתורה ומקובלת, הוא לא מנמנם. למרות קשיי התקשורת הוא מצליח לרקום חברות ואהבה בינו לבין גל, ילדה שגרה על אי. הספר נועד להציג את תופעת הנמנם לילדים בגילאי 10-7.

המספר, יונתן, הוא נער בן 14 בן למשפחה קולנית בעלת מכרז. הוא מתאר את השתלשלות האירועים לאחר שאביו, חברו הטוב ביותר, טייס בחיל האוויר צונה בתאונת מטוס בלבנון והצבא מנסה לחלץ אותו למרות האירועים הדדמטיים. הספר מאופיין בגימח מינורית, העלילה הפנימית הופשת "נפח" וחשיבות האיוריעים השונים משמשים לה כרקע, לאה נאור מצליחה לתאר היי משפחה שאינם דומים למודלים המוצגים בסדרות הטלוויזיה או בספרי הילדים רבים, כלומר משפחה שיש בה קונפליקטים אמיתיים. זהו אחד החיגים המשמעותיים בספר.

"ערב אחד לקחו את הנרי מעירי רן, שבמערב צרפת" - כך מתחיל סיפורו של הילד בן השמונה שנעקר מעירו. הנרי ואחותו נשלחים ל"מחנה" והוא למד ילזת, תמיד לזר. לנעי, לא לעמוד" ברחבי צרפת הכבושת. זהו סיפור של עקידה וניתוק, של חשידות וגעוועים וניסיון קשה להתגבר. הנרי הקטן לא חי בגטו או במחנה, הוא אינו עונד סלאי צהוב וגם לא עוזב את גבולות צרפת ולכן זהו סיפור אחר על

הרפתקאות יונתן

המנמנם
כתב: שלמה משיח,
הוצאת כנרת, 1992
59 עמ', לא מנוקד.

חשק עישה לי

חורף פראש
כתב: לאה נאור,
הוצאת עם-עובד,
129 עמ'

שחק אותה

כתב: משה בנוב,
ספרית פועלים, 1994
126 עמ'

בכך לצומח ולחי. ערכו של היס: בספר הדרכה לעתיד - אנרגיות העתיד, מזון מהים, מיחזור המשאבים ולבסוף - הטבע ואיכות הסביבה בישראל. עוד ספר הקשור בנושא איכות הסביבה, אך ניתן ללמוד ממנו.

ביוגרפיה קצרצרה של זוד בוגוריון, מלידתו ב-1886 בפלונסק עד פרישתו לשדה בוקר ומותו. ביקורו הרצף בפלונסק הפכו לצינוני נלהב. עלה לא"י ב-1906 עבד בחקלאות - פ"ת, סגורה כנרת, יסד את "פועלי ציון", עיתון האחדות הוגלה ע"י התורכים למצרים, הקים את אחדות העבודה, מזכיר ההסתדרות, בעד החלוקה של "יעדת פיל", לחם בספר חלבן, לחם במחתרת. הכרזת המדינה ב-1948 הטבעת אלטלנה. מבצע סיני, פרשת לבון ופרישה לשדה בוקר. נפטר בגיל 87.

דמותו של מנחם בגין וחיייו בתמציתיות, תוך מיקוד בתחנות מרכזיות. ילדותו בבריסק, ער"ד, אחבת לעלייה, עמידתו בראש האצ"ל. פעילות מרכזיות של האצ"ל: פיצוץ מלון המלך דוד, הפריצה לכלא עכו, אלטלנה. על ייתנו לשלטון, השלים עם סאדאת, פיס נובל לשלום, מלחמת לבנון ופרישתו בסוף נמיו. ספר אינטיקלופדי ולא סיפור, יבש, וקשה לחדהות עם הדמויות.

גיל בשן ציירה קומיקס ויורם מארק רייד עיבד טקסט בתחתית התמונות. העינין להעביר את יצירתו של סוויפט לפורמט של קומיקס קשה לעיכול. הביצוע - צבעוני ושובה עין, הטקסט, כמובן, רודד ודליל, נותר רק רעיונות שנונים ספורים.

ייטמן, ספרית
תשנ"ב, תשנ"ד.

בוגוריון
77 בוגוריון
תובה: רחל פון,
שמוליק
1991, 31 עמ'

מנחם בגין
אנשים מפורסמים)
רחל פון,
שמוליק
הוצאת כנרת,
1993, 29 עמ'

מגילת פאריז
תאגידים
כתב: יונתן סוויפט,
תרגם ועיבד: יורם
מארק רייד, צייר: גיל
בשן, דייעות
אחרונות, 1993

הקיבוץ המאוחד
1994. 300 עמ'.

המתגלה כסבו, והוא מגלה לו את עברו, מכיר לו את סבתו השחקנית הערצה עלי, ומתברר לו שאמו וסבו הם פושעים שישבו בבית כלא. הגיבור עובר הרפתקאות מסעירות במשך יומיים וכל חייו משתנים. גם אביו משתנה ומשלים עם פצעי העבר ונושא לאשה את גבי שטפלה בנוו.

סיפור התבגרות דמינוי ומרתק, הסתכלות על פנים הדמויות ונפשיות הגיבורים. מסופר בגוף ראשון מפי הגיבור - הילד.

מבזכים
כתבה: אירית שושני
הוצאת עס-עובד,
1994. 179 עמ'.

טל, שהתייתם מאימו, שוהה אצל משפחה אומנת ברמת-אביב עד שירווח לאביו ויכול להחזירו הביתה. בגוף ראשון מספר טל על כל העובר עליו בביתו החדש שאליו לא הסתגל עד רגע העזיבה בחזרה הביתה - למרות המשפחה האומנת המנסה לעשות כמיטב יכולתה. טל מתאר את המבוכים בהם הוא נמצא: התחרות המתמדת עם ילדי המשפחה, ביה"ס החדש, הגעגועים הרבים לאבא ולביתו ומעל לכל - הזכרונות הקשים על אמו שהלכה ואיננה.

יותר מוזר
מהדמיון 4
עיבה: י. יצחק,
הוצאת "אדם" 1994.
175 עמ'.

לקט של מקרים בנושאים על טבעיים: פאראפיסיכולוגיה, ספיריטואליזם, טלפטיה, גלגול נשמות, אסטרולוגיה ועוד מקרים מוזרים שארעו במאות השנים האחרונות. 43 סיפורים קטנים שלוקטו ועובדו לקריאה, ולמדע אין עליהם תשובה בדרך כלל. קשר עם רוחות מתים, רוחות רפאים, תחושות נבואה בחקיין ובחלום ועוד. הסיפורים נקראים בריתוק ויצורים תחושה של קוצר ידע ואי-השגה של המציאות. זוהי ספרות מידע.

שלומית הבלשית
כתבה: לאה שנער,
הוצאת "ירון גולן" 1993.

מותחן על רקע משפחה ישראלית ומסע לפולין בסגנון תקני וממוזן (גם "מספרים לנו על" וגם פרקי יומן, המודגשים באות קטנה).
הספור יוצא דופן - ובו מגלות ילדות ישראליות, דור שני לניצולות השואה ודור שלישי ל"רע" שנראה בהתחלה "טוב", העלומה וסוד אפל.

תקופת השואה. המחבר, משה בנטוב, עלה ארצה, כנער בודד עם קום המדינה. קרוב לוודאי שיש הרבה פרטים ביוגרפיים בסיפורו של הנרי. אך הסיפור הוא הרבה יותר מסיפור ביוגרפי: תיאורים פיוטיים של הטבע וחילופי העונות, קולות וצלילים המלווים את הנער בנדודיו הרבים, תיאור היחסים עם האנשים השונים בהם הוא נתקל, מצבים קשים מהם הוא יוצא בעורמה וחכמה, ומעל לכל - הזכרונות והגעגועים. גם שם הספר "שחק אותה" - הוא אחד הדברים המיוחדים שיש בסיפורו של הנרי. סיפור מופלא, כתוב היטב ומרתק.

לצאת ובוהות

צל הירח
כתבה: אנט קריטיס-
קלאוס, תרגום
מאנגלית: דפנה לוי,
הוצאת עלמה 1992.

מסתורין, אימה ומוות וגם אהבה - הם נושאי של ספר זה.
אמה של זורי חולת סרטן שוכבת בבית-החולים ואביה נמצא בביה"ח. זוהי מרגישה זנוחה ודאוגה. היא פוגשת בסיימון, דמות מת-ח', נער חיור ויפה המתגלה בלילה וניזון מדם בע"ח כערפד. אחיו, המת-חחי במוותו, עורף נשים ומוצץ דמן בערמומיות. סיימון וזואי מתגברים על האח המסוכן ומחסלים אותו סיימון מת סופית. הם מסמלים את המוות, אותו רוצה זואי להכניע. הם מייצגים את הסכנה האורבת גם לאמה של זואי. עם העלמם מתבגרת זואי ומבינה יותר את סוד החיים והמוות.
ספר מרתק ומותח ביותר, שרק בהבנת סמליו ערכו, כי יניקת דם אדם וחיה - מנוגדים ליחידות ולאנושיות.

יש ילדים זינגו
כתב: דוד גרוסמן,
עטיפה: יעל שוררן,
אמו. הוא "נחטף" ברכבת ע"י אדם מסעיר והרפתקתו
נונו - אמנון, לומד על עברו לקראת חבר-מצוה. הוא יתום מאמו, אך אביו השוטר אינו מספר לו דבר על אמו. הוא "נחטף" ברכבת ע"י אדם מסעיר והרפתקתו

הקינוח המאוחד
1994 300 עמ'

המתגלה כסבו, והוא מגלה לו את עברו, מכיר לו את סבתו השחקנית הנערצה עליו, ומתברר לו שאמו וסבו הם פושעים ששייכו בבית כלא. הגיבור עובר התפתחות מסיעיות במשך יומיים וכל חייו משתנים. גם אביו משתנה ומשלים עם פעמי העבר ונושא לאשה את גבי שטפלה בנוני.

סיפור התבגרות דמיוני ומרתק, הסתכלות על פנים חדמויות ונפשות הגיבורים. מסופר במוף ראשון מפני הגיבור - הילד.

מפגשים
כתבה אירית שושני
הוצאת עש-עובד,
1994 179 עמ'

טל, שהתייחס מאימו, שורה אצל משפחה אומות ברמת-אביב עד שירותו לאביו ויוכל להחזירו הביתה. במוף ראשון מספר טל על כל העובר עליו בביתו החדש שאלין לא הסתגל עד רגע העזיבה בחזרה הביתה - למרות המשפחה האומנת המנסה לעשות כמיטב יכולתה. טל מתאר את המבוכים בהם הוא נמצא: התחרות המתמדת עם ילדי המשפחה, ביה"ס החדש, הגעגועים הרבים לאבא ולביתו ומעל לכל - הזכרונות הקשים על אמו שהלכה ואיננה.

יורה מורף
מחזמין 4
עיתון: י. יצחק,
הוצאת "אדם" 1994
175 עמ'

לקט של מקרים בנושאים על טבעיים: פאראפסיכולוגיה, ספיריטואליזם, טלפטיה, גלגול נשמות, אסטרו לוגיה ועוד מקרים מוזרים שארועי במאות השנים האחרונות. 43 סיפורים קטנים שלוקטו ועובדו לקריאה, ולמדע אין עליהם תשובה בדרך כלל. קשר עם רוחות מתים, רוחות רפאים, תחושות נבואה בהקין ובחלום ועוד. הסיפורים נקראים בריחוק ויצרים תחושה של קוצר ידע ואי-השגה של המציאות. זוהי ספרות מידע.

שלומית הצלשית
כתבה: לאה שנוער,
הוצאת "קרון גולד" 1993

מרתון על רקע משפחה ישראלית ומסע לפולין בסמנון תקני וממוזן וגם "מספרים לנו על" וגם פרקי ימיו, המורדגשים באות קטנה).
הספור יוצא דופן - ובו מגלות ילדות ישראלית, דור שני ליציאת השואה ודור שלישי ל"רע" שנראה בהחלפה "טוב", העלומה וסוד אפל.

תקופת השואה. המתבר, משה בנוב, עלה ארצה, כנער בודד עם קום המדינה. קרוב לוודאי שיש הרבה פרטים בקורפסים בסיפורי של הנרי. אך הסיפור הוא חריבה יותר מסיפור בקורפס: תיאורים פיוטיים של הטבע וחילופי העונות, קולות וצלילים המלווים את הנער בנודדיו הרבים, תיאור היחסים עם האנשים השונים בהם הוא נתקל, מצבים קשים מהם הוא יוצא בעורמה וחכמה, ומעל לכל - הזכרונות והגעגועים. גם שם הספר "שחק אותה" - הוא אחד הדברים המיוחדים שיש בסיפורו של הנרי. סיפור מופלא, כתוב היטב ומרתק.

לפחות זכורות

על היצירה
כתבה: אנט קריסין-
קלאוס, הרגום
מאנגלית: דפנה לוי,
הוצאת עלמה 1992

מסתורין, אימה ומוות וגם אהבה - הם נושאי של ספר זה.
אמה של זורי חולת סרטן שוכבת בבית-החולים ואביה נמצא בביה"ח. זואי מרגישה זנוחה ודאומה. היא פוגשת בסיימון, דמות מת-חי, נער חיזור ויפה המתגלה בלילה וניזון מדם בע"ח כערפד. אחיו, סיימון וזואי מתגברים על האה המסוכן ומחסלים אותו סיימון מת סופית. הם מסמלים את הסכנה אותו רוצה זואי להכניע. הם מייצגים את הסכנה האורבת גם לאמה של זואי. עם העלמם מתבררת זואי ומבינה יותר את סוד החיים והמוות.
ספר מרתק ומרתה ביותר, שרק בהבנת סמליו ערכו, כי ניקפת דם אדם וחיה - מנוגדים ליחדות ולאנושיות.

יש פלפים צגגג
כתב: דוד גרוסמן,
עטיפה: יעל שוורץ,

SIFRUT YELADIM VANOAR
JOURNAL FOR CHILDRENS' AND YOUTH LITERATURE

Oktober 1994, Vol XXI No. 1(81)
ISSN 0334-276X
Editor G. BERGSON
Deborah Haneviah Str.
Lev-Ram Bldg.
Jerusalem, Israel

התוכן

מעשיות עם וגיל ההתבגרות - ד"ר סלינה משיח . . . . .

קריאה בספר, סבא שלי, פפי, מת - רות וולף . . . . .

בין מציאות לדמיון - מנחם רגב . . . . .

ליקמה ליקמה חייה כה מוזרה - מרים רות . . . . .

מי בכלל עוד מתעניין - שלומית רוזינר . . . . .

פרח השלום, חרפתקה גרעינית בחלל - לאה שגער . . . . .

במבט ראשון - ג. ברגסון . . . . .

מפגש רעים לציון 20 שנה לחופעת "ספרות ילדים ונוער" . . . . .

פרופ. א. רובינשטיין - 37, פרופ. זוד גורזון - 38, ד"ר לאה חובב - 39, נתמה בן-אליהו - 41

הבקה מנן - 42, יהודה אטלס - 43, סימנה שבדי - 45, לקט - 47, ג. ברגסון - 50

ממדף הספרים . . . . .

Fairy Tales and Adolescence - Dr. Salina Mashiach 1

Readings in the Book: My Grandfather, Papi, died - Ruth Wolf 7

Between Reality and Imagination - Menachem Regev 11

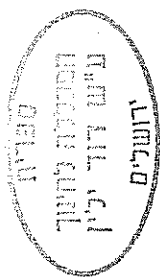
Giraffe Giraffe, Such a Strange Animal - Miryam Roth 16

Who's Still Interested? - Shulamit Roziner 28

Flower of Peace, An Atomic Adventure in Space - Lea Shynar 30

Review - At First Glance - G. Bergson 32

A Meeting of Friends to Celebrate 20 Years Since the Appearance of 36
From the Bookshelf 53

ספר, שאם תבחרו בו, כדאי להביאו בקריאה רמה
(בהמשכים) ולשוחח עליו, עמ"נ שיכנס
לפרספקטיבה נכונה בין ספרי השוואה על
מוראותיה - ועל אותם יחידים שסרחו ונכשלו.

ספר מורכב - העלילה מתרחשת בהודו, עולמה של
משפחה יהודית בהודו, האב חייל יהודי בריטי. הבת
רבקה נשלחת ללמוד במנזר בהודו ההימלאית. מצד
שני - ספיחי שוואה, גורלו וגלגוליו של ילד יהודי
מפולין הנשבה בידי כמרים נוצריים ומובא לאותו
מנזר, שם פוגש ברבקה. סבסטיאן - שליח חושף
בפניה את עברו, האהבה ביניהם פורחת, ורבקה עם
סבה עוזרים לו להימלט, לאנגליה ואח"כ לישראל,
ימי תחילת המדינה. הסיפור כתוב בריתוק, ומעלה
את בעיית שרידי היהודים בקצות תבל. יש הרבה
דמיון בעלילה ובצדופי המאורעות, אך גם תיאורים
ריאליסטיים מהימנים.

תפילת הנזיר
כתבה: אסתר
שטרייט-וורצל,
עיצוב העטיפה: אני
וורצל, הוצאת עמיחי,
384 עמ'.

המשנתפים בחוברת
גישון ברגסון - חוקר ספרות ילדים, משרד החינוך והתרבות.
וולף רות - סופרת.
ד"ר סלינה משיח - חוקרת, מרצה, המכללה ע"ש ללין.
רגב מנחם - חוקר ומרצה בספרות ילדים.
רות מרים - סופרת, ומבקרת ספרות.
הזינה שלומית - סופרת, ומבקרת ספרות.
שגער לאה - סופרת.

תתופ

מעשיות עם וגיל ההתבגרות - ז"ר סלינה משיח 1 . . . . .

קריאה בספר, סבא שלי, פמלי מתי - רות וולף 7 . . . . .

בין מעיאות לדמיון - מנחם רוג 11 . . . . .

גילמה גירמה חיק כח מוזרה - מרים רות 16 . . . . .

מי בכלל עוד מתעניין - שלומית רוזנר 28 . . . . .

פרח השלום, הרפתקה גרעינית בחלל - לאה שגער 30 . . . . .

במבט ראשון - ג. ברגסון 32 . . . . .

מפגש רעים לציון 20 שנה להופעת "ספרות ילדים ונוער" 36 . . . . .
 פרופ' א. רונישטיין - 37, פרופ. זוד גורדון - 38, ז"ר לאה חובב - 39, נחמה בן-אליון - 41
 ובקו מנן - 42, יחודה אטלס - 43, סבינה שבילי - 45, לקט - 47, ג. ברגסון - 50

ממוף הספרים 53 . . . . .

המשתתפים בחוברת

- גושן ברגסון - חוקר ספרות ילדים, משרד החינוך והתרבות
 וולף רות - סופרת
 ז"ר סלינה משיח - חוקרת, מוצת, המכללה ע"ש ילן.
 רוג מנחם - חוקר ומרצה בספרות ילדים.
 רות מרים - סופרת, ומבקרת ספרות.
 רוזינר שלומית - סופרת, ומבקרת ספרות.
 שגער לאה - סופרת.

SIFRUT YELADIM VANOAR
 JOURNAL FOR CHILDREN'S AND YOUTH LITERATURE

October 1994, Vol XXI No. 1(81)
 ISSN 0334-276X
 Editor G. BERGSON

Deborah Haneviah Str.
 Lev-Ram Bldg.
 Jerusalem, Israel

Fairy Tales and Adolescence - Dr. Salina Mashich 1
 Readings in the Book: My Grandfather, Papi, died - Ruth Wolf 7
 Between Reality and Imagination - Menachem Regav 7
 Giraffe Giraffe, Such a Strange Animal - Miryam Roth 11
 Who's Still Interested? - Shulamit Roziner 16
 Flower of Peace, An Atomic Adventure in Space - Lea Shynar 28
 Review - At First Glance - G. Bergson 30
 A Meeting of Friends to Celebrate 20 Years Since the Appearance of 36
 From the Bookshelf 53

ספר, שאם תבחרו בו, כדאי להביאו בקריאה רמה
 (בהמשכים) ולשוחח עליו, עמ"נ שיכנס
 לפורספקטיבה נכונה בין ספרי השואה על
 מוראותיה - ועל אותם יחידים שסרחו ונפשל.

ספר מורכב- העלילה מתרחשת בחודו, עולמה של
 משפחה יהודית בהודו, האב חייל יהודי בריטי. הבה
 רבקה נשלחת ללמוד במנזר בהרי ההימלאיה. מצד
 שני- ספיקי שואה, מודלן וגולגולני של ילד יהודי
 מפולין הנשבה בדיי כמרים נוצריים ומובא לאותו
 מנזר, שם פוגש ברבקה. סבסטיאן- שלזימלה חושף
 במניה את עברו, האהבה ביניהם פורחת, ורבקה עם
 סבה עוזרים לו להימלט, לאנגליה ואח"כ לישראל
 ימי תחילת המדינה. הסיפור כתוב בריוחה, ומעלה
 את בעיית שרידי היהודים בקצות תבל. יש הרבה
 דמיון בעלילה ובצורה המאורעות, אך גם תיאורים
 ריאליסטיים מהימנים.

תפירת הנוסף
 כתבה: אסתר
 שטרן-וורצל,
 עיצוב העטיפה: אבי
 וורצל, תוצאת עמית,
 1994, עמ' 384

